

Lató

2023. október
XXXIV. évfolyam
10. szám

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:
MARKÓ BÉLA
(1989. december – 2005.)
GÁLFALVI GYÖRGY
(2005. december – 2007.)
KOVÁCS ANDRÁS FERENC
(2008. január – 2019. május)

Tiszteletbeli szerkesztők:
KOVÁCS ANDRÁS FERENC
LÁNG ZSOLT

Főszerkesztő:
Szerkesztők:

VIDA GÁBOR
ANDRÉ FERENC
CODĂU ANNAMÁRIA
FISCHER BOTOND
SZABÓ RÓBERT CSABA
MOLNÁR ROZÁLIA
SZÓCS KATALIN

Tördelőszerkesztő:
Korrektor:
Tipográfia:

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

TERÉK ANNA:

Priština cowboy (Vers) ■ 5

SZTASKÓ RICHARD:

Többnyire derült (Novella) ■ 8

ANDRÁS LÁSZLÓ:

...; Egy szabad nap; Úti beszámoló (Versek) ■ 11

BABICZKY TIBOR:

Aiolosz; Egy szabad nap; Úti beszámoló (Versek) ■ 12

HUSZTHY VIOLA:

Siena (Regényrészlet) ■ 13

KUSTOS JÚLIA:

Hűbér; A Doktor (Júliához): megbetegítettek (Versek) ■ 17

SZŐNYI JUDIT:

Akivel ilyen történik (Novella) ■ 19

BALÁZS IMRE JÓZSEF:

Két dal (Vers) ■ 23

SZÖLLŐSI MÁTYÁS:

Murva (Regényrészlet) ■ 24

BORDÁS MÁTÉ:

Trakl a Szent István Kórházban; A fürdés árnyéka; ₄játék készül⁴;
₅játék készül⁵; gyógyulás*; gyógyulás** (Versek) ■ 34

KÁLI ISTVÁN:

Hatóra-kór (Elbeszélés) ■ 41

CSÓSZ GERGŐ:

kutya; cica; levegő; oriza (Versek) ■ 54

IMRE ESZTER:

Lélegzik a föld (Regényrészlet) ■ 56

HALMAI TAMÁS:

Egy a szükséges dolog (Versek) ■ 68

SZARVAS FERENC:

Várda keserű; Olyan sokféleképpen lehet szeretni; Kisdugó
(Rövidprózák) ■ 72

SZEPESI KORNÉL:

Héraklész oszlopai (Novella) ■ 78

SÉTATÉR

LÁSZLÓ NOÉMI:

Anyám ■ 82

NÉZŐTÉR

MOLNÁR FLÓRA:

Fortress of Smiles (Kuro Tanino japán rendező vendégjátéka
a Théâtre Varia-ban) ■ 86

FÓRUM

BORSODI L. LÁSZLÓ:

Teve a tű fokán – a kritika kockázatai (Zsidó Ferenc:
Trendek és elhajlások. Irodalomkritikák) ■ 90

KLIKKREC

AMIK ANNAMÁRIA – GYÖRGY ANDREA:

Szekta és színház (Rakovszky Zsuzsa: *Az idők jelei*) ■ 100

FAZAKAS MÁRTA – TAMÁS DÉNES:

Az önmitológia-építés regénye (Kun Árpád: *Takarító férfi*) ■ 104

TALÁLT VERSEK

KORMOS ISTVÁN:

Vonszolnak piros delfinek; Október ■ 109

NÉVJEGY

IMRE ESZTER ■ 111

Honlap: www.lato.ro

Terék Anna

PRIŠTINA COWBOY

Mondd meg, Uram, mégis
kinek a nyelve ez?
Amint azt kell kiáltsam:
add meg magad;
pénzt vagy életet!
Úgy járok be az albánok házába,
mint egy cowboy.

Ahogy megyek, és a sárban
tocsog a lábam, a sarkamra
ragad az átázott föld,
mintha sarkantyúm volna.
A zsebembe dugom a pisztolyt,
és tartom felette a tenyeremet,
mielőtt berúgnám rájuk
az ajtót, ablakot.

Ahogy lépek, húzom
és tolom a vállamat.
Rágom szájam sarkában
azt a sárga cigarettát,
a szemembe húzom
a beretkát.*

Néha az úton a szél
elgörget előttem
egy nejlonzacskót,
szűrja szememet a nap,
és én rágom a cigarettám,
halántékomon az izzadság
lefelé halad,

* szerb = barett, katonasapka

rájuk rúgom az ajtót,
és kiáltom,
néha mintha kívülről
hallanám magam,
amint egy másik nyelven
kiabálom, hogy
pénzt vagy életet.

Ha elszököm innen,
vérdíjat tűznek ki a fejemre,
wanted:
dead or alive,
pedig én már
semmit sem szeretnék,
csak anyámhoz
hazagyalogolni.

Kinek a nyelve ez,
és kinek a vére folyik
mindenfelé
ebben a városban?

Pár saroknyira
volt egy csoport halott ember,
még csordogált ki belőlük
a langyos vér,
bele a sárba.

Ez a föld fölissza úgyis.
Magába szívja, mint mellkason az ing,
cipőre lógó nadrágszár.
Ez az ő földjük,
felissza mind a vérüket,
így válnak eggyé vele,
ezért a földért harcolnak,
csak az övük lehet,
és hiába harcolok én is,
az ő földjük nem fogja

fölinni majd
az én véretem.

Belemarkoltam ebbe
a felázott földbe,
mert fázott nagyon a kezem,
az a langyos lány-vér melegítette meg
ott a testek mellett.
Milyen gondoskodók a nők, hogy
holtukban is segítenek
fázó katonákon.

Kiiszom medrükből a folyókat,
kiiszom a tengert,
hogyan fenekén megtaláljalak.

Istenem, nem látod,
mind a tenyereden állunk,
de a kezed minduntalan remeg.
Szoros falakba zársz,
hogyan ne kapjunk levegőt,
napfényt szűrsz a lövészárkokba,
hogyan csillogásra izzadjunk
meg.

Kukoricaföldön állunk,
vérzik a tábla,
kilátszik a csutka
a száraz csuhé alól,
mint csontok
elszáradt bőr alatt,
nap tűz,
Isten tenyerére,
mászok,
alattam is remeg,
töri kézfejét
a lyukásra lőtt
tábla.

Sztaskó Richard

TÖBBNYIRE DERÜLT

„Az nem lehet, hogy életem a tévedés szinonimája.”
(Ismeretlen közép-európai szerző)

Ebben az ürességben én vagyok, egyes-egyedül, senki más.

Hallom, ahogy a konyhai falióra tik-takja szeleteli az időt, apró másodpercekre kockázza itt a csöndet, mintha éles kés koppanna egy vágódeszkán. Tehetetlen vagyok a velem szemben felsorakozott hatalmakkal, egyetlen esélyem, ha hagyom megtörténni mindazt, aminek meg kell történnie. Tik és tak és tik és tak, egészen addig, amíg világ a világ, s a lítiumelemből ki nem fogy az erő. Az első korty hideg kávé sosem az ébredést szolgálja, csupán az avas szájszag elűzésére tett nevetséges kísérlet. Csak mosolyogni tudok, pedig idebent már mindent el- és leáztattak a könnyek. Mar, mint a sav, éget, mint a lúg, s nekem ebből az egészből nincs semmiféle hasznom. Irigylésre méltó a hátára fordult bogárnak sorsa, eszeveszetten kalimpáló lábával neki talán több szerencséje lesz. Én csak ülök és várok, talán a napra, hátha végre hajlandó megébredni bal felől, vagy valami ismeretlen eredetű, de mégis új zajra, ami beférkőzik ide a négy fal közé, s több, mint az óra-fóhász vagy a sarokba állított hűtőszekrény tompa bűgása. Nekem nincsenek hártavékony szárnyaim, és hiányzik rólam a királykék színben pompázó, vékony piros szegéllyel körbefuttatott kitinpáncél is.

Igyekszem megérteni a tik és a tak közé szorított csöndet, de ha pontosabban szeretnék fogalmazni, azt mondanám: igyekszem megérinteni, de mivel korlátozottak a lehetőségeim, a biztos bukásra szavazok. Eleget tévesztettem már össze a zuhanást a röpléssel, így pontosan tudom, hogyan kell földet érni ahhoz, hogy minél kevesebb sérüléssel álljak végül talpra.

Azt mondják, hogy életünk során úgy hordjuk testünket, mint valami ruhát, amit születésünk pillanatában a lelkünkre húztunk, és ezt a testet az ölelő kaszás felé kullogva szép lassan elhasználjuk, aztán halálunk után a lelkünk új testbe költözik, és minden kezdődik előlről egészen addig, amíg meg nem szűnik ez a körforgás, amíg kikerülünk a karma kerekei közül, s eljutunk a legfelsőbb bolygókig. De mi a helyzet azokkal, akik nem a testüket használják el, hanem a lelküket, ráadásul idejekorán? Mi a helyzet velünk? Elkopott és rongyos lelkünket miféle testtel tudjuk eltakarni? S akarjuk-e egyáltalán? Én nem tudok kívül csillogni, ha belül rothadok.

Tik és tak és tik és tak és kés és kopp és tik és tak és tik és tak és kés és kopp és tik és tak és tik és tak és –

Az arcommal most sem tudok mit kezdeni, egyetlen haszna, hogy elfedi a kaleidoszkóp színeiben (vagy éppen színeivel?) pompázó öntudatot.

Ebben az ürességben én vagyok, egyes-egyedül, senki más.

Elférek még a vonuló felhők alatt, de azt hiszem, egyre kevésbé tudok sikeres lenni a vállaimra vett kereszt cipelésében. Előbb-utóbb elbukom, a durva szemcsés, fehér murvakavicsok a térdeimbe fúródnak, ott hagyják különös alakzatban a nyomaikat, ahol a leginkább fáj, a térdkalács melletti lágy részekben, száraz tenyeremet is ledörzsöli majd a részvételen talaj, ahogyan hulltomat az erőltetett életösztönből fakadó kitámasztás hirtelen megállítja. A vállaimban érzem ezt a találkozást, a vállaimból pedig tovább-sugárzik a gerincoszlopom felé, nincs kétség, egyensúlytalanságom, mint valami illékony jelenés, még el sem kezdődött, de már véget is ért, én pedig a térdeimbe ágyazódott kavicszemektől remélem a megváltást. Lesz-e bátorságom átadni a keresztet, ha valaki segítőszándékkal közeledik felém? Különös, hogy nem azt kérdezem: egyáltalán lesz bárki, aki megsegít? Bízom bennetek, hát ti is bízzatok bennem! Erőt veszek magamon, s a keresztemet átadom, ha lesz, aki megszólít.

Az első és második korty kávé közt még nincs semmi, de a második és harmadik közé már egy fortepiano akkordjainak lebegését illeszttem. Azután megpróbálok ezt a pillanatot megtartani a tenyeremen, mintha legalábbis ez volna az egyetlen esély, nem is tudom, mire, bármire, szóval tartom és hagyom, hogy láthatóvá válják ebben a félhomályban, ebben a fénytelen pislogásban, ebben a ciszben, de az ujjaim közt lassan kifolyik ez a pillanat, lecsöppen a konyhakőre, s menthetetlenül beleolvad a kerámialap szerencsevörösébe, hiába próbálok utánakapni, esélyem sincs, hogy megtartsam, úgy tűnik, erre a sorsra lettem kárhozható, szemtanúja leszek a széthullásnak.

Odakint, ahová a képzelet egy lakás körvonalait húzza, az előtér fogasán kabát lóg. A zsebeiben egymáshoz koccannak a járdaszegély mellől következetesen összegyűjtött kavicsok, minden nap egy, az aznap legszebb és legsimább felületű, szélcsend idején folyton hallom, miféle titkokat suttognak a zsebem mélyén, azt hiszik, elrejthetik előlem az igazságot, a kvarckoppanás gyűszűjét ráhúzom a szívemre, s onnan kezdve nincs mitől tartanom, védve vagyok a hamisság tűszúrásai ellen. Tudom, hogy vár odalent az utcán egy újabb kavics, most még ott pihen a formátlan formák erdejében, de hamarosan ő is a zsebembe süllyed, a súly nem több, mint egy halott veréb lelke. Megígérem, hogy többé nem ígérek meg semmit, se fölöslegesen, se betarthatatlanul.

Aztán eljátszom a gondolattal, hogy én is gondolat vagyok, ennek a megfáradt lítiumelemnek az utolsó gondolata, mielőtt végleg lemerül. Ott motoszkálok az apró savas közegben, hol a töltés ereje + és – között egyre csak fogy; ott jövök a világra, s ott válok majd az örök enyészetté. Az elem végső nekibuzdulása még enged egynehány tik és tak kattánást, a hajnalra váró konyhacsöndben egy nap utoljára még odakoppan a kés a vágódeszkához, és utána nincs tovább. Csak egy újfajta csöndesség, szarkofág-arcommal egyenlő. Hiszek abban, hogy utolsó gondolatként szebb vagyok annál, mint amilyenek fogantatásom pillanatában elképzelték. Ha át tudnám magam ölelni – úgy, ahogyan mást sohase tudtam, valami ismeretlen eredetű görcs miatt –, nem lenne okom aggódni semmiért. Igyekszem álmaimban nem születési rendellenességként gondolni a hatnapos teremtésre. Az ébrenlét már egészen más-világ.

A legenda szerint Bódhidharma, a hírhedt pátriárka egy napon meditálás közben el-elszunyókált. Ekkor már kilenc éve ült egy barlangban a falát bámulva, és folyamatosan küzdött az álmosággal, aztán elszenderült. Amikor riadtan fölébredt, menten elfogta a düh, és még abban a pillanatban lenyírta a szempilláit, és a földre szórta őket, azok pedig gyökeret eresztettek, és cserje sarjadt belőlük. Ez a cserje nem más, mint a tea, amelynek leveleiből azóta is élénkítő, frissítő italt készítenek a szerzetesek ott a messzi Távol-Keleten. Arról persze nem szól a legenda, pontosan mivel is, milyen eszközzel nyírta le a szempilláit Bódhidharma, s ha netalán ollóval, akkor honnan szerzett egyet ott a barlang mélyén?

Egyre kevesebb reményt látok ebben az egészben. Csinálom, ameddig bírom, persze kételkedve fogadom a horizont mögött fölbukkanó napkorongot. Hamarosan balról fog majd bevilágítani ezen az ablakon. Most még teljes a sötétség, az égen ragyogó csillagok közül semmi sem látszik, a holdat is valahol a túloldalon kellene keresnem, valahol a tűzfalak takarásában. Ott kellene lennem, ahol most nem vagyok. Azzá kellene válnom, ami nem vagyok. Ülök, aztán felállok, járkálok erre-arra, ebből áll a létezésem, mindenféle mozgásformát végzek, és cselekszem, és viaskodom a gondolataimmal. Ebben az ürességben én vagyok, egyes-egyedül, senki más. A sarokba állított hűtőszekrény tompa bűgása odadörgölőzik a tik és takok rendjéhez. A félhomályban csak formákat észlelek, a fölaggatott hűtőmágneseket is csak sejteni vélem a helyükön. Abban bízom, hogy valósággá lesz az ígélet: a nap folyamán párássá válik a levegő, foltokban köd is képződik, gyenge vagy mérsékelt légmozgás mellett csapadék nem várható, a délutáni órákban többnyire derült, fátyolfelhős lehet az ég.

András László

...

Lennék bár istennője a harmatnak, amíg
fööl nem szárad, csak ne halandó.

EGY SZABAD NAP

A kikötőben jártam. Csak úgy végig-
sétáltam a mólón, pedig sehová
sem készültem indulni, sem pedig
fogadnom nem kellett senki érkezőt.

Úgy jártam az emberek között, akár
egy idegen, kit nem köt ide semmi,
mint egy isten, ki csupán egy napra az, de
ma ő az ég, a kikötő meg a tenger.

ÚTI BESZÁMOLÓ

Sokfelé jártam. Láttam, a helybeliek hogyan
bánnak azokkal, akik születéstől vakok és
süketek, gyöngö az elméjük, nyomorultak.
Sokfelé rendben túrték őket az épek
– már akik épnek mondják magukat. Némely
városban azonban gúny és megvetés
volt részük. Őket látván mintha saját
bűnétől iszonyodna a nép. De olyat nem
láttam, hogy azért ne tettek volna királlyá
valakit, mert eltorzult benne a lélek.

———— Babiczky Tibor

AIOLOSZ

Ennyi a vágyam: lenni a tenger síkja felett
a szél, futni a fájdalom bélyege nélkül,

lenni vitorlák püffedt arca mögött az irány,
és puha zúgásként élni hajósok fülkagylójában.

EGY SZABAD NAP

Nem futunk már neki többször – megpróbáltuk
jobbá tenni ezt a világot, s nem sikerült. Ülünk
hát a parton, az élet és a víz folyik tova, figyeljük,
bor mellől, a komótos, mégis szörnyű tempót,

és kivárjuk, amíg fellázad a mozgás ellen a szív,
és mint a hajó, szemben a sodrással, hogy a rakományt
kipakolják, s vihessen valami mást, egy időre megáll,
várunk mi is egy új elindulásra.

ÚTI BESZÁMOLÓ

Nézd meg a roncsot, a sok debilt, az esetlent,
és mondd: nem magadat látod-e bennük?

Ha más nem, a gondolatod nyomorék. Igaz,
élni kevésbé tudnak errefelé, mint ölni.

SIENA

Az első este gyors takarítása után még napokig tisztítom, szellőztetem a szobát, mire elfogadható lesz. Lassan összeismerkedem a lakókkal is. Gaia pár évvel fiatalabb nálam, szakács Siena fő turistacsapásának egyik éttermében. A természetes lány pufók testének szinte minden centijén tetoválás. Utálja a konyhát, és a természetbe vágyik. Esténként a tizenórás műszak után hullafáradtan lerogy a szobájában, elszív egy jointot, és arról álmodik, hogy egyszer majd túravezető lesz a hegyekben. Gaiával, alkatunk, ízlésünk, érdeklődésünk és szokásaink éles kontrasztjának dacára, hamar jóban leszünk. Reggelente együtt kávézunk, és jó tippeket ad, ha városnézésre indulok. A másik lakótársam Amid, perzsa származású, de Milánó mellett született. Bár ismeri szülei nyelvét, ő már sokkal inkább bresciai, ebben a dialektusban is beszél. Ha megkérem rá, rendes, és olaszul folytatja, hogy én is értem. Csak a két hónap legvégén, a búcsúzásnál értem meg, amikor bejelöl Instagramon, hogy a nevét valójában *b*-val írják, azaz Hamid... Az olaszok fránya néma *b*-ja. Hamid jó humorú, egyáltalán nem jóképű, ám a megbízhatatlanság, lazaság és szellemesség triumvirátusa mégis vonzó valakivé teszi. Ezekben a napokban veszi át orvosi diplomáját a sienai egyetemen, sebész lesz. Nem tudom eldönteni, mernék-e a szikéje alá feküdni.

Feltérképezem a lakást, a sötét folyosóról három szoba nyílik, illetve a központi helyiség: a konyha. Szedett-vedett, akár a szobám, bútorzatának minden egyes darabját más korok más helyszíneiről hordhatták össze, falain koncertplakátok és egy takarításbeosztás-féle is függ, ami, pár nap után rájövök, senkit nem izgat. Fényt csak a belső szellőzőudvarból kap az ablakon át, amelynek párkányán lakótársaim esti leeresztő csikkjei árválkodnak egy hamutálban, itt állandó a félhomály és a fűszag.

Az egész házból kedvenc helyem a terasz. Még májusban, amikor a lakáshirdetések közt böngészve megpillantottam, egyből lebilincsel. A második emeleti lakás terasza szemtelenül tágas (budapesti egyszobás albérletem kétszer is kiférne rá), a következő emelet teraszát és a kovácsoltvas korlátokat masszív, patinás kőoszlopok tartják. Raklapból tákolat kerti kanapékra lehet itt leheveredni, de akad ebédlőasztal a korlát mellett, két oszlop között függőágy ernyed békésen, a falnál kerti fapalc, elszórtan rajta néhány random tárgy. A függőágy mellett rozoga antik széken egy kaspónyi paradi-

csompalánta trónol, jól érzi magát a hőségben, hetente hoz két-három darab koktélt, minden lakónak egyet. A teraszról egy kis térre, a Piazza del Saléra látni, ami, lassan aztán rájövök, egy buszvégállomás fordulója, csendesnek így semmi szín alatt nem mondható. Mindig van valami jövés-menés, kis üvöltözés vagy hangos hahotázás, ami persze nemcsak a buszra váróktól, hanem a lenti éttermekből, bárókból is felhallszik, de végül nem bánom, jólesik szemlélni a történéseket. Estefelé a levegő felszabadul az elképesztő hőnyomás alól, ami napközben a városra nehezedik. Hat óra tájban tenger felől fújó, kellemes szellő tör be a sienai dombok közé, ilyenkor kiköltözöm a kőterasra egy Peroni sörrel vagy rozé fröccsel a kezem ügyében, komótosan elszívok egy cigarettát, és csak nézem, hogyan zajlik az élet a kis téren és a buszfordulóban, ennél jobb nyári kikapcsolódás nem is kell.

Hétköznapokon bejárok az egyetemre, útközben minden reggel ugyanannál a bárnál állok meg, hogy croissant-t vegyek. Az első hét után a mogorva barista – mikorra lemeccseltem vele, amit kell – már felismer, amint meglát, készíti a süteményem a papírzacskóba. Csak abból jönnek rá, hogy nem helyi vagyok, hogy a croissant-t elvitelre kérem, és útközben eszem meg. Ilyet egy olasz nem csinál. Egy igazi olasznak mindig van annyi ideje reggel, hogy egy ültő vagy álltó helyében fogyassza el a croissant-t és a kávéját. Mivel a hatvanas férfi eleinte rosszállóan méreget, hát próbálkozom a szemben lévő cukrászda croissant-jával is, de végül visszatérek. A mogorva baristánál jobb a sütemény, és kész, így inkább kibírom a kritikus pillantást. Egy idő után aztán a mogorva barista is beletörődik, hogy én sétálva eszem a reggelimet, beletörődik, és azóta, ha meglát az ajtóban, készíti a kis zacskómat, benne a friss, puha coissant-nal (a tészta gyönyörű sárgás, nem tudom, a vajtól vagy a tojássárgájától, de hihetetlenül finom itt). Két hét után elvértve már egy-egy halvány mosolyt is kapok tőle a *buondi!* mellé.¹

A macskaköves Via Camollían aztán kijutok az óvárosból, és pár száz méter után egy buszmegállószerű kis épülethez érkezem, ami egy mozgólépcsőt rejt, ez szállít le a meredek dombról az egyetem és a vasútállomás irányába. Napközben nyelvórákat hallgatok a túllégkondicionált egyetemen, itt sem tudnak többet a nyelvoktatásról, mint nálunk, állapítom meg magamban a hospitálások végén. Van egypár elég jó, jó pár közepes és néhány csapnivaló tanár a karban. Az Università per Stranierin, vagyis a külföldiek egyetemén a saját nyelvüket oktató olasztanároknál sokkal izgalmasabb a diáksereg, akik az egyetem nevének megfelelően a világ minden egyéb pont-

¹ *Buondi!* – Jó napot! – a *Buongiorno* megfelelője toszkán dialektusban.

járól érkeznek, elképesztő multikultival töltve meg az amúgy sivár épületet. A bábeli folyosókon sok a nyugat-európai, még több a kínai, de akadnak a Közel-Keletről és Dél-Amerikából, néhányan Kis-Ázsiából.

Délutánonként hosszú, jóleső sétákat teszek a városban, középkori téglafalak közt bolyongok, és csak élvezem a szabadságom. A korábbi években sokat edzettem a magánnyal, elboldogulok saját gondolataimmal és a ténynyel, hogy nincs kivel megosszam őket és ezt a sok szépséget. Azért két-három naponta mégis jólesik felhívnom Barnát. Órákon át beszélgetünk, különösebb mélységek nélkül, de megnyugtató, hogy halljuk egymás hangját. Megnyugtató neki elmesélni a napjaimat, még ha külön világaink most még távolabb kerültek is egymástól.

Imádom a teraszt, megbarátkozom a konyhával, ahogy az értelmezhetetlen alakú kis szobámmal is, elviselem a fürdőszoba plafonjának jobb sarkában éktelenkedő penészfoltot, de a csőlábú szörnyeteg ágyon nem bírom tovább a rugók éjjeli nyekergését hallgatni. A bútordarab minden atomjától iszonyodom! Két hét éjszakai feszengés után elszánom magam, és kirángatom a könnyű szerkezetű börtönágyat a tágas előszobába. Korábban már felvettem Hamidnak, hogy kicserélném az előtérben lévő, csupán pakolófelületnek használt masszív kanapéra. Akkor megígérte, majd segít bevinni a szobámba, mert rám nézett, és a fejét ingatta, *az nehéz lesz neked*. De végül a segítség pillanatában Hamid zaklatott másnapos álomban fetreng a szobájában, én pedig türelmetlen vagyok, többé nem tudok várni. Ez általában így megy: elhibázott működésmódom, hogy jó ideig csendben tűrök és tűrök, ez nem egy jófajta türelem. *A tűrés-türelem*, inkább csak nyelés és elnyomás, és amikor megtelik a tűrőtartályom, akkor cseppet sem meglepő módon kiborul, legalábbis *tűrés-türelmem* egyik pillanatról a másikra elvész, olyankor pedig úgy érzem, azonnal cselekednem kell. Olyankor nem bírok többé semmire se várni, se buszra, se segítő kézre, se megfelelőbb alkalomra, olyankor csak egy jó alkalom létezik a halaszthatatlannak gondolt cselekvésre, a most, az azonnal, az akkor ütő perc és másodperc, az ebbenaszentpillanatban. Így aztán nem várom meg, hogy Hamid magához térjen, pedig külső szemlélő tudná, semmi nem történne, ha még egy éjszakát ezen az ágyon aludnék. De a belsőm megelégedi, kiveti magából és a szobából a borzalom ágját. Kicibálom hát, leteszem az előszobában, és nekiveselkedem az elefánt súlyú kanapénak, de tényleg iszonyatosan nehéz. Teljes testsúlyommal (ami nem túl sok) tolom, aztán húzom, vonom, ráncigálom. Ha elegendem van valamiből, ha az utolsó csepphez érek, elszántságomnak semmi nem állhat útjába, egy 80 kilós bútordarab vagy egy éles folyosókanyar sem. Nyüglődöm pár vég-

tellenek tűnő percet, de centiről centire haladok, végül magam sem tudom, hogyan, de betuszkolom a szobába. Este nyolc óra van, és 31 fok, lerogyok a lenyitható kanapéra, és elégedetten törölgetem izzadt homlokom. Most már kényelmesen, nyugodtan alhatok. Nagyokat harapok a fülledt levegőből, aztán trapéz alakú szobám csúcsába sétálok, mezítlábas talpaim ragadósan tapodnak végig a párás linóleumpadlón, kilököm a nappalra behajtott kopott zsalukat, és várnám, hogy bejöjjön az esti friss levegő, de az nem mozdul. Hát csak kihajolok, és szívom a testembe, aztán két kezemmel igyekszem beterelni a szobába – idétlen látványt nyújthatok odalentről. Nagyon nem akar jönni, a levegőnek sem tetszik a fülledt lég odabent, nem szándékozik vele keveredni.

A párkányra könyökölve pihegek, és számolgom a heteket, napokat. Néhány hét múlva érkezik látogatóba Barna, még előtte szeretnék elmenni Firenzébe. Egy hosszú hétvége elég lesz mindenre. Legkésőbb két hét múlva visszatérek oda, határozom el az ablakban. Nem érzek izgalmat, szorongást sem, csak megkönnyebbülést, hogy kivettem az ágyat az alvóteremből, és büszkeséggel vegyes megnyugvás telepszik rám. Megszerveztem az ál-Erasmust, már itt vagyok Sienában, pár kilométerre és pár hétre a céltól, szokom a várost, a környéket, és nemsokára visszatérek Firenzébe. Fogalmam sincs róla, mit tartogat a visszatérés, de tudom, valamit adni fog. Ennyire biztos még sosem voltam a bizonytalanban.

HÚBÉR

Törvényen kívüli királyságom kapuját
hazugságokkal őrzöm: dolgokkal, amelyekkel
magamat, dolgokkal, amelyekkel másokat
áltatok és teszek hűbéresemmé.

Törvényen kívül királyságom
alapköve gégem és szájpadrólásom,
helyek, ahol szeretnék, mégis
képtelen vagyok önmagam lenni.

A törvényen kívüli királyság
első és második szabályát
(hogy nem és nem
nevezem nevén, ismerem el,
hajtok fejet létezése előtt)
elrontotta a pszichoterápia,
az önismeret, mert azóta
nehezebb marcona őreim
szemébe nézni, kikkel egy
testen és egy arcon oszto-
zunk: akik, mióta próbálom
kiolvasni városomban az
utcaneveket, nem csinálnak
úgy, mintha ott sem volnék.
Hangosan köszönnék rám,
kérdetik, mi járatban,
kérdetik, ki mellettem az a
férfi, az a nő, mi az az emlék,
amit képtelen elengedni
nyirkos kislánykezem.

Én én megsüketülök, úgy harsogom
őszinte válaszom: fogalmam sincs,
bocsássatok meg nekem.

A DOKTOR (JÚLIÁHOZ): MEGBETEGÍTETTEK

gyógyulatlanságukkal és gyógyulni
nem akarásukkal a mindenek.

És te szomjas föld voltál aszályos
napokon könnyeiknek!

Sercen a gyufa, lángol a rét.

Júlia, nézd! Markába röhög

s hazafut, farkast kiáltva ki

önmaga farkas: ki önmaga

farkasa, a téged gyalázó

parasztlegény.

Mégis honnan tudnád, hogy

honnan a szél és merre

a nap? Csak ennyit tanultál:

jobb elhagyni magad,

semhogy elhagyjanak.

AKIVEL ILYEN TÖRTÉNIK

Sóváry azt mondta, hogy akivel ilyen történik, az nem festi ki a körmét. Az ágyamban feküdt, a plafont bámulta, és azt ismételte, hogy a Drazsé nagyon hülye, de nem erőszakos. Évek óta ismeri. Ez a színésznő hazudik, élvezi a feltűnést. Majd meglátom, ki van pingálva az arca meg a körmei is. Két éve voltam Sóváry beosztottja és barátnője, nem szerette azt a szót, hogy szerető. Ez egy kapcsolat, mondta mindig, nekünk nem viszonyunk van, az olyan méltatlan szó, otthagya majd a feleségét, csak legyek türelmes, amíg elsimítja a dolgokat. Mert nagy cirkusz lesz, ha kiderül, hogy mi együtt vagyunk. Mielőtt kommunikációs vezető lett a Kulturális Minisztériumban, újságokban publikált, a tévében is szerepelt, sokan ismerik. Nem így tervezte az életét, de hát amint először meglátott, elveszett. Mindig felidézte a rövid, virágos szoknyámat, és a mozdulatot, ahogyan lábujjhegyre álltam, hogy elérjem a kockacukrot, amit aztán a kávéjába raktam. Először csak bókolt, üzenetekkel bombázott, virágot is hozott a névnapomra. Tetszett, hogy egy ilyen fontos ember udvarol. Nekem, a huszonnégy éves kis titkárnőnek, aki még az egyetemet sem tudta befejezni. Elvitt egy megbeszélésre a Nemzeti Galériába, és a vár liftjében megfogta a fenekemet, közel rántott magához, hogy cigiűzű nyelvét bedugja a számba. Ezután egy héten kétszer jött, fizette a lakbért és a fogamzásgátlómat.

Gábor Tamarának tényleg pirosak voltak a körmei. Tenyere izzadságfoltot hagyott a fekete asztalon. Előtte ásványvizes palack és egy kistányéron pár darab pogácsa. Vele szemben ült a három férfi. Sóváry, dr. Mészáros Tibor, a miniszter úr kabinetfőnöke és harmadikként a színház etikai bizottságának elnöke, egy hatvan év körüli férfi, akinek nem tudtam elolvasni a névtábláját, pedig elég közel ültem, a jegyzőkönyvvezető mellett. Ráláttam a bizottságra és Tamarára is. A miniszter úr sajtófőnöke megkérte a fotósokat és a riportereket, hogy hagyják el a termet, interjút készíteni legfeljebb a meghallgatás után lehet, ha egyáltalán bárkinek lesz kedve még nyilatkoznia. A fényképezőgépek még utoljára kattogtak, vakuk villogtak, majd az újságírók kimentek a folyosóra. Egy pillanatra zavaró csend telepedett a teremre, mint amikor a magasugró nagy levegőt vesz, és elrugaszkodik.

Mészáros gyorsan szót is kért, nos, kezdett bele, majd feltolta a szemüvegét a feje tetejére, és az előtte heverő papírokat kezdte nézegetni. A jegyzőkönyv kedvéért feltett néhány kötelező kérdést. Hogy a panasztevő valóban Gábor Tamara, aki 1993-ban született Miskolcon? Igen és igen, érkezett a gyors válasz. Mikor végzett a Színház- és Filmművészeti Egyetemen? Tamara elforgatta a pogácsás kistányért, hogy a Herendi-pillangók a bizottság felé repkedjenek. Oda nem járt, nem diplomás, hadarta. A színház etikai bizottságának elnöke Sóváryra nézett, mindketten elmosolyodtak. Aztán Mészáros egyszer csak megkérdezte Gábor Tamarától *offrekord*, hogy rokona-e Gábor Miklósnak, vagy egyáltalán tudja-e, hogy ki az. Hiszen olyan fiatal, biztosan nem ismeri ezeket a régi, nagy színészeket. Tamara nemet intett a fejével, nem lehetett tudni, melyik kérdésre reagál. Mészáros megnyalta a mutatóujját, és lapozott egyet.

– Hát akkor kezdjünk is bele, hogy volt ez – vette át a szót a színház etikai bizottságának elnöke.

Tamara megköszöri a torkát, majd elmesélte újra azt, amitől hetek óta visszhangzott a sajtó. Amit a nőismerőseim hányós fejjel osztottak meg Facebookon, és ami miatt még anyám is felhívott szombat reggel, pedig hétvégén sosem beszéltünk. Degré Zsolt, a barátainak csak Drazsé, a Molnár Ferenc Színház köztisztviselőben álló főrendezője, akin egyik hatalom sem talált fogást, aki összesen hatszor újrázott már az igazgatói székben, szexre kényszerítette Gábor Tamarát. Szenttelen hangon, mint egy begyakorolt monológot mondta el, hogy Degré egyszer csak ellenségesen kezdett viselkedni vele, majd miután az öltözőben falhoz szorította, azzal fenyegette, hogy kiteszi a futó előadásokból is, hogy ha erről bárkinek beszél.

Folyt az izzadság a halántékán, és miután beszámolója végére ért, megkérdezte, hogy ki lehet-e nyitni az ablakot. Sóváry rám nézett, én pedig engedelmesen felugrottam, hogy eleget tegyek a kérésnek. Mészáros szólalt meg először, megköszönte Tamarának a részletes beszámolót, és hozzátette, szerencse, hogy ilyen jól emlékszik mindenre. Sóváryt figyeltem, amikor visszaültem a helyemre. Hátradőlt a székében, elfelejtette behúzni a hasát, fehér ingén megfeszültek a gombok. A hüvelykujja körmét kezdte rágni, mint amikor megkérdeztem tőle, hogy miért megy nyaralni a feleségével. Azt mondta, hogy ez ennél bonyolultabb. Ő nem jó kedvéből utazik el Saint Tropezba, csak hát a gyerekeknek már megígérte. Ne követelőzzek, azt szereti, amikor olyan visszafogott és bájos vagyok, amilyenek megismert.

A színház etikai bizottságának elnöke megkérdezte Tamarától, hogy a szexuális visszaélés már azután volt-e, hogy szakítottak a főrendező úrral,

vagy még előtte. Sóváry hümmögni kezdett, hogy ez azért ad egy pikantériát az ügynek, hogy a kisasszony kapcsolatban volt Degrével.

– Nem lehet, hogy a főrendező úr szakított önnel, ön pedig ezt nem tudta elfogadni? – kérdezte Mészáros.

Tamara előredőlt a székében, nagyon lassan és tagoltan azt mondta, annak semmi köze az esethez. Kapcsolatban voltak, de már rég szakítottak, amikor Degré visszaélt a hatalmával. Bárki megmondhatja, kezdett bele egyre ingerültebben, hogy az igazgató úr egy manipulatív szörnyeteg, aki évek óta rettegésben tartja a színészeket, csak eddig senki sem mert erről beszélni. Azt gondolja itt bárki, hogy ő vállalta volna ezt a meghurcoltatást, ha nem mondana igazat? Senkije sem volt, amikor feljött Pestre, Drazsé pedig ezt használta ki. Amikor sírni kezdett, Sóváry olyan arcot vágott, mintha valami kellemetlen szagot érezne. Az etikai bizottság elnöke pedig átnyújtott egy monogramos textilzsebkendőt Tamarának, aztán egy pogácsáért nyúlt. Úgy hámozta le a tetejét a fehér szalvétába, mintha mandarin volna.

– Könyörgöm, ne sírj! – mondta Sóváry múlt héten, miután kiabált velem. – Nem bírom, ha a nők sírnak. Csúnyák lesznek tőle.

Elvitt magával egy megbeszélésre az Operaházba, azt mondta, utána átjön hozzám, rendelünk vacsorát, ráér kicsit több időre, legalább öt órára, mert a felesége elvitte a nagymamához a gyerekeket, és ott is marad. A megbeszélésre nem mehettem be, az Operaház főigazgatója megkérte az egyik munkatársát, hogy addig vezessen körbe. A srác nagyon kedves volt, felvitt a tetőre is, elláttunk egészen a Szabadság-szoborig. Elmesélte, hogy az Operaház óvóhely is volt a második világháborúban, és Erkel gyűlölte az uborkát, de a *Bánk bán* premierjén valaki azt tett a szendvicsebe. Aztán megkérdezte, hogy van-e barátom. Erre nem tudtam, mit feleljek, csak megvontam a vállam. Nevetett, megkérdezte, bejelölhet-e a Facebookon, aztán sörözzünk, ha úgy van. Sóváry nagyon dühös volt, miután elmondtam neki, hogy randira hívtak. Szerinte én éretlen vagyok egy ilyen komoly kapcsolatra, mint a miénk, ő pedig kockára teszi miattam a jó híret, az életét. Mi lesz, ha elvesz feleségül? Be kell zárnia a lakásba, nehogy elmenjek mással?

A Kulturális Minisztérium egyelőre nem nyilatkozott azzal kapcsolatban, hogy eltávolítják-e Degré Zsoltot a Molnár Ferenc Színház éléről – jött az értesítés a telefonomra, amikor már Sóváry mellett ültem az autóban. Tamara a végén csak ugyanazt ismételte, hogy hallgassák meg a kollégáit is, ne csak őt, és Degrét idézze be a vizsgálóbizottság. Más is tudja igazolni, hogy Drazsé erőszakosan viselkedik. Sóváryt nagyon megviselte a tárgyalás,

s amikor hazaértünk, megkért, hogy masszírozzam meg a halántékát, nehogy migrénje legyen. Közben felhívta Drazsét, és biztosította róla, hogy ha rajta múlik, ott marad a színház élén. A Mészáros csupán a gyenge pont, négy lánya van, meglát egy szép szempárt, és elolvad. Miután letette a telefont, mintha hirtelen észrevette volna, hogy ott vagyok, simogatni kezdte az arcomat. Rám feküdt, és azt mondta, hogy most elég fáradt, nem fogja sokáig bírni, ne haragudjak. Feltolta a lábamat, a rózsaszínű körmeimet figyeltem, miközben érthetetlen szavakat sűgött a fülembe. Újra kellene lakkozni őket, a kisujjam már eléggé lekopott.

KÉT DAL

1

Este még az emeletre mentünk,
Félsötétben mélyebb volt a kedvünk,
Magasabbra néztünk kint az utcán,
Felhők közül csillag ragyogott ránk.

Este még a tető alatt éltünk,
Kandallóparázsban végigégtünk,
Hajnalban kihunyunk, szürkületkor
Eső esett, vulkánhamu, szénpor.

Madár fészkel bent, a borostyánban,
Hogyha élni látlak, mindig nyár van.
Mediterrán sirály, parti gémeek –
Gravitációatlanok az évek.

2

A folyóparton fodrozott a föld,
Vízen jártunk, hullámozott a lábunk.
Dallamokból szólt a kék, a zöld,
Este volt, a víz alatt is láttunk.

A folyópartról útvesztőkbe indulsz,
Lift visz el, száz emelet az égben,
Sirály hangja feléd röpül, szétzúz,
Szárnyad rebben, világít az éjben.

MURVA

Elindultam a jobbra nyíló utcán. Az egy árnyalattal világosabbnak látszott a házacskákból itt-ott kiszüremelő fény miatt. De ahogy kezdtem távolodni a póznától, a kis, világító pontok nemhogy erősödtek volna, kezdtek elenyészni. Minden apró fénypont színe mélyült, egyre vörösebb lett, miközben aggasztóbbá vált a körülöttük tátongó sötét, mintha fokozatosan testet öltene. Ide-oda kapkodtam a fejemet a megrezzenni, felém mozdulni látszó árnyak miatt. Időnként megálltam, hogy biztosan láthassam, mi mozdul az egyik ház tövében vagy a mellettem futó kerítés rácsai mögött. De akkor már csak a hátulról érkező fény pislákol a magasra nyújtózó pózna tetején. Az kényszerítette mozgásra az árnyakat. Fogalmam nem volt, merre megyek. És hogy mi alapján találok meg azt a házat, ahol az a fickó lakik. Egyáltalán mit mondok majd neki vagy az öregasszonynak, ha mégis sikerül rábukkannom. Úgy tűnt, mintha már nem azon a településen járnék, ahol nemrég buszra szálltam. A házak alacsonyok voltak, emelet nélkül. Az ajtók és az ablakok szűk keretben, mintha jóval kisebb emberek élnének a Murván, mint a város belső részein.

Az utca élesen balra kanyarodott. Elhaladtam vagy nyolc-tíz ház mellett. Az újra és újra fölhangzó kutyaugatástól kiveret rajtam a veríték, de a hangok szerencsére halkultak. Úgy hallottam, egyre távolabbról jönnek. A házak ablakain nem lehetett belátni. Függyöny lógott mindenhol, s bár nagyon alacsony volt a kerítés is a legtöbb helyen, annyira azért nem, hogy könnyedén belépjek valamelyik kihalt kis kertbe, ha mégis föltűnne egy kóbor vagy csak szabadon engedett kutya.

Éreztem, hogy egy félkört ír le, majd visszafordul a döngölt földút. Váratlanul megpillantottam a póznát, és a sűrűsödő ködön át a tompán szét-szóródó, tejfölszerű fényt. Visszaértem ugyanoda. A házak között haladva nem figyeltem arra, van-e elágazó utca vagy sikátor, úgyszólván mentem még egy kört, de akkor már az épületeknek is csak a sziluettjét láttam. A tömöttdő köd elkezdte fölزابálni a fényt.

Mikor aztán visszaértem másodjára is, már biztos voltam abban, hogy a belváros irányába onnan nem tudok továbbmenni – mindkét oldalon ösz-

szeértek a házak vagy a kerítéssel elzárt kertek –, csakis akkor, ha visszamegyek a lejtős részhez, és keresek egy másik utcát, ami továbbhalad egyenesen, nem pedig önmagába fut. Elhagytam a póznát, de egy-két méter megtétele után már élesen emelkedett az oldal, jóval előbb, mint ahogyan arra emlékeztem; olyan meredeken futott fölfelé, hogy pár méter megtétele után kezdtem visszacsúszni a göröngyös talajon. Akárhogy próbálkoztam, képtelenség volt elszakadni a lenti tértől. Ráadásul mindkét oldalon két-három méter magas csipkebogyó- és babérmeggybokrok húzódtak, sokkal sűrűbben, mint följebb, így még a házakat sem tudtam megkerülni, egyik irányban sem. Az oldal olyan szögben állt, mintha nem azon ereszkedtem volna le néhány perccel korábban. Minden vissza akart taszítani a fény felé.

Visszamentem a póznához. Letettem a táskámat, mert alig bírtam már a vállamon tartani. Megint ránéztem a telefonra, de – ahogyan azt sejtettem is – térerő nem volt, hiába léptem arrébb, vagy tartottam magasra a készüléket, csak az az idegesítő nagy E betű mutatta, hogy semmi jel. Az akkumulátor harmincnégy százalékon állt. Éreztem, hogy folyamatosan hűl a levegő. Tisztán látható volt minden egyes lehelet.

Nem telt el még egy perc sem, mikor az egyik ház felől zajt hallottam, aztán egy alacsony, idős nő jelent meg a vaskos fémkapuban. A bal karjára kis méretű szőnyeg volt terítve. A jobb kezében fonott porolót tartott. Miután becsukta a kaput, úgy láttam, leszegett fejjel elindul felém. Elsőre azt hittem, csak azért jött ki, hogy megnézzze, ki ólálkodik a ház körül, de aztán, ahogy körbenéztem, kiszúrtam hátrébb egy magas fémállványt, amilyenhez hasonlókat a régi társasházak udvarában itt-ott még látni lehet. Addig a pillanatig föl sem tűnt. Hunyorogva figyeltem a nő mozgását. Látszott, hogy nem felém, inkább annak a fémállványnak az irányába tart.

Megragadtam a táskát, és gyorsan arrébb mentem, hogy eltakarjon a nő szeme elől a közelemben húzódó kerítés tövében sűrűsödő sötét. Lassan haladt. Láthatóan nem vette észre a mozgást. Talán eszébe sem jutott, hogy más is lehet rajta kívül a hidegben odakint. Áthaladt a sárgás fénysávon. Tömör, kerek kis árnyék vonszolódott a galambszerű alakja mögött. A járása is hasonlított a madarakéra, enyhén előredőlve ment, és folyamatosan billegette a fejét. Hiába, hogy ismerős volt, nem láttam tisztán az arcát, és tudtam, túlságosan gyakran érzek ilyesmit. Hogy valaki olyan ismerős, akiről aztán kiderül, soha életemben nem láttam.

Odaért az állványhoz, az alsó keresztrúdra terítette a szőnyeget, aztán hevesen ütlegetni kezdte. Jól hallatszott az ütemes, két-három másodpercenként ismétlődő tompa puffanás, s miközben hallgattam a csapódások

hangját, az járt a fejemben, hogy ugyan nem lenne sok erőm hozzá, de jól esne maga a mozgás. Teljes erőmből ráverni arra a szőnyegre. Levezetni néhány ütéssel a feszültséget végre.

Váratlanul egy fehér, éles fénysáv tűnt föl a két részre szakadó utca bal oldala felől, s idővel egy autó hajtott be a szűk kis térre, majd beállt a lámpa fényköre alá. A köd miatt alig láttam a fehér színű kocsiból valamit. A nő akkor sem hagyta abba a porolást, mikor az a két alak már kiszállt. Hangos ajtócsapódás. A háttérben egy-két kutya eszeveszetten vonyított.

Az alakok közelebb mentek a nőhöz. Az arcukat eleinte nem láttam, mert szinte háttal álltak, és a köztünk húzódo, tejszerű köd sem segített. A nő megfordult, letette a porolót. Láttam, ahogy mozog a szája. Gyanús volt, hogy vitatkoznak, de nem beszéltek elég hangosan ahhoz, hogy érthessem is a szavakat. Aztán az egyik alak váratlanul megragadta az asszonyt a karjánál, és elkezdte a ház felé taszigálni. A másik közben visszament az autóhoz. Akkor láttam meg, mikor végre szembekerült velem, hogy a rendőrnő az, akivel az őrsön üvöltöztem. Sapkája volt, azért sem ismertem rá előbb.

Csak akkor mertem kijjebb lépni, mikor mindannyian bent voltak már a házban. Egyedül az látszott biztosnak, hogy az öreg nőt nem kell keresgél-nem tovább. A rendőrségen történetek után kizártnak tartottam, hogy a két zsarú ne az általam elmondottak miatt érkezett volna a Murvára. De azt nem tudhattam, a Jenő odabent van-e, miközben folyamatosan azon agyaltam: ha a férfit beviszik a rendőrségre, és bent tartják, nem marad senki, akiben csak egy lehetnyit bízhatnék ezen az átkozott településen. Egyedül pedig egyre inkább nyomasztott az érzés, hogy nem lenne bátorságom a hallottak után egy egész éjszakát eltölteni a Puskin utcai házban. Ez akkor fogalmazódott meg bennem először, akárcsak az, hogy teljesen felelőtlenül hagytam lejátszódni magamban előre szinte az egészet. És nem úgy, hogy tudatosan végiggondoltam volna, hogy mi történhet – mi mi után következik majd –, nem. Inkább csak a naiv jóhiszeműségem szintjén. Rájöttem, hogy igazából már a kórháztól kezdve csak sodródok, s mivel szinte minden véletlenszerű volt, valójában nem számoltam azzal, hogy bármi igazán balul sülnhet el. Különben, eszméltem rá a mellett a magas, rozsdás kerítés mellett állva, eszemben nem lett volna hazudni a rendőröknek, leszállni a buszról, lemászni erre az átkozott helyre, és itt várni egyedül, a sötétben, valami olyasminek a bekövetkeztére, amivel kapcsolatban jó, ha egyetlen biztos dolgot ismerek. Hirtelen elfogott az a rettenetes érzés, amikor minden megkérdőjeleződik. Amikor azt sem hiszed el, hogy éppen ott vagy, ahol vagy.

Váratlanul megrezzen a kabátom zsebében a mobil. Nem hittem volna, hogy van térerő, de azon a ponton, ahol akkor álltam, volt. Mikor a kezembe vettem a rezgő készüléket, éreztem, hogy olyan gyenge vagyok, mintha éjfél volna már, pedig csak pár perccel múlt háromnegyed nyolc. Láttam, hogy apám hív. A képernyőn megjelenő betűket bámulva az volt az első gondolatom, hogy ez most rettenetesen nehéz lesz, mégis azonnal fölvettem. Egyrészt nem akartam, hogy tovább rezegjen a készülék, másrészt néhány csöngés után mindig lerakja, és féltő volt, hogy hiába próbálnám visszahívni később. Akár csodának is tűnhetett volna, hogy keres, de az oka sokkal inkább pokoli volt, főleg, hogy csak én tudtam kettőnk közül, valójában mi az.

– Halló – szóltam bele úgy, mintha nem tudnám, ki hív. Kíváncsi voltam, ivott-e. Ideges lesz-e a semleges hangnemtől, vagy sem.

– Te vagy?

– Attól függ, kire gondolsz.

– Rád, Emília, tudom, hogy kit hívok.

Ki nem állhatom, ha így szólít, és akkor nem bírtam nem szóvá tenni ezt.

– Ne hívj így! Tudod, hogy nem használom ezt a nevet.

– Miért?

– Mert nem szeretem.

– De hát ez a neved.

– Ez a második keresztnvem. Csak te nevezel így.

– Mert olyan szép név. Dédanyád után kaptad.

– Akit még csak nem is ismertem.

– Nem értem, mi bajod vele... Kerestél.

– Igen, többször is. Miért nem vetted föl?

– Nem tudtam fölvenni. Tudod, milyen elfoglalt vagyok. Mi a gond?

Míntha egyfolytában csak baj történhetne. Mindig azzal kezdi, mi a gond. Árulkodó egy reflex. De kivételesen tényleg nagy volt a baj. Mindig is félttem rossz hírt közölni vele. A hangja olyankor elváltozik, és bármi baj történt is, azt érezteti velem, hogy én vagyok a hibás. Három-négy mondatból már kiérezhető, ha ivott, még akkor is, ha nem túl sokat, és csak sört, semmi töményet. A kérdéséből és a hanghordozásából arra következtettem, hogy nem beszélt sem a bátyámmal, sem a kórházzal, vagyis még nem tud a mama haláláról. Érdekelt volna, mitől olyan elfoglalt, de nem voltam képes azonnal válaszolni. Nehéz lett a légzésem. Könnyezett a szemem, amin a felvett, távolságtartó hangnem sem segített. Csak a kihalt utca tátongott előttem meg a ködön átszűrődő fény. Az egész képet összekuszálta a saját, párologó lélegzetem.

Hallottam, ahogy levegőt vesz a túloldalon. Idővel azt kérdezte:

- Itt vagy még?
- Meghalt a nagy – mondtam lehunyt szemmel.
- Mi van?
- Meghalt az édesanyád.
- Kislányom, ne szórakozz!

A korábbi megszólításnál csak az idegesítőbb, amikor fojtott üvöltéssel *kislányomnak* nevez.

- Nem szórakozom, apa. Szerinted szórakoznék ilyesmivel?
- Nem tudom. Honnan veszed ezt?
- Az orvosától tudom.
- Mikor beszéltél vele?
- Néhány órája.
- Hogyhogy téged hívott és nem engem?
- Hívott téged is, csak nem vetted föl.
- Engem biztosan nem hívott!
- De, apa, biztosan hívott. Csak a te számodat tudták a kórházban, egye-

dül a tiédet.

Eszembe jutott, hogy talán csak hárit. Hogy pontosan tudta ő, miért hívja, és ki, csak nem volt bátorsága, lélekereje fölvenni, és ezért tagad. Ez a gondolat csak még szomorúbbá tett, miközben, ha tényleg emiatt reagált így, tökéletesen érthető volt.

- Akkor téged hogy értek el?
- Úgy, hogy leutaztam.
- Minek?
- Ugye ezt most nem komolyan kérdezed?
- Úgy értem, miért pont most.
- Miért, mikor kellett volna lejönnöm?
- Ne legyél már olyan ingerült! Már kérdezni sem lehet semmit anélkül,

hogy belém kötnél?

Még hogy én kötök beléd, jutott eszembe.

Vettem egy nagy levegőt. Hallgattam. Lejjebb engedtem a kezemet, és úgy rászorítottam a készülékre, hogy azt hittem, összeroppan.

- Voltál a kórházban?
- Tessék?
- Jártál ma a kórházban?
- Igen, jártam bent ma.
- Mikor?

- Délután.
- Hány órakor?
- Tényleg azt hiszed, hogy hazudok?
- Nem válaszolt.
- Miért kérdezed ezeket? – folytattam, de azonnal megbántam a kérdést.
- Nem tudom, csak úgy. Mert tudni akarom. Szóval?
- Három óra felé.
- Azt hittem, külföldön vagy.
- Tegnap hazajöttem.
- És anyám hogy van?

Hihetetlen volt, hogy ezt kérdezi. Úgy éreztem, kivételesen nem részeg, még ha valamennyit amúgy ivott is. És ugyan hetek óta nem beszéltünk, tudtam: ennyi idő alatt nem veszíthette el a józan eszét. Szóval egyértelmű volt, hogy vagy oda sem figyel arra, amit mondok, vagy tényleg nem hisz nekem, egyáltalán. Eszembe jutott a két zsaru. És hogy már a rendőrségen attól rettegetem, bizonygatnom kell, hogy a mama már nem él, de az ehhez képest gyerekjáték volt.

- Értsd meg, a nagyi... az édesanyád... meghalt.
- Hosszú ideig csak a gyorsuló lélegzésének zúgása szűrődött át.
- Mikor?
- Tegnap délután.

Éreztem, hogy jár az agya, de abban már nem voltam biztos, hogy tudni akarom-e, min. Folyt a könnyem. Legszívesebben kinyomtam volna a hívást, annyira kétségbeestem. Azt hiszem, nem miatta, igazából a mama miatt nem tettem meg.

Vártam, hátha mond valami olyasmit is, amiből kiderül, megrázta a hír. Vagy ami arra utal, érdeklí, hol vagyok most, mi van velem, de csak annyit tett hozzá zavartan, hogy érti, köszöni, hamarosan föl fogja hívni a kórházat. Meg sem várta, hogy visszakérdezzek, csak otthagytta azt az üres, jól megszokott csöndet maga után.

Azt hiszem, földhöz vágtam volna a telefont, ha nem indul be a mozgás a túlódon. Csak a két rendőr jött ki. Az öregasszonyt akkor nem láttam. Annyira elöntött a düh, hogy teljesen kiszorította a félelmet a mellkasomból. Léptem egyet előre, de közben kezdtem fölfogni, hogy ha észrevesznek, akkor biztosan vége, nem lesz lehetőségem odamenni a házhoz. És az is eszembe jutott, hogy ha itt találják rám, akkor már nem csak az állomásig visznek el. Az apámmal való kiborító beszélgetés miatt csábított az érzés, hogy véget vessek az egésznek, de a kíváncsiságom és az a gondolat, hogy

ha valakinek, a mamának biztosan tartozom, elfojtotta a következő mozdulatot.

A két rendőr nem szállt be azonnal a kocsiba. A férfi levette a sapkáját, rágyújtott. Még a ködön keresztül is látszott a föl villanás, majd az égő cigaretta fénye, ahogy föl-le mozog. Folyamatosan beszéltek. Ismerős és frusztráló volt az a két hang, pedig csak néhány szót értettem. Mivel oszladozni kezdett a köd, a férfi arcát is fölismertem. Az akadémikus rendőr volt. Egyre biztosabb voltam abban, hogy komoly dologba piszkálhattam bele, ha sikerült azt a két tunya barmot kimozdítani, s hogy a fickónak a kora alapján akár még köze is lehet a bent említett üggyhöz, a csajnak viszont biztos, hogy nincs. Jó, ha kilenc-tíz éves lehetett, mikor a gyilkosságok történtek. Érezhetően nemcsak én, ők is várták, hogy megérkezzen még valaki. De úgy húsz-huszonöt perc elteltével megunták az álldogálást.

A kocsi elhajtott, de nem mozdultam, álltam ott a kerítés mellett, mert valami azt súgta, várnom kell. Hideg volt. Egyik lábamról a másikra támaszkodtam, és fújkalni kezdtem a tenyeremet, persze hiába.

Hirtelen mintha újramezdődött volna az egész. Legalábbis attól a ponttól, mikor először megláttam kijönni a kis galambszerű nőt. Ismét föltűnt a kapuban. Aztán arra eszméltem, hogy megint az állvány mellett áll. Gyorsan történt minden. A telefonhoz nem mertem nyúlni, pedig szívesen készíttettem volna egy képet az asszonyról, ahogyan az átható sötétség ölelésében, a magányos pózna izzójának fénye alatt áll.

Még be sem fejezte a porolást, mikor hátul megcsillant valami a sötétben. Pont szemben álltam a széles, lejtős sávval, a tetején néha haloványan az úton elhaladó autók lámpáinak fénye is bevilágított. Egyre gyorsabban ismétlődött a villanás, idővel már folyamatosan fénylett az a mozgó pont, és rájöttem: egy ember ereszkedik lefelé, és a ruhájáról verődik vissza a fény.

Hamar megismertem azt az arcot. Meg sem lepett, hogy a Jenőt pillantom meg, annyira természetes volt, hogy egyszer csak megérkezik. Sejtetem sem volt, pontosan mit akarhattak ott, de megkönnyebbüléssel töltött el, hogy a két rendőrnek nem volt türelme vagy egyszerűen csak ideje tovább várni, s hogy a távozásuk után bukkan föl az az alak. Viszont az, ami utána következett, egészen másfajta félelmet és kíváncsiságot ébresztett bennem, mint bármi más addig, azon a napon.

Mikor a férfi elért a póznáig, az öregasszony váratlanul megint abba hagyta a porolást. Azt hittem, üdvözli a görnyedt hátú, szinte loholó fickót, vagy talán meg is öleli, de egyáltalán nem ez történt. Megfordult, majd mindenféle előzmény nélkül rávágott a férfi testére, de nemcsak egyszer,

megállás nélkül ütlegelte. A nő reakciójánál csak a Jenőé lepett meg jobban. Még csak arrébb sem lépett. Egymás után érték a testét a határozottabbnál határozottabb ütések, de a férfi csupán a fejét hajtotta le, mint aki pontosan tudja, büntetést érdemel. Teljesen más hangja volt akkor az ütéseknek, mint amikor a szőnyeget csapdosta a nő. Élesebb, maróbb. És megint számolni kezdtem magamban, mint az ismétlődő, ciklikus dolgok közben mindig. Bár azt nem tudhattam, pontosan miről faggatták a rendőrök, a látogatásuk láthatóan kiborította, és alaposan föltüzelt a nőt. Úgy tűnt, mintha a fájdalmat, amit a zsaruktól kapott, a férfinak akarná továbbadni, amilyen gyorsan és intenzíven csak lehetséges. Nem tudom, honnan jött ez a gondolat, de olyan erős volt, és annyira igaznak éreztem, hogy megesküdtem volna rá. Szó szerint fájt látni és számolni azokat az ütéseket, mégsem fordítottam el a fejemet, mert meg akartam érteni, miért hagyja szó nélkül az a férfi, hogy verjék. Sokáig tűrt. De nemhogy érthetőbbé, egyre érthetlenebbé vált, miért nem tesz valamit a bántás ellen. Több percig tartott az a kíméletlen verés. Közben újra fölhangzott a kutyaugatás a háttérben, és az még hideglelősebbé tette a látványt. Lassan elveszítettem a fonalat számolás közben, annyira szívszorító volt figyelni, hogy egy élőlényt szántsándékkal ütlegel egy másik.

A nő rendesen kifáradhatott. Nemcsak a szenvedés, kiderült, maga a bántás is megterhelő dolog. Miután leengedte a porolót, jól látszott, hogy zihál. Egyikőjük sem szólt egy szót sem. Úgy tűnt, nem maradt már erejük rá, vagy mintha csak teljesen mindennapos volna az, ami történt. Az ugatás is abbamaradt a háttérben, miután a nő befejezte a verést. Aztán levette a szőnyeget az állványról, összegöngyölte, és elindult vele a ház felé. Intett a férfinak, hogy kövesse, de az csak állt. Az öregasszony még rá is üvöltött, de mindenféle parancs hasztalan maradt.

Miután az asszony eltűnt az ajtó mögött, eszembe jutott anyám. Hogy föl kellene hívnom. Szüksége volna rám. Szükségem volna rá. Megint elővettem a telefont, de térerő már nem volt, a töltöttségből pedig csupán húsz százalék maradt. Hiányzott anyám hangja, a hirtelensége. Ahogy vehemensén kérdezősködni kezd. De azt is éreztem: nem lenne erőm most újra elmondani, hol vagyok. Azt pedig végképp, hogy meghalt a mama. Nem lenne türelmem még egy szívfacsaróan küzdelmes híváshoz.

Láttam, hogy a férfi még mindig ott áll a póznához közel, mélyen a sárgás fény alatt, mintha várna valakire. Fölemeltem a karomat. Hiába. Kibálni nem akartam. Azt biztosan észrevette volna más is, nem csak az öregasszony.

Elindultam a pózna felé. Volt köztünk vagy huszonöt-harminc méter, úgyhogy az alak nem vett azonnal észre, csak mikor egy ág vagy néhány levél megörrent a lábam alatt. Azonnal hátrálni kezdett. Akkor azt hittem, megfordul, és elfut az oldal irányába, majd egészen föl, az útig rohan, ahová esélyem sem lett volna követni, de csak pár méternyit távolodott el, láthatóan azért, hogy kilépjen a körből, amit a fény alakított ki. Annyira meglepett az a néhány határozott mozdulat, hogy egy pillanatra megtorpantam, mert mintha kifejezetten a gondolatomra reagált volna. Menet közben már az járt a fejemben, hogy jobb volna nem a pózna alatt állni, hanem valamivel arrébb, a sötétebb részen. Nehogy a nyanya észrevegyen, vagy a zsaruk, ha mégsem mentek el, és figyelnek az egyik romos ház vagy nyitott kerítés mögül.

Odaértem a férfi elé. Eltelt pár másodperc, de nem mozdult körülöttünk semmi. Erőteljesen lélegzett. Úgy látszott, nem a verés, inkább a jelenlétem miatt olyan zaklatott. Nem vágott fájdalmas képet. A tartása sem volt görnyedtebb, mint délután. Az volt a benyomásom, hogy hozzá van szokva a veréshez, de talán csak azért éreztem úgy, mert a szokásosnál is feszültebb és fáradtabb voltam. Fáztam. A táska húzta a vállamat. Kínomban ide-oda lépkedtem a kemény talajon. Bizonytalan voltam, mit mondjak neki, és azt is, hogyan. Álltunk egymással szemben. Hasonló érzés lepett el, mint az állomáson, csak sokkal erőteljesebb volt. Azazhogy van valami rettentően szokatlan és megmagyarázhatatlan a férfiban, ami még csak nem is a koboldszerű külsejéből, az aránytalan és kissé torz testéből árad, hanem annál jóval mélyebbről sugárzik kifelé. Van benne valami ismerős, érthetetlenül közeli. De abban nem voltam biztos, mikor az állomáson történtek átfutottak az agyamon, hogy ha egyáltalán kívárja, hogy elmondjam, miért jöttem ide, meg is érti azt. Be kellett látnom, hogy az értelmi képességeiről és a benne lappangó indulatokról sejtelmem sincs, és bármennyire elnagyolt, rosszindulatú volt is a két zsaru szövege, nyilván nem véletlenül szapulták annyira eltökélten szerencsétlent. Azt sem tudhattam, hogy az úgy-ahogy megismert történetnek végül is ő melyik oldalán áll. Kétségtelen, börtönben ült, gondoltam. Gyilkos, újra és újra ez a szó jutott eszembe ott a pózna közelében állva, aztán pedig az az egyre kínzóbb gondolat foglalkoztatott, hogy nem néztem bele a dossziéba. A rendőrök pedig egy szót sem ejtettek a részletekről. Amit pedig a mélyebb hangú fickó mesélt a mosdóban, tudtam, hogy lehetett szimpla vetítés is. Csak hogy a másikat meggyőzze arról, hogy nincs sok idejük betörni a házba.

Nem értettem, mit keresek ott. Hátranéztem. A szemem már hozzá-
szokhatott a sötéthez, mert azonnal elvakított a pózna tetejéről áradó fény.
Annyi eszem persze lehetett volna, gondoltam, már újra a mozdulatlan fér-
fi kissé elmosódó alakját figyelve, hogy rákeresek a történetre a két megálló
közti út alatt a neten, hátha kiderül még pár árulkodó részlet, de az az igaz-
ság, hogy gyakran a sok agyalás meg stresszelés miatt a legkézenfekvőbb
dolgok jutnak utoljára eszembe.

TRAKL A SZENT ISTVÁN KÓRHÁZBAN

Ha Trakl itt lenne,
megkínálna kokainnal.
Lefeküdne a szomszéd ágyba,
meglepődne, hogy kapcsolóval
állítható, ízlene neki a barackos
Activia, de utálná a nagyvizit
személytelenségét, a halandóság
akkor éppúgy beköszön, mint
a lazarett hordályai mellett.
De aztán folytatódna a kokain,
megkínálna, majd elmesélné,
hogyan függ össze az irodalmi
hagyomány és az ő feltűnése:
a sorok között – mintha a tengerpart
homokjában az elvágódni vágyó
fehér sávokat látna, nem
a habzó tengert. A naplemente
rózsaszínre festi a tájat, és
a költőelődöt, ide a kórházfalak
közé, nem a drog hozza, mert
nála úgyszólván, hanem a szavakra
való kétségbeesett igény,
hogy – Trakl sem szorul
be az idő vagy a kémcsövek
folyosóin – folyton ide-oda
szublimáljon az egyén,
miközben igazán foglya valaminek,
miközben ír.

A FÜRDÉS ÁRNYÉKA

Vizesblokkot telepíttek:
porcelánból főszereplő,
kulcsra zárható csap.

Mi kell,
hogyan az óceánnak kulcsot önts?

A vizek mindig.
Medrük beton, érfal, felhő.
Ahogy telkem alatt a nyomás megnő:
hibás rendszer,
csomópontok kiállnak,
ahogy bőr alól
nyílt törés,
csomópontok kiabálnak:
funkció nélkül a víznek –
merre a bent?

Percek múlva megvan a lék.
Betömöm és kulcsra zárom,
kitart a vezeték. Magamnak
szalutál a lelkem.

A csempét fúrtam,
és tervben van egy tükör
a krómnyak fölé.

Tervben bútor, gépek, rendszer.
Szennyekosár és szőnyeg,
ami felszívja a friss víz hígította
szennyet:

törülköző nélkül,
a fűtőtest, de még hiány
előtt. Vársz, mert száradni kell

a kinőtt élet
utolsó utáni napján.

Rövid,
mert túlér már mindened rajta,
a kar, a hát, a láb, a nyak
hátrahajtva: emlékszel,
a pánik, hogy húzta
a nyelved, az állad?

A fürdőző magatartása.
Rituálé, szeánsz, gőzzel telt tér,
ahogy a kád előtt állsz.

Bizonytalan a lépés ki.
Elcsúszol, fejed bevered:
véráldozat.

Felállsz a kád előtt,
félsz megszáradni,
mert így kezdődik,
az élet, végig: száradás.

Kókad a páfrány,
amit a pára eltartana,
nélküled.

Túlél minden téged.

Törülköző, nyak, hát, kar,
a fűtetlen test,
a bekötetlen fűtőtest.

4 JÁTÉK KÉSZÜL 4

A lakhatatlan és felesleges
épületekkel nem lehet mit kezdeni.
Mindaddig, amíg ciklámenbombákkal
a forró földbe nem robbantják őket.
A statikailag létfontosságú oszlopokra
kell erősíteni a koktélokot, a törmelékek
mozgási energiájától a lé felforr,
és általában krátert képezve, lefelé
tölcsér alakban gyűl össze a forró
nedvben az anyag. Űst, buggyan
benne a beton, a fém, az üveg,
az elektromos hálózat nemesfémek.
Mindez egy apró törmelékért, amire
minden elég magas épület után is
csekély az esély. De oly finom
aurájú ez az anyag, öntvény ugyan,
sőt ömlesztett, tisztátalan, de ha kihűl,
és egy türelmes kéz napokig gömbcsiszolja,
feldereng: halovány égítést magja világít.
A többi dísz is csábító, a keret
romornamentika, de a fény ad meleget:
egy tenyér hője, amikor fáradtan
ráengeded a fejed, és arcod tökéletesen
illeszkedik bele. És ahogy elgurítják,
az már nemcsak játék, a mag egyre
melegszik gördülve, de nem
a perzselő forróság felé hevül,
hanem mintha a lélek gyöngyözne,
felolvad, és ebben a másállapotban
újrakeveredik, a felnőtt felfrissül egész
testében, míg a gyermek a világra egyre
nyitottabban teszi le a játékszert,
mikor az érzéssel már tovább telni
nem lehet. Ezt kergetik a robbanószerekkel.

5 JÁTÉK KÉSZÜL ⁵

Azt a szentjánosbogarat
kell követni, amelyik tizenkétszer
villan óránként, tökéletes
triolákat. Ez vezeti a gyűjtőket,
fiatal szülőket, akik nem elégszenek
meg holmi kultúrálatlan gyerek-
játékokkal, legyen fa, fém vagy műanyag.
A pulzáló fénybogár az erdőbe vezeti
a gyűjtőket, kezükben fejsze minden-
féle színre festve, hogy a játék a fa
törzséből kifordulva a csapások
hatására előre színeződjön.
Mert az erdő itt ügyes, a sok-
göcsörtű fák a bonyolult,
a sima törzsűek az egyszerű
játékokat faragják, csavarják magukban.
Aki kész, az pedig megbízza
a legközelebbi szentjánosbogarat,
vezesse oda a kitartó szülőket.
A játékok nem véletlenül készülnek.
Aki felismeri a szükségét, azt
szelek látogatják hónapokig,
ablakokat, szobákat bejárva,
testredőket, mosolyrácokat
hűtve, könnyeket szárítva,
majd lombokba kapnak bele,
céljához juttatva az üzenetet.
A játék végül pont olyan,
amilyet a gyermek szeretett volna.
És ha nem is mindig tölti be
egzakt funkcióját, a szíven nyomot
hagy: a szelek otthonra lelnek,
minden vihar édes pulzálás,
az erdők illata beköltözik,
gyermekágy az avar, a lombárnyék
és a szentjánosbogarak, néma

tanácsadók, ha a felnövésben
igazán magára maradna az ember.

GYÓGYULÁS*

az alvásomnak
ahogy a gyógyulásnak
haladnia kell valamerre
kitalálom hogy az alvási állapotok
számokra oszthatók közöttük
kvízekkel lépkedek de mindig az állapotom
eggyel nagyobb kell legyen mint
a soron következő hogy ki ne
száradjak
felébredek vért vesznek távoznak
az ebihalak belőlem visszaalszom
az alvás az a pont ahol végre meg
lehet állni

ebihalak távoznak belőlem
megfestik a fehér medrű vizet
naponta több rajnak vagyok
az atyja pecsétetes lepedőnek
egyre sűrűbb kolóniáknak
ez adatik ha elvesznek belőled

a véred nem adja magát
nem ehetsz nem ihatsz
a fehér szék jégtábla
testhőd pedig átégeti ahogy
próbálják megnyitni a karod
domborzatát munka de te
bocsánatot kérsz hogy Krisztus
mennyit vérzett te meg Krisztus
több folyadékot ivott?
többet

*

*a fenti seb
újraoltvasva gyógyul
pár hónap múlva*

GYÓGYULÁS**

nyugodt tudok lenni
mint golyóstoll végében a golyó
mikor a tinta
csak zaj
a textúra mély
és törésre ítélt csontjaid
a mélyben emlékművek de

te

nyugodt tudsz lenni
ahogy ez a mélység zúg
amikor hangod nem elég
az oszlopokat megmászni
halk de a csont hall
füledbe vezet így az üzenet

nyugodt tudok lenni
tudok

HATÓRA-KÓR

Rideg és mély az október végi éj. Akadálytalanul nyomul, nehézkedik rá a kövesdombi tömbházakra, fogja körbe őket, fojtó ölelésben. Mint élükre állított skatulyák, úgy meredeznek ezek a tíz-tizenöt évvel előbb nagy sietéssel felhúzott tömegmenhelyek, akár a temetők kriptái, sírhelyei, a porhüvelyek örökkévalóságnak szánt szállásai. A közöttük pöffeszkedő teret uralni igyekeznek, és majdnem teljesen ki is tölti a sűrű sötétség. Tömör és vastag fellegek vernek gátat az égi fénynek a földre jövet, csak a főtér felől, jó kilométernyi távolságról verődik vissza róluk, szűrődik fel a lakónegyedig valamennyicske a gyenge neonlámpák hideg derengéséből, de ez kevesebb annál, mint hogy itt fent bárminek is árnyéka lehessen, netán pontosan érzékelhetőkké váljanak színek és formák. Akárha mind-mind vakablakok volnának, a nappali világosság befogadására szánt üvegtáblák fakereteikkel együtt, elhatároló körvonalak hiányában, összefolynak a nappal amúgy hamuszürke, „nemes” vakolattal borított falak mélyfeketébe hajazó, egysíkú tónusával. Túl azokon életnek semmi jele, sehol bár egy utalás, hogy az energiaspórolásra elrendelt áramszünet nem zárja ki a lenni akarást, még egy imbolygó, pislákoló gyertyaláng sem cáfolja, hogy a természet csodás rendje és az emberi elszántság fölé semmilyen alkalmi hatalom nem emelkedhet. Az egymáshoz illesztett téglákból vagy az előregyártott szabványelemekből felhúzott falakon belül, amelyekre az emeleteket elválasztó súlyos vasbeton födémekek nehezednek, sistereg a tömény és zavartalan csend, az álhalál eszményi közege.

Hogy mégis történik valami odabent egyik-másik fal mögött, csak sejteni lehet, de fölösleges lenne találgatni, hogy mi, és miért. Ott húzza meg magát, jobb időkre várva, a túlélés ösztöne. Egyvalami biztos: az egyik négyemeletes téglablokk harmadik emeleti szobájában egy középkorú ember tudatában zavaró zajjá alakul ez a nehéz csend, amely percről percre fokozódik, mintegy ellenségként segítve a belső békéjére törő, gyötrő gondolatait, ahogy verseny indításakor segíti az elrugaskodó rövidtávfutót a starttámasz. És e zaj átkos éberséget szülő, kegyetlen feszültségére most még a gyermekek szobájából átszűrődő halk, egyenletes szuszogás máskor derűt serkentő neszezése sem hoz enyhülést.

Mérméköcskénk szemhéja már jó negyedórával előbb felpattant, de miután magához vette és a paplanja alá dugta az ébresztőórát, ujját a megfelelő gombon tartva, felkészülve, hogy amint megszólal, azonnal elhallgattathassa, nehogy az éjnek jóformán még a derekán felköltse a családot, éberén, teljesen kitisztult tudattal, csak éppen moccanatlanul feküdt tovább. Kialvatlanul. Egy hosszú hét fokozatosan halmozódó fáradtságát cipeli éjről éjre, s egy ilyen szombati hajnalon az már-már elviselhetetlennek tűnik. Még néhány perc szunyókálás is sokat jelentene, de nem engedheti meg magának, nem tudja, mennyi lehet a csörgésig, háromnegyed négyre állította be a jelzést, hogy elég ideje legyen elkészülni az indulásig. Cerghizan főmérnök előző nap elváláskor többször is figyelmeztette, hogy nem óhajt várakozni rá, az igazgató szolgálati ARO-jával pontban háromnegyed ötkor ott lesz majd a tömbházuk előtti parkolóban, onnan robognak tovább Nyárad-szeredába, felvenni Rettegi Sándort, a falisztmalom üzemvezetőjét, mert legkésőbb fél kilenckor szeretne Victoriavárosban lenni, ki tudja, meddig húzódnak el a megbeszélések, amelyek, tekintve a partner fontosságát, nem ígérkeznek könnyűnek. Márpedig, ha ő ezt mondta, el is várja, hogy szentírásnak tekintsék.

Emberünket mégsem ez sarkallja pontosságra, hanem az a csoda, hogy „ÓCornelsege” önként vállalkozott erre a kiszállásra, vagyis az akár kellemtelenségbe is torkollható idegenbeli egyeztetésre, márpedig ez azon ritka, szembetűnően rendhagyó, mondhatni egyedi alkalomként jegyezhető, amikor eltér a saját szokásrendjétől. Nem emlékszik ugyanis, hogy a főmérnök bármikor is hajlandóságot mutatott volna részt venni egy tárgyaláson, megbeszélésen olyan közegben, amely nagy valószínűséggel nem biztosítja számára a mindenekelőtti és mindenekfölötti felsőbbrendűségének, kiváltságos helyzetének bizonyíthatóságát, befolyásának és szabad döntési jogának egyértelműségét. Hiszen mindig is az volt a fontos, a kedvére való, hogy lehetőleg naponta akár többször is megélje, ami csak a hozzá hasonló kiválasztottaknak adatik meg: hogy abban a bizonyos körben, amelyet a kétezer-négyszáz alkalmazottat foglalkoztató vállalat jelentett, igencsak méltányolandó hatalma van. Nem titkolt elégtétellel töltötte el, hogy ezt megteheti, és közben azt is a környezete tudtára adhatja, hogy ezen túlmenően ráadásul a legfelsőbb hatalom igen fontos, a célt feltételek nélkül szolgáló eszközének tekintheti magát. A környezetében élők nagy többsége bizonyosság hiányában csak sejtette, mire utal ilyenkor, s hovatartozásának már csak a pusztá sejtése is némelyikükben valós félelmet, másokban zsigeri viszolygást szült. A rendkívüli kiszállásra ezúttal vele tartók számára is csak

azon a bizonyos szombaton, céljuk felé közeledvén, már jól benne a kora reggeli világosságban derült ki, hogy ezt az eddig gyakorta hangoztatott eszköz-mivoltát mire alapozza: elővette tárcájából, és megmutatta útitársainak a harmadtenyérnyi, a színes trikolórral haránt pásztázott, nevére szóló fényképes igazolványt, amely egy ideje sok-sok olyasmire felhatalmazást és, ebből eredően, lehetőséget biztosított számára, amit az ország egyszerű handóinak legnagyobb többsége nem élvezhetett. A kibocsátó – sokakban már a nevének hallatán is félelem-borzongást gerjesztő – intézmény volt a garancia arra, hogy egy ilyennek a látványa sokkolóan hasson, szemlélőjét pedig annak birtoklójával szemben minden szempontból a mértékletesség gyakorlására bírja. Mert hja, az idők rendje és szava ellen határozottan felszólalni, azzal szembemenni önmagában is igencsak veszélyes vállalkozás, ha azt a rendet mindenre felhatalmazott, tehát mindenre elszánt és képes őrzők garantálják, a Cerghizan esetében tételesen századosi rangban.

Még az amúgy nagyhangúnak elkönyvelt és olyanként elfogadott, a kommunista párt vezető berkeiben egykor igen jó szemmel látott, így még mindig kiváló kapcsolatokkal rendelkező Rettegi is rögtön halkabbra fogta a főmérnök különleges igazolványának láttán, s szokásával ellentétben, a hihetlenség példázataként, sikerült neki ezt a hangszínt és hangszintet az úton végig megtartani. Az önmegtartóztatás erőfeszítésén túlmenően néhány ezzel kapcsolatos gondolatváltás után meg is nevezte annak okát, mintegy a csodálatának kifejezéséeként, konkrétan utalva rá, hogy ő nemcsak tudta, de meg is értette, mi a jelentősége a főmérnök jelenlétének az utazó csapatban. Hiszen a gyár, ahova tartanak, a Victoriavárosi Vegyipari Kombinát, az ország rendkívülinek és elsőrendű fontosságúnak nyilvántartott ipari egységei közé tartozik, a nem mindennapiak kategóriájába. Az sem titok, hogy a faliszt is, amelyet van szerencsájük termelni és kizárólag ennek a fontos ipari objektumnak szállítani, úgyszintén rendkívüli, mert a rendkívüli termékek, tételesen a robbanóanyagok nyersanyagaként szolgál. Aki pedig nem biztosítja az ehhez szükséges tökéletes minőséget, az eláshatja magát, s ez még mindenképpen a jobbik változat, mert gondolni is rossz arra, mi lenne, ha mások ásnák el. Nem elhanyagolható feltételezésnek tekinthető tehát, hogy ami ennek az utazásnak a célja – tisztázni egy bizonyos félreértést a legutóbbi szállítmány minőségével kapcsolatban –, akár aggodalomra is okot adhatna. De ilyen körülmények között – és Rettegi, a vétkes büntudatát is álcázandó lelkesültségével, nem igyekezett egy pillanatig sem titkolni a heveny felszabadultság-érzetét –, hogy a főmérnök elvtárs is velük tart, már más a helyzet, valamelyest feloldhatja az eddig be nem vallott félszet, hiszen

velük van, és az ő oldalukon áll egy különleges igazolvánnyal bíró egyén, aki kettős befolyásának betudhatóan igen pozitív hatással lehet az egyeztetéseket illető majdani fejleményekre. És ennek példázataként ki is engedett magából egy mély, a tényleges megkönnyebbülését jelezni hivatott sóhajt, mert a lábánál heverő vászonszatyorban addig rejtegetett, apró figyelmességnek szánt tizenkét tisztos méretű friss, előző este kifogott és kibelezett, vármezői pisztráng meg a két üveg márkodi kisüsti, eperfa hordóban érlelt szilvórium attól kezdve csak jelentéktelen ráadásnak tűnt céljuk eléréséhez.

Mérvőköcskénk mindennek az igazolványmutogatásnak meg az azt követő dicséretáradatnak végig csak szótlán tanúja volt. Am amikor a parádét lezártak vélte, úgy gondolta, útítársainak igen nagy szüksége lenne némi felvilágosításra a pusztá tények ismeretéhez. Nem igyekezett sem diadalromboló, sem hangulattipró lenni, közbeszólását arra alapozta, hogy a szakmájából kifolyólag érintőlegesen ért valamicskét a faliszt felhasználásának változatairól. Mintha csak úgy mellékesen tenné, megjegyezte, nem biztos, hogy az általuk gyártott termék arra szükséges a megrendelőnek, amire a főmérnök és az üzemvezető gondol, a be nem avatottak, mint amilyenek ők is, nem tudhatják, mennyire széles a victoriavárosi kombinát termékskálája, emiatt valószínűleg igen számos az ő falisztjüknek a felhasználási lehetősége. Az is megtörténhet tehát, hogy nem olyan jellegűek lesznek a fogadó fél észrevételei, amelyek kiemelten jelentőssé tennék a főmérnök különleges igazolványát. Persze, ez majd ott helyben, a tényekkel való szembesüléskor derül ki. De nem árt elgondolkozniuk azon, hogy a kombinát által igényelt szemcseméret szerződésben rögzített felső határértéke, az 1,25 mm kizárja a nekik szállított faliszt felhasználhatóságát robbanóanyagok gyártására, ahhoz 100 mikronnál finomabbra kellene őrölniük a bükkfa fűrészport. Ez a feltétel legalább tízszeresen csökkentené a szeredai malom termelésének mennyiségét, így hát annak nagyobb a valószínűsége, hogy az ő őrleményük valamelyik szintetikus anyagból készült termékcsoporthoz szolgál töltekként.

Erre az okoskodására meg is kapta a magát mindkét útítársától. A le-dorongolást egyetlen szónyi közbeszólás, ellenkezés, ellenvetés nélkül elviselte, úgy gondolta, értelmetlen lenne. Nem azért mondott le arról, hogy meggyőzően védje a maga igazát, mert már a tárgyszerűségével is a reményrombolás bűnébe esett; nem is azért, mert úgy gondolta, megtette azt, amiről úgy vélte, segíti felkészíteni őket a lehetséges kiábrándulásra. A főmérnökkel szemben különösen nem tartotta szükségesnek a kontrázást, az előzőkben is gyakorta volt kénytelen a közönyt magára eróltetnie, hogy ne kelljen folyto-

nosan a véleményütköztetés helyzetébe kerülnie, amire, a más-más látás- és megközelítési módjuk miatt, szinte naponta számíthatott volna. Fokozatosan szokott bele a saját mindennapos lesajnálásába, egy idő után már teljesen hidegen hagyta az ezzel való szembesülés, noha újra meg újra felvetődött benne a kérdés, vajon honnan veszi Cerghizan a magabiztosságát, hogy olyasmiről is határozott véleményt alkosson és mondjon ki, amihez nincs meg a kellő tudása. Úgy vélte, bár ezt soha senkinek el nem mondta, hogy elvárható lett volna részéről az elmúlt közel három évben legalább általánosságokban beleásnia magát az ipari termelés alapjaiba meg a szolgáltatásoktól megkövetelt jellegzetességekbe, ha már „elvállalta”, jobban mondva kiharcolta magának befolyásos pártberkekben, hogy építésztechnikként egy ilyen szerteágazó tevékenységű ipari és szolgáltató nagyvállalat főmérnöke legyen. Nem igazán értette, mitől és kinek jó az, hogy valaki a „főnöki” kivagyiságának fitogtatásán kívül semmiben nem jeleskedik, főleg nem az éppen betöltött tisztségéhez nélkülözhetetlen alap-, netán többlettudás megszerzésében. Rettegivel pedig amúgy sem lett volna mit kezdenie, ő a mindenben ellentmondás, az érvek és vélemények tagadásának nagymestere volt, makacs és nyakas valamennyi olyan érveléssel, felfogással szemben, amelyek nem kerültek azsúrba a saját állításával, elképzelésével. Egy igazi „Gigi Contra”,¹ ahogyan húsz évvel előbb, az ő diákéveiben nevezték az ilyen típusú embert. Nem kereste az okát, tudta, hogy az ötvenes évek végének, hatvanas évek elejének pártiskolája szolgál neki háttérként a túlzott magabiztosságához, s ettől érzi magát folyamatosan felkentnek a mindenkori vezető káder hatáskörének gátlástalan betöltésére, ráadásul úgy, hogy lényegében ideológiai szempontból túlképzett molnárlegényként a regnáló hatalomból neki mindig csak egy lényegében aprócska szelet jutott.

Pedig az egységvezető a maga nemében derék, jóra való, másokkal szemben jóindulatú, a nélkülözőkért sok mindenre képes ember lehetett volna. Ennek esetenként példáját is adta, ha valaki nyilvánvalóan rászorult: szükség szerint juttatott az olcsó malomporból² azoknak, akiknek a családjukban nem volt más forrás a gabona biztosítására a minden évi disznójuk felhizlaltatásához; rendelkezésére bocsátotta a részleg teherautóját valamilyen alkalmi fuvarhoz, ha tudta, hogy az arra rászoruló beosztottjának nincs más esélye a szállítás megoldására; még a harsánynál is harsányabbra fogta a hangját, ha

¹ Kontra-Gyuri (*román*)

² A gabonamalom működését követő takarításkor összesepert, nagyrészt finomlisztet tartalmazó hulladék.

valaki kívülálló az ő beosztottjainak béréhez szándékozott bármilyen indokkal nyúlni; minden alkalmi prémiumosztásnál akár vére menően harcolt, hogy az embereinek minél több jusson, mert azoknak „minden fitying számít”. De még a rangban, tisztségben fölötte állók kegyeit sem alányalással igyekezett elnyerni, csinált, amit csinált, minden vele kapcsolatban álló, jóval az ő szintje fölött fennforgó főnök is jobbára egyenlő partnerként kezelte. Csakhogy mindezek mellett úgy gondolta, a maga kis birtokán – amit a nyárádszeredai falisztmalom, a Felső Nyárád-mente környékén működő, a maradék háztájikon még termelgetők és a kollektív gazdaságból olykor még részesedők kiszolgálására hivatott hét gabonamalom, na meg a helység és a vidék néhány válogatott cigánylegényének bevonásával működtetett, csatornaelemeket, különböző méretű kannákat és egyéb háztartási kellékeket gyártó bádogosműhely jelentett – nem tudja érvényesíteni a gazdajogát, ha „alattvalóival” szemben a pajtáskodás gyanánt bármiféle engedékenységre vagy érdemtelen jótékonykodásra „vetemedik”. Ezért igyekezett vasfegyelmet fenntartani, ami elsősorban abban nyilvánult meg, hogy semmilyen, a belső rendszabályzat szerinti kihágást nem nézett el, de főleg mindenekelőtt megkövetelte a munkaidő tiszteletét: a délelőttieknek pontban reggel hat órakor már dolgozniuk kellett, a délutániaknak pontban két órakor, menet közben kellett átvenniük a műszakot, hogy semmi kiesés ne legyen, mert a malom berendezéseit működtető villanymotorok esetenkénti újraindítása energiapazarlást jelent, este tíz óra előtt néhány perccel gyakorta ellenőrzést tartott, hogy működnek-e még a gépek, vagy néhány percnyi munka megspórolásáért idő előtt leállították azokat. Alkatilag korán kelő és későn fekvő lévén, nem volt nehéz ellenőriznie, hogy az alárendeltjei betartják-e az általa megszabott rendet, a pontosság érdekében még csalásra is vetemedett, reggel, indítás előtt néhány perccel előre-, este, a műszak végén, hátravitte a malom bejáratánál levő órát, nehogy egy szusszanásnyi kiesés is megzavarja a tervteljesítést. A kihágáson rajtakapottak igen szigorú büntetésben részesültek, ami abból állt, hogy egy tisztos összeget – legtöbbször a fizetésük egytizedét – be kellett fizetniük az egység feketekasszájába. Az így összegyűlt összeget a nem tervezett, ezért nem is hivatalos kiadások fedezésére tudta fordítani, márpedig elég sok ilyen volt, mert például egyebek között a fő termék, a faliszt rostálásához használt sziták beszerzése sem volt egy könnyű ujjgyakorlat, nem lévén elegendő az a mennyiség, amit a központi kiutalás alapján kaptak, ráadásul az sem volt mindegy, milyen – bel- vagy külföldi – forrásból származik. S mert az általa olykor fennen hangoztatott kommunista elveket már maga „marxkarcsi” is az emberek közötti egyen-

lőség elvére fektette le, az általa szabott „törvény” mindenkire egyöntetűen érvényes volt, a kihágás miatti büntetést a részlegben mindenkes előkönyvelőként és bérszámfejtőként dolgozó felesége, Irmuska sem kerülhette el, ha vétkezett. Tartottak is tőle a vezetése alatt szolgálók, s nem merték nem komolyan venni, pedig úgy tűnt, mintha olyankor is csak viccelne, amikor erősen harsányra kapja, mert a dühödt hang mellékleteként folyamatosan ott bujkált a szája sarkában, a csinosra nyírt bajsza hegyén meg az égkéken fénylő szemében valami huncutkás mosoly. De a maga nemében tisztelték is azért, ahogyan a fizetésükért kérlelhetetlenül harcolt, szembemelve ez ügyben bármelyik főnökkel.

Ebből a Rettegire jellemző, a kérlelhetetlenségig menő beosztott-védelmes álláspontból eredt a kettőjük első összetűzése is. Noha már közel másfél évtizede ismerték és kedvelték is egymást, még a hetvenes évekből, abból az időből, amikor a helyi ipari vállalat központja a koronkai téglagyár volt, elérkeztek addig a helyzetig, amelyben nem tudták elkerülni a véleményük ütköztetését. Rettegi ugyanis, bár elsőre nem mondta ki nyíltan a mérnökösként álláspontjával szembeni ellenkezésének valós okát, nyilvánvalóan annak a három alárendeltjének a jövedelemforrását próbálta megmenteni, akik munka nélkül maradtak volna, ha elfogadja az új műszaki megoldást, amely a javaslat szerint, és ez volt annak lényege, a gyártott falisztmennyiség, de főképpen az akkoriban sokat szajkózott termelékenység növelését eredményezné. Valahányszor szóba került, mindig nemet mondott, pedig ő is tudta, semmi szükség nincs arra, hogy állandóan öt ember foglalatostkodjon a nyersanyag lerakásával és adagolásával, még ha ennek költsége simán bele is fér a faliszt államilag megszabott árába. Ugyanis a délelőtti műszakban, olykor ráadásul hosszított munkaprogramban ketten ürítették, lapátolták le a félárnyi betonozott felületre a Szováta- és Galócás-környéki, a lombhullatókat feldolgozó gáterektől, na meg a környék bútorgyáraiból érkező fűrészport az azt szállító, védőponyvával fedett teherautóról, egy másik, a külön célból készített, óriási falapáttal, mint egy két lábon járó buldózer, betolta az egészet a betonplacc földémes része alá, hogy óvva legyen a csapadéktól, mert a nedves anyag a malomhengerek között nem tud tisztességesen megörölni, egy negyedik pedig, szintén a normálisnál nagyobb lapáttal adagolta a placc másik végén a kupás szalagszállítóra, amelyik felhordta a silóba, ahonnan végül az őrlővonalba került, egy ötödik a délutáni műszakban lapátolta a kupákba az anyagot. Az újítás lényege, hogy kiiktatható az autókról le- és a szalagra felrakodás, a primitív lapátos adagolás, ha a fűrészport a porszívó működési elvén alapuló pneumatikus rendszerrel a szállítóeszköz-

ról közvetlenül a malom silójába ürítik. A rendszer kezeléséhez egyetlen ember szükséges, megspórolják három munkás fizetését, kiiktatják az áramfogyasztó kupás szalagot, azonkívül nincs veszteség sem, és a nyersanyag minősége sem romlik olyankor, amikor éppen zuhog, a végtermék ezáltal nem igényel külön utószárítást. Csakhogy Rettegi, bár jól tudta, vétkezik azzal, hogy ellenáll, gondolt egy szótárlinit, vagyis hogy a cél szentesíti az eszközt, és a szembenálló fél jól ismert érzékenységre alapozva, egyik délelőtt a nyakára küldte a három kiebrudalásra szánt „kényszerproletárt” – Bükkösi Zsigát, aki Nyárádszentlászlóról, Kelemen Árpit, aki Székelysárdról és Demeter Jóskát, aki Torboszlóról ingázott Szeredába a megélhetésért –, hadd piszkoljanak belé egy kicsit a „mérnök úr” lelkébe.

Habár látogatói egy szó erejéig nem emelték fel a hangjukat, a tekintetükből sütött, hogy gyilkolni tudnának annak a kicsi, de biztos jövedelmüknek a megvédéséért. Mérnököcskénk át is érezte a helyzetüket, tudta, nem elég érthetően elmagyaráznia, miért állt elő a helyzet, hiszen részéről visszatetsző, magamentő magyarázkodásnak tűnhet, ígérnie is kell valamit, hogy „szó ne érje a ház elejét”, hiszen vétek lenne embereket kiebrudalni, útra tenni, jövedelmüktől megfosztani azzal a szikár ürüggyel, hogy ipari szempontból modernizálunk, gazdasági szempontból megtakarítunk. Nem kellett a szerencse számlájára írnia, hogy kézenfekvő a megoldás a további foglalkoztatásukra, mert már az újításra tett javaslata előtt felöltött benne egy olyan szolgáltatás mielőbbi beindítása, amely poroltók javításával, újratöltésével foglalkozna, ezekkel a tűzoltási eszközökkel ugyanis a gazdaság minden ágazatában működőknek kötelező módon rendelkezniük kell, megszabott időközönként ellenőriztetni a működőképességüket, amire, a gazdasági tevékenységek viszonylagosan gyors fejlődése, a készülékek elszaporodása miatt, egyre nagyobb igény mutatkozik. A három kemény, fizikai munkához szokott férfi láttán arra gondolt, miért ne lehetne ennek a helye éppenséggel Nyárádszereda, különösen, hogy a beszélgetésekből kiderült, Bükkösi Zsigának van valamennyi jártassága, tapasztalata a lakatosságban, de még víz- és gázszerelésben is. Nem ígérte biztosra nekik, de ők mégis kész tényként könyvelték el magukban, hogy nem kell új munkahely után koslatniuk, máshol, ismeretlen helyen újratekdeniük, és ettől láthatóan meg is nyugodtak. Sikerült is nem megszegnien a nekik tett ígéretét, ugyanis még mielőtt az általa megfelelő tudásúnak és szorgalmasnak tartott Precup Dorin mérnök kollégával megtervezték volna a nyers fűrészport felszívó–kiürítő rendszert, és megérdeklődtek volna, mi honnan szerezhető be, és persze mennyiért, beadagolta a vállalatvezető triumvirátusnak, mekkora nyereség

volna a porral oltók javítását Rettegiékre bízni, azzal a kis „modernizálással” felszabadul onnan az ehhez szükséges létszám egy része, csak egy képzetesebb csoportvezető kellene, akinek van engedélye a nyomás alatt működő berendezésekhez, a működéshez szükséges helyiség leválasztható a bádógosműhely amúgy is túl tágas raktárából, egy kis átpofozással a megkövetelt munkakörülmények is biztosíthatók benne, a krétapor meg az ipari széndioxid beszerzése viszonylag könnyen működtethető, ha nem, Rettegi ismeri a módját, hogyan kell egy kis szocialista „olajozással” legyőzni az esetleges súrlódást, megrendelés az új szolgáltatásra pedig már megyeszinten is lenne rogyásig, csak győzzék.

Ennek következményeként aztán a falisztmalom módosított adagoló rendszerével majdnem egy időben a tűzoltópalackjavító egység is beindult, Bükkösi Zsigával, Kelemen Árpival és Demeter Jóskával a csapatban.

Rettegi még így is majdnem két évig nem titkoltan ferde szemmel nézett mérnököcskénkre, s ez a „visszafogottsága”, ahogy rákérdezéskor jellemezte a viszonyulását a kettőjük kapcsolatához, csak akkor enyhült, amikor a bérek havi szintjének megállapítására országos szinten bevezették a számítások tekintetében kissé bonyolultabb globális akkordot,³ és sem ő, sem az amúgy mindenben könnyen boldoguló Irmuska nem igazán értették, hogyan kell kiszámolni az alapfizetésre alkalmazandó százalékot. Mérnököcskénknek az igényelt és remélt segítségért cserében felajánlották a lehetőséget, hogy a városka tíz legszebb nőjéből válogathat egyet vagy akár kettőt is – ezek között akár Irmuska is szóba jöhet, aki csakugyan a szemrevaló, „szerelemre érett” hölgyek közé tartozott –, töltsön el édes kettesben, esetleg hármásban egy egész napot a Nyárád partján. De ő nem élt a felkínált lehetőséggel, hanem három egymást követő hónapzáráskor munkaidőn túl fogadta Irmuskát a vásárhelyi központban, hogy együtt végezve el a számításokat, a szeredai melósoknak, na meg persze a főnöknek is a lehető legnagyobb fizetésszázalékot hozzák ki.

Ezekre a túlórázásokra Rettegi fuvarozta a feleségét a maga ezerháromszázás Daciáján, a számításoknál is jelen volt, figyelmesen követte a lehetséges megoldásokat, fogékony lévén megértette a lényegét, s vérszemet kapott a termelés növelésére, mert csak azon, hogy több órlemény pereg

³ Románia Szocialista Köztársaság Államtanácsának 69/1983 sz. Rendeletével országosan, de iparáganként fokozatosan bevezetett bérszámítási rendszer, amely az alkalmazottak fizetésszintjének megállapítását egy adott csoport teljesítményének mennyiségéhez viszonyítja.

át a szitákon, ne múljon, ha az emberei kicsi többletjövedelméről van szó. Így történt, hogy telefonon jelentette Cerghezian főmérnöknek, új szitákat kell a rendszerbe szerelnie, a régiek elkoptak, használhatatlanokká váltak, fennáll a termelésekiesés veszélye.

Dzsumbó alias Jánosi Miklós – ő volt akkoriban vegyész mérnöki végzettséggel a vállalat beszerzési osztályának főnöke –, amikor megkapta a Rettegi ezzel kapcsolatos átiratát, kétszer is rákérdezett telefonon, biztos-e abban, hogy jó adatokat adott meg neki, de a malomfőnök ráfőrdedt, hogy ne az adatok helyességével basztassa, hanem a kért sziták mielőbbi megszerzésével foglalkozzon. Mivel Rettegi már előbb csodát ígért Steiner igazgatótónak, s ezt követően tőle is külön sürgető utasításban megkapta az új sziták sürgős megvásárlását, Dzsumbó úgy döntött, hogy ezúttal németesen viszonyul a helyzethez, nem fogja érdekelni, mekkora lesz a rajtuk áteresztett szemcseméret, legyen azok gondja, akikre a termékek minősége tartozik. És még a kollégialis figyelmeztetést is mellőzte, ami pedig elvárható lett volna részéről. Mérnököcskénk később úgy vélte, utólag fölösleges lenne ezt felemlgetni, különös tekintettel a Rettegi szóbeli melldöngetését követően, amikor rákérdezett a csoda magyarázatára, és azt a választ kapta, hogy azokat nem kell magyarázni, vannak, és kész.

De nemcsak ő, mindenki, beavatott és beavatatlan egyaránt rácsodálkozott, hogy az új sziták hadrendbe állítását követően a szeredai falisztmalmosok az első hónapban 19, a másodikban 17,5 százalékkal túllépték a tervet, s bizony ez jócskán lökött az egész egység alkalmazottainak fizetésére pluszban számolt százalékon, lévén, hogy értékben a faliszt nyomott a latban. De még a vállalati terv teljesítési százalékára is jótékonyan hatott. Nagy részük lelkesedett, a Rettegi csodatevő képességén csemegézett, aki pedig nem, az legfeljebb a pozitív furcsaságok közé sorolta a tényt. Egyedül Cerghezianak volt gyanús ez a hirtelen megugrás, a malomfőnök valamilyen mismásolását sejtette benne, el is rendelte a szűrőpróbás ellenőrzést, az általa legmegbízhatóbbnak tartott embereit használta fel rá, küldte ki őket, hogy a „hány zsák faliszt, zsákonként hány kiló” elvét követve, kurkásszának, de azok szélteben-hosszában mindent rendben találtak. Dzsumbó végül nem tudta visszafogni magát, és szólt mérnököcskénknek, hogy semmi csoda nincs az ügyben, csak egy kis csalás a szitákkal, ám hiábavalónak tűnt bármely, a főnökségnek szóló figyelmeztetés részükről, hogy ennek nem lesz jó vége, Rettegi sunyított, és befelé mosolygott, mert el tudta hitetni, hogy ahol elmegy az egy-huszonöt, ott elmegy a kettő is, ez az ő felelőssége. A melósok mindegyike pedig hónap tizedikén pökte a markát, s nyúj-

totta Irmuskának, hogy csak nyugodtan engedje belé a jó román bankókat azzal a kicsi többlettel együtt, megvan annak a helye.

A harmadik hónapnak is a teljében voltak az új szitákkal, amikor a csalárdan titkolt fekélyből kigyűródött a gyulladás első váladéka. A fejlemény kiváltója az értékesítési osztály vezetője volt, Vaida Florentina, más nevén Mamutkacsa, ahogyan férfiberkekben a vállalatnál a jókora termete meg a különös, hápogáshoz hasonlító hangorgánuma miatt csúfolták. És ha az idejét is pontosítani akarjuk, az a pillanat volt, amikor jóformán bejelentetlenül rátört Steinerre – aki éppen a másik két főgőrével, Cerghizannal és Ciobanu Aurel főkönyvelővel tárgyalt –, és műfelháborodással átítatott hangon elsírta, hogy a victoriavárosi kombinát megreklamálta az utolsó szál-lítmány faliszt minőségét, mert a maximális szemcseméret nem felel meg a szerződésben előírtaknak, el kellene tehát menni oda, megnézni, mi a helyzet, ő szívesen vállalja, ismeri a helyet, Fogaras környékéről származik. A reklamáció tudomásulvétele okozta főnöki csoport-sokkból Cerghizan eszmélt elsőnek, pillanatok alatt túltéve magát rajta, le is torkollta azonnal Florentinát, hogy hagyja csak az elvtársnő, ez a feladat túlhaladja a felkészültségét, oda műszaki ember kell, az nemcsak egy akármilyen vállalat, annak stratégiai jelentősége van, más szinten kell intézni az ilyesmit, nem holmi eladási osztályvezető szintjén. És miután Mamutkacsa, a lebecsmérése miatti sértődését nem rejtve véka alá, kidöngött az igazgatói irodából, kijelentette, hogy magára vállalja az ügy megoldását, hiszen erre minden képessége és lehetősége adott.

Így került sor az együtt utazásra. Az odafelé út reggel fél kilencre ért véget, majdnem egy félórába telt, amíg a biztonsági ellenőrzések nyomán bebocsátást nyertek, s még nem volt tíz óra, amikor már indulhattak is vissza. A reklamáció témájában tárgyalópartnernek – a Cerghizan által remélt valamelyik illetékes igazgató helyett – egy fiatal mérnököt kaptak, aki a kombinát minőségellenőrző osztályán dolgozott, s aki a viszonylag alacsony beosztásához képest elég nagy felhatalmazással bírt, úgy tűnt, jó előre egyeztetett a főnökeivel, akik nyilvánvalóan nem aprózták el a megoldást, nem is kicsinyeskedtek, kész ajánlattal fogadták őket, amelynek része volt egy kis megszegényítés is: az illető felmutatott néhány apróbb, az ő faliszt-jük felhasználásával elektromos szigetelők gyanánt gyártott bakelitterméket, amelyeknek a nem kívánatos felületi érdességét a szabad szemmel is kivehető, kidudorodó bükkfa szálkák okozták; már magában annyi is arcpirító volt, hogy kézről kézre adva érezték, mennyire igaza van a fiatalembernek, amikor a megrováskényszer miatt szégyenlős mosollyal az arcán „ez van,

uraim” kijelentéssel szétárja a karját, de ő, amikor látta, hogy vendégeinek a szégyenérzete alacsony fokon marad, a hatás kedvéért megtoldotta még egy rendhagyó, de csakugyan odaillő megjegyzéssel is – „nem látszik a bakelit a nyáradszeredai gerendáktól” –, ami a mérnököcskénk felfogásában kimerítette a megaláztatás fogalmát, és bármennyire is jogosnak tartotta volna más helyzetekben véleményének ilyenén kinyilvánítását, ezúttal alkalmi némaságra kárhoztatta magát. Amúgy Cerghez is hiába próbálkozott néhányszor a közbeszólással, hogy feltételt teremtsen a saját fontosságának kinyilvánítására, később pedig már csak arra, hogy talán mégis kerülhet valami kölcsönösen elfogadható megoldás, „mert ő megérti, de ...”, a kocka el volt vetve, ugyanis, túl azon, hogy tárgyalópartnerük elmondta, volt részükről két hónap türelmi idejük, mert minden termelő egység életébe beüthetnek válságos helyzetek, azt is tudtukra adta, hogy a továbbiakban már nem vállalhatják a selejtes termék átvételét, nem mintha olyan különösen nagy anyagi kárt okozna nekik, elsősorban azért sem, mert lényegében jelentéktelen beszállítóknak számítanak, másodsorban pedig, mert van egy saját szitarendszerük, amellyel szemcseméret szerint amúgy is frakciókra különválasztanak minden átvett lisztszállítmányt, hiszen annak alapján használják fel egyik vagy másik termék gyártásához, de mivel a tőlük kapott három utolsó szállítmányból hozzávetőleg harminc százalék az, amennyi a megengedett méret fölött van, ami azt jelenti, hogy minden három leszállított mennyiségből egy hasznosíthatatlan, s mivel számukra többletmunkát jelent megszabadulni a leválasztás utáni nem megfelelő anyagtól, azt kéri, hogy a következő szállítmány minden szempontból feleljen meg az elvárt minőségnek, különben kénytelenek felmondani a teljes szerződést.

„Măi, Şoni, ar trebui să te bage la părnaie vro zece ani pentru sabotarea industriei româneşti de muniţii, măi! Să nu te pună dracul să mai faci vreodată rebut, că va fi vai de capul tău de secui blestemat!”⁴ süvöltötte Cerghez az öklét rázva Rettegi felé, amint kiléptek a kombinát kapuján, és úgy szaporázta lépteit a félszáz méterre parkoló ARO irányába, mintha attól függene az élete, hogy mielőbb odaér. De azzal a maga részéről lezártnak tekintette a kiruccanást, s az úton hazafelé egyszer sem fordult hátra, hogy valamelyikükkel szót váltson. Szokatlan némasága akár a magába roskadás tüneteként is felfogható lehetett volna, de tarkójának látványá-

⁴ Te, Sanyi, börtönbe kellene dugjanak téged vagy tíz évre a román lőszer-gyártás szabotálásáért, te! Nehogy rávegyen az ördög, hogy még egyszer selejtet csinálj, mert jaj lesz az átkozott székelj fejednek! (*román*)

ból útitársai másra következtettek, mégpedig arra, hogy váltakozó erővel emészti a düh, időnként ugyanis hosszú másodpercekre lilásvörösbe váltott tar koponyáján a bőr. Olyankor levezetésként gorombaságokat vagdosott a gépkocsivezetőhöz, amiért nem hajt elég gyorsan, aztán meg azért, mert nem vezet elég figyelmesen, márpedig ő szeretne épségben hazaérni az aszszonyhoz.

Noha szombatonként rövidített programban dolgoztak, még nem járt le a hivatalos munkaidő, amikor Marosvásárhelyre érkeztek. A főmérnök más kiszállást követően általában visszavitte magát a központba, hogy jó stréberként valamelyik főnöktársa jelenlétében megünnepelje a saját alkalmi diadalát. De ezúttal csak úgy odaröföntette a gépkocsivezetőnek, hogy haza. „M-ați pus pe drumuri degeaba, măi, năărăilor!”⁵ mormogta leszálláskor köszönés helyett, mintegy visszautasításaként annak, hogy vannak élethelyzetek, amikor egy különleges igazolványnak sincs semmi jelentősége.

Nem reagáltak rá, még a köszönést is csak befelé suttogták el, hogy ne kényszerítsék a visszaköszönésre. Mindketten sejtették, mekkora sebet vágott az önérzetén az elmúlt néhány óra. Egymáshoz sem szóltak, úgy érezték, értelmetlen lenne. Csak percek múltán, amikor a vállalati központ elé értek, mormogta Rettegi köszönés helyett a leszállni készülő mérnökcskénknek, hogy „nem lesz ezután hézag, főnök”. Ő pedig jóváhagyóan rábólintott, mert merte remélni, hogy Rettegi is meggyőződhetett, az ő esetében a hézagot a szitalyukak mérete és nem az óramutatók állása határozza meg.

⁵ Hiába tettetek útra, ti balgák! (*román*)

KUTYA

Téli Patyomkin-táj, csupasz erdő, nincs nyoma másnak,
konstans másnap, szűkre szabott hógömb közepén. A
társas létre esély sincs, toxikus énem a gátja,
mert szociális kapcsolatokban sincs rutinom, meg
kéj és vér, csak e kettő hoz még lázba. Öl és öl.
El nem játszom a falkavezért, felfaltam ezért mind.

CICA

Ő már nem, csak a rácsok futnak körbe előtte,
rács, rács, rács, rács, rácsukták, és mást azokon túl
nem lát, mintha nem is lett volna világ odakint, itt
centrifugális üresség, fád a pupilla, de tűri –
fásul a mozgás, még pár duc-duc, utána enyészet,
nem pont így képzelte el otthon azért az egészet.

LEVEGŐ

Azt, ahogy ott a kezed nyújtod, sohasem feledem majd.
Tudtad jól, mit akarsz, tele minden mozdulatod meg-
értéssel, szeretettel, hosszú ujjaid ágak,
lógnak a víz tetejére, egy annyira nem szomorúfűz,
inkább aggódó fa. Talán ez egy új lehetőség
új életre, egy új tánc kellene már, a keringő
örvénylés, unalomba fog engem fojtani, fárad
egyre a láb, és szúr a tüdő, mosolyom sem a régi.
Vágyom az érintésed, végre egy emberi kontakt,
számam szóra nyitom: szia, már nem megy, bocsi, bluggy-bluggy.

ORIZA

Pillantásom a terrárium üvegén elakad,
mögötte neonfolyó vibrál,
párhuzamos hullámai közül
egy ijedt, kopasz arc bámul.
Csont és bőr, törpeszerű,
csak bámul maga elé folyton, némán,
majd énrám. Utálok vele összezárva lenni,
és ez idővel se javult. Semmit.
Néha jönnek ugyan, akik szoktak,
de sosem az, kinek kellett volna.
Kiemelnek, a másikat is, megetetnek
táppal, mindig ugyanazzal,
de legalább addig sem láthat! –
hiszen úgymint megint összezárnak velem.
Hetek teltek el ezzel, meg hónapok,
évek, évtizedek, és még mindig
nem tudom, kettőnk közül melyik vagyok,
és hogy mikor jönnek végre értem?
Várom, hogy pattan az üvegburok.

Imre Eszter

LÉLEGZIK A FÖLD

SZIGET-TRILÓGIA 1.

(Részlet)

Legnagyobb meglepetésemre átaludtam az éjszakát. Álomtalanul pihentem a semmiben, és reggelre úgy ébredtem, hogy már nem volt rajtam az előző napok és éjszakák nyomasztó köde.

Szeretem az ébredés utáni pillanatokot, amikor még nem indul el a program, és csak vagyok, teljesen éberem, de boldog ürességben. Olyankor nagyon erősnek és szabadnak érzem magam. Aztán pillanatokon belül beindul a gépezet, és emlékek, az aznapi jövő képei, gondolatok, félelmek, boldogságok kezdik váltogatni egymást. Szerencsés esetekben akár pár percem is van, mielőtt mindez elkezdődik. Minél több időt töltök el ebben a felszabadító ürességben, annál erősebb leszek aznap. Azon a reggelen percek teltek el így. Boldog gondolat-, érzélem-, félelem- és reménymentes percek. Az álomtalan alvás is sokat segített. A gépezet akkor lendült mozgásba, amikor kintről meghallottam az új nap hangjait. De akkor is csak halkán, inkább csak úgy duruzsoltak bennem a gondolatok, valahol lent a mélyben. És ez így maradt végig az úton, a viharban, és a megérkezéskor is.

Az egyetemisták búcsúzkodása után én is bepakoltam a kicsi hátizsákba, csak a lényeg: a naplóm, vizet és egy tartalék pulcsit. Utána megreggeliztem a tanárral és Fridgeirrel. Rajtuk is látszott, hogy egy kevés alvás jót tett nekik, de a tanár arcán fel-felbukkant a beletörődés. Azóta is ez jellemzi: beletörődött mindenbe. Abba is, hogy sosem fogja megtalálni az álmodókat, és ezzel a megbékéléssel kutatja őket továbbra is. Vagy legalábbis úgy tesz. Fridgeir teljesen nyugodtnak tűnt. Mindig kérdés marad számomra, hogy bizonyos emberek tényleg nem ismerik az érzelmi viharokat, vagy csak nagyon nagy szakértelemmel és elszántsággal nyomják el őket magukban, akár egy életen át. Már az a kevés is, amit én megtudtam Fridgeirről, bőven elég lett volna a viharokhoz. És biztos vagyok benne, hogy az ő története annál sokkal több, mint amibe én belepillantottam. De ő egyértelműen a rezignált csendre szavazott, és persze a kötelességtudatra. Ahogy Pall mentésére

indult, és ahogy másnap reggel zavartalanul folytatta a munkát, az életet, páratlan kötelességtudatról árulkodott.

Miután az egyetemisták távoztak, Anne is felkelt, és kijött hozzánk a konyhába. Valamivel nyugodtabbnak tűnt, mint előző este. Megreggelizett és velünk kávézott. Arcán továbbra sem utalt semmi arra, hogy sírt volna. Könnyed volt, mozdulatai természetesek és nyugodtak. Megkezdődtek számára a mézeshetek: előbb a nyugalom, a fellélegzés, aztán, gondolom, következett a boldogság is.

Hát ezt hagytam magam mögött: egy régi vendégházat a hóvak téiben, benne egy üres szobával, egy friss özvegyvel, egy rezignált-álmodozó középiskolai tanárral és egy anyját vesztett, keménykezü bölcsesség által vezérelt öreget.

Amikor elindultam, semmi nem utalt arra, hogy vihar lesz. Még Fridgeir is azt mondta, hogy nyugodtan kint lehetek egész nap, csend lesz. Igaz, korábban említette, hogy erre sosincs garancia, mert a szigeten bármikor bármi megtörténhet. De aznap ragyogó napsütés volt, a fuvallat pedig nem adott okot bizalmatlanságra. Játszott a fenyőcsúcsokkal, és lazán lökdöste arrébb a habos báránnyelűket. A parton sétálva úgy tűnt, hogy ez mindig – nemcsak aznap, hanem egész életemben – így lesz. Ezek azok a pillanatok, amikor az ember a friss levegőn van, a szél pont tökéletes mértékben fúj, a hőmérséklet is ideális a bőrnek, semmiből nincs sok, és semmiből nincs hiány. Ez lehet egy tavaszi nap, de egy ropogós téli is. Az ember érzékeivel, gondolataival, testével és lelkével annyira elvész a tájban, hogy tudtán kívül elhiszi: ez mindig így lesz. Ez a pillanat örök. De sosem az.

Ha nagyon óvatos akartam volna lenni, talán még időben visszafordulhattam volna. De azt, hogy a fény egy kicsit tompább lett, és nedves szürkeség szemerkezt végig a parton, nem éreztem veszélynek. Bizonyára a „velem úgysem történhet meg” illúziója munkálkodott bennem. Végül is, kegyes volt az átmenet. A vihar nem rémálomként csapott le, csak azzá vált. A hideg is kíméletesen érkezett meg, a testemnek volt ideje belemerevedni. A napsütötte délelőtt fokozatosan vált szürke, nyirkos és nyomasztó kora délutánná – ami egyébként is a legnyomasztóbb napszak. A reggel, a késő délután és az este megannyi illúzióval kínálja az embert, de a kora délután kegyetlenségét semmi nem képes felülírni. Az ebéd utáni magány azzal fenyeget, hogy örökké fog tartani, és ilyenkor ott áll az ember a nap közepén, amikor a reggel már annyira távol van, hogy szinte hihetatlenné válik, a késő délután és az este pedig beláthatatlan messzeségben lebeg, fenyegető

ígéretként: ha megérkezik, jó lesz, de érkezése egyben azt is jelenti, hogy az embernek megint egy nappal kevesebb van hátra. Gyűlöltem a délutánt, és ahogy a nedvesszürke ég teleszórta a partot nyirkos hidegével, egyre nyomasztóbbnak éreztem a magányt. Mintha minden ragadt volna körülöttem, és a város még nagyon messze volt. Nemsokára szél kerekedett, és emlékszem, akkor ijedtem meg először, amikor szúrást éreztem a hátamban: rádöbbsentem, hogy mekkora erőfeszítésbe kerül ellentartanom a szélnek, hogy a testem teljesen ki van szolgáltatva az újabb és újabb lökéseknek. Az ijedség hamarosan rémületté fokozódott, amikor a nyirkos, nedves levegő egyszeriben, mintha varázsütésre, kitisztult, és a ropogósan száraz égből óriási pelyhekben kezdett hullni a hó, sűrűn és töményen, fehér csikokban függőnyt vonva a látvány és közém. A szél sokkal erősebb volt nálam, és a havazás végképp megfosztott a maradék biztonságérzetem forrásától, a látástól is. Semmi nem volt már előttem, és visszafordulni is lehetetlenné vált, mert hamarosan megszűntek az irányok. Örvénylett a part, és az ég a talajjal, amin kétségbeesetten próbáltam megtartani magam, amibe minden zsigeremmel kapaszkodtam: csak maradjon szilárd talaj a talpam alatt, ez volt az utolsó összefüggő gondolatom. Elsodort a vihar, és nem maradt más, csak a szél könnyörtelen, követelőző zúgása és a háborgó fehérség. És hideg. Csont- és lélekropogató fagy. Soha életemben nem féltem annyira, mint akkor. A félelem szemcsésre morzsolta a gondolataimat, majd mindet megsemmisítette. Nem maradt más bennem, csak a kétségbeesett rettegés és a vak ösztön, hogy meg kell tudnom tartani magam. Az volt a legsúlyosabb, ahogy nem maradtam más, csak test. Irdatlanná nőtt a szél és a rettegés, a havazás sűrű fehér vaksággként kavargott körülöttem, a szél pedig tombolt, rombolni, pusztítani vágyott. A szemem sarkából néha megpillantottam az őrző őceánt. Hatalmas hullámokat vetett, és mocskoszöld szörny nyelvét nyújtogatta a part felé, felém. Rettenetes visszaemlékezni is, leírni, mintha attól félnék, hogy felnézek az íróasztaltól, és egy óriási víztömböt fogok látni, amint felém közelít, és egyre nő és tágul és dagad, mígnem elér és elnyel, magával ránt a gyomrába, és engem odabent felfal a rettenet.

A sziklán táncoló lányt akkor vettem észre, amikor már nem voltak irányok. Abban a pillanatban, amikor megláttam, minden elnémult. Lány mozgása egyáltalán nem volt összhangban a körülöttem zajló őrzőgéssel. Benne mintha egy egészen más ritmus lüktetett volna: egyenletes, a nyugalom ritmusa. Elindultam felé a némaságban, és már nem éreztem a hideget. A test, ami maradtam, érzéketlenné vált az alányúló nyirkos ég minden

érintésére. Nemsokára a fekete sziklákat is észrevettem. Nedves szurokként hasítottak az égbe, és fenyegetésükben volt valami ellenállhatatlan. A lány felé tartottam, de nem tudtam levenni a szemem az álmaimból már jól ismert sziklákról. Utólag azért is nagyon hálás vagyok a lánynak, hogy nem engedett beereszkedni közéjük, hogy megzabolázza bennem a baljós vonzalmat. Bár akkor azt is mondhatnám, sajnálom, hogy az aranylila barlangba sem engedett be. Mert nem sokkal a fekete sziklák után azt is megpillantottam, a lány másik oldalán. Pont úgy omolt el előttem, lágyan, hívogatón, puhán lüktetve, mint az álmaimban. Megnyugvást és elcsendesedést ígért, egy nehéz nap után kiérdemelt álmot. A testemmel is kívántam, nem úgy, mint a vészszagú fekete sziklákat, amelyek a gondolataimat vonzották, és bele akartak hasítani a lány tánca által megteremtett csendbe, szilánkokra szedni azt, és a réseket megtölteni rettenettel és borzalommal. Az aranylila homok hívta a testemet, a viharban fájdalommal feszült gerincvonalamat, az elázott, nyirkos bőrömet és a sajgó végtagjaimat. Azt sajnálom, hogy csak egy pillanat töredékéig sikerült együtt látni a kettőt: a vésznehéz feketeséget és a homokbarlangot. Nagyon fárasztó volt a kettő váltakozása, ez az ítéletidőbe írt behúzó-elenged. Amikor együtt láttam a kettőt, az volt az a pillanat, amikor úgy éreztem, hogy minden rendben, minden a helyén van. Minden más mellékessé vált. A sziget és az ottlétem esetlegessé. Jó lett volna elidőzni a látványban, de utólag ennyivel kell megelégednem: a bizonyossággal, hogy láttam: az a pillanat megtörtént.

A lányról azt tartják, hogy az eltévedtekért van ott. Útbaigazítani őket, visszaadni nekik az irányokat. De őrző is egyben. Őrzi a sziklákat, a barlangot és az odavetődött, kétségbeesett utazót. Vajon hogyan játszották ki azok, akik beestek a sziklák közé? Vagy létezne sors, és az ő segítője lehet a lány? Engem útbaigazított. Ott is, és a saját életemben is. Hogyha ő nem irányított volna el a mályvaházhoz, ha nem tette volna lehetővé a belépésem, akkor talán most nem írnám ezt a történetet.

Bármennyire is vonzott a két látvány, csak a lány felé tartottam. Mozdulataival lassan elcsendesítette a vihart, és mire odaértem hozzá, a sziklájára, már csak az őrzöngés utáni fáradt csend ült fölöttünk.

– A házhoz indultál, csak a viharban eltévedtél, igaz? – kérdezte.

– Igen.

– Mutatom, merre menj. – Könnyedén felemelte egyik karját, mozgása maga volt a vihar szülte nyugalom. Mutatta az irányt, és ebben a mozdulatban az is benne volt, hogy több kérdésnek nincs helye, de még annak sem, hogy visszaforduljak, és még egyszer rápillantsak a barlangra és a sziklákra.

Iránymutatását erőteljes fuvallat követte. Átszelte fölöttünk az ernyedt égboltot, és én követtem a hangot.

* * *

Alig telhetett el tíz perc, és már bent is voltam a városban. Érthetetlen, hogyan tudtam annyira eltévedni. Amikor a lányt megpillantottam, úgy éreztem magam, mint aki rég lelépett a térképről, az ismert világ széléről. Szánalmas voltam, és szégyenkeztem. Ez az életemben is mindig így volt: amikor megroppantam, amikor behúzták odabent a sötétítőt, amikor kétségbeestem, akkor lezuhantam az ismert világ széléről. De a legrosszabb csak ezután következett, amikor kijózanodtam. Akkor jött a szégyen és az önutálat, önmagam megvetése, aminek legalább akkora volt a súlya, mint az azt megelőző kétségbeesésnek. Meg kell tanulni fájni. Emlékszem, hogy ott álltam az étterem előtt, ahol korábban a vajjal elomló báránylevesben felfedeztem a meleg ízt, és mart a szégyen. A sziget kegyetlenségével magyarázom, hogy nem voltam képes arra, amire máskor ilyen esetekben mindig: átkapcsolni automata üzemmódra. Menni a szégyennel és az önutálatral, hagyni, hogy a testem tegye a dolgát, vigyen egyik pontból a másikba, és közben elveszni, lassan feloldódni a sötétségben és az öngyűlöletben. A szigeten hideg van, és a hidegben ezek a dolgok kirajzolódnak, éles körvonalakat kapnak, amelyek csak úgy vájják az ember húsát belülről. Lehetetlen nem ráfigyelni. Lehetetlen feloldódni benne. Tudtam, hogy el kell mennem a mályvaházba, így hát mentem, és közben szenvedtem, mint egy kutya.

Mire megérkeztem, már a város köré készülődött az este. Érezni lehetett a fényt, ahogy egyre fakul, készül átadni a helyét a sötétségnek. Bevillant az álomszklák vantafekete emléke, és arra gondoltam, hogy annál, ami vélhetőleg ott várt volna, a házban csak könnyebben elviselhető dolgok történhetnek. Ott legalább nem végeláthatatlan víz vesz majd körül. Lesz négy fal, és talaj a talpam alatt. Ahogy az ajtóhoz értem, eszembe jutott, hogy Fridgeir anyjának, nagyanynak és dédanyjának az életébe (és talán halálába is) készülök belépni, és elbizonytalanodtam. A kétségbeesett anya jegyzeteit olvasva nehéz volt elképzelni, hogy a világ, ahová ezek a nők tartoznak, rendelkezik bármiféle szilárd talajjal és támfalakkal. De odafent villant az ablak, és tudtam, hogy be kell lépnem.

* * *

Egy pók barlangja. Ez volt az első gondolatom, amikor beléptem a lakásba. Ami azért különös, mert látható elhagyatottsága ellenére a lakás tiszta volt, pókháló sehol, és még csak por sem. Viszont az örületig zsúfolt. Könyvek, jegyzetek, kifakult papírok álltak halomra, és ha az érzéseimet nem zavarta volna össze az a különös tény, hogy egy szemmel láthatóan elhagyatott lakásban állok, mégisincs dohos öregszag, akkor azonnal elkönyveltem volna, hogy egy magányosan meghalt öregasszony házában vagyok. Asszonyé volt a lakás, ehhez nem fért kétség: a mindössze egy nagy szobából álló helyiség csak úgy tobzódott a színekben. A kintől is látható narancs-sárga fény odabent egészen más volt, szinte tapintani lehetett, az ízt érezni, ahogy feltapad az ember szájpadrására, rárakódik a bőrre, beissza magát a körmök alá. A karosszékeken sálak, kendők, takarók hevertek szétdobálva, de mindegyik patyolattiszta, hogy legszívesebben meztelenül magamra terítettem volna őket. Igen, ez egy asszony zuga volt, ám ebbe a kifinomult szépségbe valami megfoghatatlan rossz is vegyült. Gonoszság. Magány és keserűség. És a ház minden ízében élt. Élt benne ez a gonoszság is. Rémisztő volt, és arra is gondoltam, hogy elbizakodottan indultam neki: talán mégsem olyan biztos, hogy itt csak jobb lehet, mint a fekete sziklák között. Szorított a négy fal, nyomasztó volt a fény, és egyre szűkebbé vált a tér. Az ablakhoz léptem, kinéztem az utcára. Az emberek mit sem sejtve járták útjukat, a kirakatok fénylettek, a szemközti kávézó, ahová korábban beültem, megnyugtatóan nézett vissza rám egyszerű székeivel, asztalaival és a végtelenül egyszerű vendégeinek keresetlen gesztusaival: emitt egy csészéjét a szájához emelő fiatal nő, amott egy szendvicsébe harapó férfi. Mosolygó pincér, lazán gesztikuláló-mesélő asztaltársaságok. Arra gondoltam, hogy bármi történjen is a házban, elég lesz kipillantanom az ablakon, és visszaköszön majd az egyszerű, sallangmentes valóság.

* * *

Pontosan most sem tudom megmondani, hogy miből éreztem a gonoszságot. Felmerült bennem, hogy mindaz, amit odabent olvastam, utólag rátelepedett mindenre, a megérkezés pillanatát is beleértve, de ezt a gondolatot el is vetettem. Ha valamit megtanultam a szigeten, akkor az a megérzéseim és az ösztönösen felkínálkozó bizonyosságaim elfogadása. Amikor megérkeztem, már ott volt ez a hangulat, az olvasottak inkább csak megerősítették, és nevet adtak neki.

Megtaláltam az álmodók könyvét. Azt, amelynek a borítójába Fridgeir anyja a saját töredékeit belefűzte. Nem tudtam végigolvasni, és kétlem, hogy ez valaha sikerült volna bárkinek. Nem egy óriási könyv, mégis végtelennek hat: minél többet olvastam belőle, annál inkább úgy tűnt, hogy egyre hosszabb és hosszabb lesz. Inkább azt mondanám, hogy beleolvastam, ahogy a számos jegyzetbe, fozslányba és töredékbe is, amelyekkel tele volt a ház. Köztük voltak Fridgeir dédnagyanyjának a feljegyzései is, amelyeket átnézve már nem kellett a gonoszság forrását keresnem.

A jegyzetekből kirajzolódott előttem három nő közös története: a saját gonoszságába belemerevedett és belekeseredett dédanyáé, a csendes, ám határozott nagyanyáé, akiben megvolt a bátorság és elszántság ahhoz, hogy visszatérjen az álmodókhoz, és az anyáé, aki végül a fiát hátrahagyva szintén visszatért hozzájuk. Nem tudom, hogy az utóbbiak – ha még élnek egyáltalán – a barlangban vagy a szikláknál vannak most, amikor ezeket a sorokat írom, de valamiért sejtem, hogy a lila falak közt pihennek.

Jó lenne bemásolni ide, vagy legalább emlékezetből leírni mindazt, amit az ottani könyvekben és töredékekben találtam, de ami utána történt, az elfeledtette velem, és most már csak körvonalakban, a tartalmat tudom elmesélni, mielőtt rátérek arra, hogy mi történt velem a mályvaházban.

Ismét a történetmesélés nehézségével, hogy ne mondjam, lehetetlenségével állok szemben: nem akarok csapongani, de a mályvaházat csak csapongva lehet elmesélni. Mert egészében a töredékek és a fozslányok otthona: álm-, gondolat-, emlék- és titokfozslányoké. Az álmodók könyvében tapintható a teljesség, minden másból azonban, ami a házban szétszórta hever, csak a sejtélem és a titok köszön vissza. Fridgeir dédanyjának a szövege például maga a széttöredezett gyűlölet. Úgy képzelem, hogy ő lehetett az asszonyi boldogtalanság megtestesülése. Ami az írásaiból kirajzolódik, az még a legjobb indulattal sem nevezhető történetnek. Fröcsögő keserűség és bosszúvágy minden szava. A történetét én találom ki, és az is lehet, hogy teljesen tévesen. Vagdalkozásait olvasva eszembe jutottak Fridgeir anyjának sorai, és így állt össze a kép: a dédanya álmodónak született, akárcsak a lánya és az unokája. Ő azonban még a tengernél volt gyermek, és kamaszként szökött be a városba, azzal az elhatározással, hogy egy életre szakít az álmodók világával. Fridgeir anyjának a jegyzeteiből nem derült ki, ám az öregasszonyaiból már igen: nem a város vonzotta, hanem az álmodó lét taszította arrafelé. Az álmodók könyvéből megtudtam, hogy a fekete sziklák jelentik a beavatást minden álmodó számára: előbb oda kell alámerülniük, és a tenger őrzöngése közepette meg kell álmodniuk saját borzalmaikat, csak ezután

álmodhatják át magukat az elomló aranylila falak közé. Ezután életük során vár még rájuk átjárás a két helyszín között, de az első találkozás a sziklával a legnehezebb, és egyben a döntő. Arra emlékszem, hogy egyik feljegyzésében a dédanya pókkeltetőnek nevezte a sziklákat. Még mielőtt belegondoltam, hogy egyáltalán létezik-e ilyen szó, végigfutott rajtam a borzongás. Lüktető zúgás, baljós zizegés, fekete masszából feltörő lábak, tejvak szemek – így képzeltem el. Egy másik helyen fertőként hivatkozott rá, és amikor arról írt, hogy a lánya hogyan tért meg a tengerhez, hátrahagyva a gyermekét, azt írta, hogy csakis egy örült képes erre. Kisejlett a szövegéből, elsősorban az fáj neki, hogy a lánya őt elhagyta, nem pedig az, hogy a saját lányát. Egy ideig ott, a mályvaházban nevelgette unokáját, Fridgeir anyját, ám kamaszkorában ő is megszökött, vélhetőleg abból, ami számára egy sűrűfeketén zizegő pókkeltető volt, ragacsos vakság: a nagyanyjával való közös életből. Szerelmes lett egy Jarn nevű férfiba, és elköltözött vele a vendégházba, ahol nemsokára fiút szült neki. Az öregasszony végtelen undorral és megvetéssel írt minderről, az unokája családjáról, de a lánya életéről, az álmodókhoz való visszatérésről is. Vajon cselekedhetett-e volna bármelyikük bármit, ami nem váltott volna ki undort belőle? És vajon mit látott a sziklák között, mi volt az ő rémálma? Nehéz elképzelni, hogy lehetett ott valami, rettenetesebb, mint a mályvaházban leélt élete. Mindenki meg kell tudjon birkózni a neki rendelt borzalmakkal, és az a valódi tragédia, hogyha ez a képesség valamiért elhal, vagy meg sem születik az emberben. Fridgeir dédanyja úgy vélte, az örület azt jelenti, hogy az ember elméje olyan sötét, hogy képes megbékélni a fekete sziklák között tapasztaltakkal. Könnyű nekem innen megszólalni, hisz sosem kellett kiállnom ezt a próbát, és bízom benne, hogy soha nem is fog erre sor kerülni, mégis azt gondolom: az örület inkább azt jelenti, hogy az ember szándékosan letéríti magát a neki rendelt útról, és azért, hogy elhitesse magával a kontroll illúzióját, örök éberségre kényszerül. Nevezhetjük büntetésnek, átoknak vagy fizetségnek azért, hogy megszökött a sziklák közül, de attól még Fridgeir dédanyja önnönmagának tette kötelezővé a vak éberséget. Azért a sziklák közt az álmodók mégiscsak álmodnak. Bármekkora is a borzalom, az csak álom. Neki viszont nap mint nap együtt kellett élnie a vibráló narancs fény éberségével, és szünet nélkül befelé kellett néznie. Ettől valószínűleg a világ legjobb embere is megőrülne, és a végén gonosszá válna. Emlékeket is lejegyzett, de csak a szökése utáni időszakról. Mintha nem is lett volna gyermekora. A szövegeiben az élete ott kezdődött, hogy megszökött a tengertől, és bekerült a városba. Nem hiszem, hogy volt valaha szerelmes. A testiségről meglepő leplezetlenséggel írt, azzal a

szikársággal, amit az érzelmek teljes hiánya tesz lehetővé. Számára a férfitest csak hús volt, a lánya apjáé is, az aktus pedig esetleges találkozás. Ma egy-éjszakás kalandnak neveznénk azt, ahogyan Fridgeir nagyanyja megfogant. Ő volt az, aki elkezdte díszíteni a lakást. Ezt egy naplóbejegyzésből tudom, ami szintén szomorú képet festett: egy anyáról és lányáról, akik egymás mellé kényszerítve élnek egy szobában, az egyik keserű, a másik még fiatal, és keresi a lélegzetvételnyi nyugalmat. Ebben a bejegyzésben arról írt, hogy a lánya már terhes, és biztos ez az „állapota” készíti arra, hogy mindenféle színes lomot hordjon a házba. Vajon hogyan nézhetett ki a mályvaház, mielőtt Fridgeir nagyanyja elkezdte belakni? Viszolyogtam elképzelni az üres falak közt heverő papírokat és a karosszékében gunnyasztó dédanyát. És vajon milyen volt az a rövid időszak, amíg hárman együtt éltek ott? Fájdalmas? Bizarr? Vészterhes? Úgy képzem, hogy ők hárman, még Fridgeir anyja is, aki akkor még csecsemő volt, folyamatos készenlétben éltek, a zsigereikben érezhették, hogy valami közeleg. Az újdonsült anya még egészen kisgyermekkorában hagyta ott a lányát, saját anyjával pedig nyíltan közölte, hogy elmegy az álmódókhoz. Ezután nem szerepel többé a feljegyzésekben. Lehet, hogy a sokszorosán megkeseredett dédanya egyszerűen ki akarta irtani az életéből, ezért nem írt többet róla, de azt is el tudom képzelni, hogy Fridgeir nagyanyja sosem látogatta meg őket, és csak az öregasszony halála után tért vissza a házba, már a lányával együtt. (Nem tudom, hogyan halt meg, talán megvárta, hogy belesorvadjon a kínlódásba, majd elaludt.)

Az álmódók könyve egészen más volt. Könyvkötőként, olvasóként és az álmainak olykor teljesen kiszolgáltatott emberként is azt éreztem, hogy ez lehet a tökéletes könyv, a nagy mű, amiről azt tartják, hogy még nem írták meg. Olvasmányként olyan, mint az archetipikus változó térálmó: ház, amelyben az ember elindul, és minden fordulónál változik mögötte a hátrahagyott helyiség. Örökmozgó labirintus ez a gyűjtemény, amelybe álmódók írják bele a saját és mindenki álmait, valamint mindazt a tudást, amit ők maguk megszereznek a létezésükről, az álmodásukról, és a sziklákról, a barlangról, illetve a tengerről. A szövegben nem lehet eligazodni: ha az olvasó belemélyül egy részbe, az magával rántja, de amint kiszakadt belőle, többé már hiába próbál visszalapozni, nem találja. Az álmok elvegyülnek a homokbarlang és a fekete sziklák leírásával, az álmódók gondolatai és emlékei a fuvallatról szőtt történetekkel és a part habzásával. Amikor leültem megírni ezt a történetet, az is eszembe jutott, hogy az álmódók könyve talán minden olvasó kezében más. Az, ami velem történt az olvasása közben, mindenképp erre enged következtetni.

Végigolvastam számos archetipikus álmot. Ebben a tekintetben pont olyan olvasmány volt, mint egy komoly álmoskönyv. Nem olyan, mint ami a tanárnál volt, hanem olyan, ami feltárja az emberben élő lények titkait, és az erőt, ami életben tartja őket.

Olvastam zuhanásról, repülésről, ólommá vált lábokról, meztelenségről, ismerősök ismeretlen arcairól, sokról és kevésről, halottakról, álomságukra figyelmet felhívó álmokról, bénultságról és némaságról, erdei utakról, elhagyott házakról, valószerűtlen természeti jelenségekről, emberszerű lényekről, arc nélküli hangokról, lidércekről, különös városokról, üvegbúrákról, magzatokról, sikolyokról, sóhajokról, testekről és akarásokról, romokról, érzékeiket tévesztett ingerekről: hangként érzékelt színekről és színként érzékelt tapintásról, testetlen testi fájdalmakról, tébolyult eufóriáról, altestbe hasító szegyenről, virágba borult szemgödrökről, földszagról. Ezekről tudtam, hogy mindenki álmai. Hömpölygött a szöveg, egymásba folytak az álmok, és közben úgy éreztem, hogy az emberben lakozó lények közt vagyok, a társaságukban, és már nem megfejtésekre várok, hanem benne vagyok a dolgok közepében. A tudattalan burjánzó sűrűjében, ott, ahol mindaz lakik, amiről nem beszélünk, talán még látni sem akarjuk, de ellenállhatatlanul vonz és hív mindannyiunkat. Ahogy álmodás közben is jelen van a test, kiszolgáltatottan minden ingernek, az álom valóságának, mégis védve. A karosszékben ültem, és éreztem a kiszolgáltatottság és a szabad döntés kettősségét. Irányítani is tudnám az álmot, csakis egy döntéssel múlik, de ezt a döntést nem hozom meg: elodázom, vagy tulajdonképpen nem is akarom meghozni, mert azt akarom, hogy az elmém végre teljes mértékben adja át magát a bennem élő lényeknek, és én szűnjek meg létezni, még akkor is, hogyha közben rettenetes dolgok történnek velem. Csak egy kicsit megszűnni. Ez a vágy ugyanígy jelen volt, amikor az álmodók könyvét olvastam, és valószínűnek tartom, hogy ez a könyv ereje, és minden olvasójában ugyanezt éri el. A könyv tárgyi valósága is túlmutat önmagán, ezt minden könyvkötő tudja. De egyetlen könyvnél sem annyira világos ez, mint az álmodókénál volt. Csupaszon, borító nélkül ugyanolyan csupasszá és feltartóztathatatlanul növekedővé, önmagán túl dagadóvá tette az olvasóját is. Ott voltam magamban, a városi rémálmaimban, miközben velem minden ember, aki valaha álmodott. Az ablakra pillantottam. Odakint teljesen besötétedett, csak az utcai fények szűrődtek be, a narancsfény pedig ki. A kávézóra figyeltem. Igen, itt a valóság, nem tűnt sehová. Rendben van, a tekintetemmel tudok kapaszkodni belé. És akkor visszasiklottam a könyvre.

Mindenki álmai köszöntek vissza. A saját álmaimat írta le valaki, kíméletlen és rémisztő pontossággal. Egymás alatt sorakoztak, szócikkenként, mint egy szótárban. Igényesen, precízen. Nyomasztóvá vált a ház. Végigolvasva újraéltem, újraálmodtam mindent. Amikor a kontroll megszűnt, akkor sejlett fel a barlangban habzó folyó, amelyben árral szemben próbáltam haladni.

A barlang egy templomból nyílt. A táj maga volt a szépség: a homok összeért a vízzel, a víz az éggel, és a találkozásuknál fehér templom emelkedett ki a horizonton. Közelebb lépve hozzá, megpillantottam az ajtót. Az első késztetésem az volt, hogy ne térjek be, kintről csodáljam a felkínálkozó szépséget. És a szabadságot. Mert itt, amíg kint voltam, egyetlen érzés volt bennem: a maradéktalan szabadság. De egy ösztönnek engedelmessé válok, ami mintha nem a sajátom volna, mégis beléptem az ajtón. Ezzel a lépéssel a kinti látvány emléke szerte is foszlott, egy új álomtérben voltam, új érzelmvilággal és új logikával. A templomnak volt egy előcsarnoka. Mesébe illő Adria-kék kupoláit homokbarna indák díszítették. Sétáltam benne, mígnem egy újabb bejárathoz érkeztem. Tudtam, itt sem kellene bemenni, mégis megtettem. Az előcsarnok eltűnt. A tér itt már jóval szűkebb volt, de beletelt pár pillanatba (az álomidő végtelen pillanataiba), mire rájöttem, hogy egy barlangban vagyok. Egyszínű falai göcsörtösek, egyenetlenek voltak, nyirkos dudorokkal hasítottak bele az alig-térbe. Ekkor vettem észre, hogy vízben állok. Itt még csak bokáig ért. Elindultam, és ahogy haladtam előre, úgy mélyült. Éles váltás. Folyóban vagyok, és úszom. Nehéz, de bőven van erőm. A víz ellentart, de itt még nem tudatosul bennem, hogy azért, mert árral szemben próbálok haladni. Az álomban mindig a jelen pillanat a természetes. Eltűnt a tenger és a homok találkozása, eltűnt a templom, eltűnt az előcsarnok barnakék nyugalomával, de nincsenek kérdések. Az a természetes, hogy egy egyre szűkülő barlang falai között úszom az árral szemben, és csak fokozatosan érzékelem, hogy a víz nagyon hideg, és fázom. Egyszerre küzdök az irány és a hideg ellen. Az izmaim a végletekig feszültek. Elhaladok emberek és dolgok mellett. Egy felfújható medencében állóvíz, benne tespedt, középkorú férfiak melegednek. Nem tudom, mégis tudom, hogy az a víz meleg. Elhaladok egy gyerekkori barátnőm és az ő felnőttkori barátnői mellett. Az aktuális életük mellett: álomidő, álomlogika. Álomvalóság: a barlangi folyóban dolgoznak, szórakoznak, felvillan előttem az egész életük. Eszembe jut róluk az otthon, de küszködöm tovább. A folyó felhabzik előttem, nem akar engedni, de én megyek. Az otthon gondolata kísért, de amennyire bírom, megfeszítem az izmaimat, töröm magamnak az

utat a hideg habzásban. Különféle lények és testet öltött gondolatok következnek. A saját gondolataim mellett próbálok átverekedni magam a vízen. Soha nem voltam még ennyire fáradt. Eszembe sem jut irányt váltani, nem, ez csak ébredés után jut eszembe. Felébredek, és arra gondolok, hogy milyen egyszerű lett volna a megoldás: átadni magam a folyás irányának. Otthon. Ez az egyetlen gondolat, ami végig velem marad a reménytelen, jeges akarárás közben. Vájom, csapom, marom a vizet, haladni akarok. És akkor villan egyet a narancsfény, és igen, megtudom, hogy mit jelent az éberség.

———— Halmai Tamás

EGY A SZÜKSÉGES DOLOG

(LUKÁCS EVANGÉLIUMA)

1
Mert az Istennél
semmi sem lehetetlen.
Názáreti szűz.

2
Jászol. Pásztorok.
Tizenkét esztendő lett.
Doktorok között.

3
Akkor meglátja
minden test az Istennek
szabadítását.

4
Beteljesedett.
Az Istennek országát.
Prédikál vala.

5
Nem azért jöttem.
Hanem a bűnösöket
a megtérésre.

6
Legyetek azért
irgalmasok, mint a ti
Atyátok is az.

7
Hajával törle.
Alabástromszelence.
Megtartott téged.

8
Isten beszéde
a mag. Amelyik pedig
jó földbe esett.

9
Felhőből szózat.
Az én szerelmes Fiam.
Őt hallgassátok.

10
Farkasok közé.
Egy a szükséges dolog.
Lábainál ül.

11
Legyen meg a te.
Minden tiszta lesz néktek.
Aki kér, mind kap.

12
Aki vallást tesz
rólam, én vallást teszek
arról Istennél.

13
Nem láttok engem,
míg nem eljő az idő.
Az Úr nevében.

14
Jó a só: de ha
a só megízetlenül,
mivel sózzák meg?

15
Atyám, vétkeztem!
Az én fiam elveszett,
és feltámadott.

16
Nem szolgálhattok
két úrnak. A törvényből
egy pontocska sem.

17
Hétszer bocsáss meg.
Mert az Isten országa
tibennetek van.

18
Nincs senki jó, csak
egy, az Isten. Talál-é
hitet e földön?

19
Kiáltó kövek.
Zákeus a fügefán.
Síra. Adatik.

20
Mit kísértetek
engem? És csodálkoztán,
elhallgatának.

21
De fejeteknek
egy hajszála sem vész el.
És lesznek jelek.

22
Én azért adok
néktek, mint az én Atyám
nékem, országot.

23
Egyiket jobb kéz,
másikat bal kéz felől.
Ma velem leszel.

24
Maradj velünk, mert
immár beestvéledik.
Holtak közt élő.

VÁRDA KESERŰ

Hé, öcsi, kell-e nő, kérdezi a férfi, és büszkén mutatja a kínálatot, a terhes, tizenöt körüli lányt, és a nyugdíjas korú asszonyt, akik úgy ülnek egymás mellett a padon, mintha egy fényképész állította volna be őket egy szociofotóhoz. Nem válaszolok, úgy teszek, mintha azt gondolnám, mástól kérdezte, vagy nem is hallottam volna, igen, ez még jobb, nem hallottam, és míg bedobom a pénzt az automatába, addig frappáns válaszokon gondolkodom, mert tudom, hogy ez megúszhatatlan, úgymint válaszolnom kell.

Az automata kiadja a kólát, koppan a tálcán, kiveszem, felegyenesedem, homlokot ráncolok, rohadt gép, nem ad vissza, most nagyon boszszankodom, megfordulok, igen, meg kell fordulnom ahhoz, hogy ki tudjak menni az ajtón, azon az ajtón, amelyen bejöttem, mi a francért jöttem be, mikor láttam, hogy ezekkel van tele a váróterem, mekkora állapot vagyok. A kabátzsebembe teszem a kólát, és feltűnés nélkül körbenézek. Eddig észre sem vettem, de már látom, hogy előadás lesz, minden szempár rajtam, kiválasztottak főszereplőnek, gyerekszereplőnek, mert még fél évem van a tizennyolcig.

A közönség egy nagycsalád, a nagymama, akit az imént felkínáltak a terhes kislánnyal, a nagypapa, a sógor vagy vej vagy testvér, mert itt mindenki testvér, és a négy gyerek, akik elfoglalták és belakták a kisvárdai kisállomás minden padját, némán figyelnek, az egyetlen hang a váróteremben az italautomatából visszajáró pénz koppanása. Visszafordulok, kiveszem a pénzt, nem engedi, mintha odaragadt volna az alumínium kiadótálcához, jobbra, balra tologatom, az egyik már megvan, még kettőt kell kipecáznom, még van néhány másodpercem, ennyi csendet bír el a váróterem, meg kell szólalnom, mert ez pont az a csend, amely a párbeszédekben a tettegesség előtt áll.

Újra elhangzik a kérdés, te süket vagy, öcsém, azt kérdeztem, hogy kell nő?

Én fejben már válaszoltam, azt mondtam, takarodj, mély, dübörgő hangon, amitől berezonáltak a padok a nagycsalád alatt, remegtek a falak, és az elém tornyosuló fickó is, de most a számmal is ki kellene mondani, valamit, mindegy, mit, megszólalni, emberhangon, nem bambán vigyorogni, azzal a hülyegyerek-mosollyal, amit próbálok kinőni, levetkőzni, amitől próbálok megszabadulni évek óta, és most az én szám önálló életre kel, az én másképp

gondolkodó szám azt mondja a fickónak, hogy ezek a hölgyek nem néznek ki kurvának.

Ezt nem én mondtam, biztos nem én, megyek össze, a férfi velem szemben nő, egyre nő, már sokkal magasabb, mint én. Megvakarja az állát, gondolkodik, és látom az arcán, ahogy megérik a szerep benne, most talál magára, már megvan a karakter, összeáll a fejében a párbeszéd és a cselekmény, és látom, megvan a dráma végkimenetele is. Közelebb lép, vállamra teszi a kezét, és mélyen a szemembe nézve megkérdezi, te azt mondtad az anyámról, hogy kurva?

Próbálok nem nyüszíteni, nem mosolyogni, nem remegni, ezeken a másodperceken múlik a jövőm, nem a felvételin, a nyelvvizsgán, a diplomámon, doktorimon, a munkahelyválasztáson, nem a párválasztás nehézségein, a családalapításon, a gyerekvállaláson.

Ez a néhány másodperc dönti el, hogy lesz életem, vagy nem, hogy most abbahagyom magam, vagy folytatom.

Lassan húzza elő a hosszú kést a nadrágjából, és a torkomhoz nyomja a hegyét. Érzem a fém szagát, a dohányszaggal kevert, rothadó fog szagát, tudom, a száján fújja ki a levegőt, azért ilyen bűdös.

Nem merek levegőt venni, a könnyemtől semmit sem látok.

Aladár, engedd már el, nem látod, milyen szerencsétlen, gyerek még ez, ne báncsad, mondja a terhes nő, és nem látom, de érzékelem, hogy feláll, idejön hozzánk, és Aladár hagyja, hogy a nő elvegye tőle a kést.

Befut a vonat, nyílik az ajtó, utasok jönnek be, Aladár elenged, mosolyog, kis buzi vagy te még, takarodjál, mondja, kimegyek a levegőre, és még akkor is zokogok, amikor elindul velem a vonat.

OLYAN SOKFÉLEKÉPPEN LEHET SZERETNI

Tényleg te vagy a legszebb, suttogta, és tátott szájjal nézte, ahogy a lány a járólapra engedi a fehér fürdőköntösét, majd belép a zuhany alá. A hófehér csempe kiemelte a bőr barna színét. Mintha egy angyal dobná le a szárnya- it, pont olyan, gondolta. Csodálatos a tested, mondta, mikor csengettek.

Leengedte a távcsövet, megtámaszkodott a bojlerben, nehogy leessen a fürdőkád pereméről, és nagyon lassan lelépett a fürdőszobaszőnyegre. Nem a magasság miatt óvatoskodott, mert az pont hatvan centiméter volt, mint minden lakótelepi fürdőkád, sokkal inkább a zokni miatt, mert az csúszik. Persze mezítláb is felállhatott volna a kád szélére, de akkor át kell törölni az egészet, mert az undorító, ha a fehér akrilon ott marad a zsiros lábnyom.

A távcsövet visszatette a helyére, elővett egy festőfóliát a szekrényből, és az előszobában szétterítette a padlón. Gyors és pontos mozdulatokkal dolgozott. Gumikesztyűt húzott, és kinyitotta az ajtót. Mire a hat zárban elfordította a kulcsot, a futár már elment, csak a csomag volt a lábtörlőn, „Érintésmentes kézbesítés” matricával a tetején.

Felemelte, nem volt nehéz, félméteres kocka doboz, pont tíz kiló. Szerette a kerek számokat, gyorsan kiszámolta, hogy ez négyzetcentiméterenként hány gramm, aztán a fólia közepére tette a csomagot. Egy picit igazított rajta, mert elsőre nem sikerült a közepét eltalálni. Kihozta a konyhából a szelektív papírkukát, a szikét, az imbuszkulcs-készletet, és a csomag mellé tette. Hiányérzete volt. Az akkus csavarhúzó, azt majdnem elfelejtette. A fejében már megvolt ez a kép, pont így, a csomag közepén, jobbra a szike, az imbusz, balra a csavarhúzó, már átgondolta, mi kell az összeszereléshez.

A szikét lassan nyomta bele a zárófóliába, és óvatosan húzta végig, a fesszes karton a vágás nyomán úgy nyílt szét, mint a bőr a preparátor-asztalon. Az apja jutott az eszébe, hányszor elmondta, mikor este végeztek a műhelyben, hogy munkát haza nem viszünk, még gondolatban sem.

A dobozból kivette az összeszerelési útmutatót, és az ábrának megfelelően kipakolta egymás mellé a tizenkét fém alkatrészt, a csavarokat és alátéteket a zacskóban hagyta.

A papírdobozt egyenlő részekre szabdalta, a csomagolópapírt szintén, és a kukába tette.

Az összeszerelés logikus volt, szinte rá sem kellett néznie az útmutatóra, így gondolatai elkalandoztak.

A lányra gondolt, aki két hónapja költözött be a szomszéd lépcsőházba, pont abba a lakásba, amelynek a fürdőszobaablakán ő belátott. A lányra, aki minden délután pontosan ötkor zuhanyozott. Csodálta a pontosságát, lenyűgözte, hogy soha egyetlen percet sem késett, mindig ötkor lépett be a fürdőszobába, mindig ugyanoda dobta a köntösét, beállt a zuhany alá, és tíz percet, se többet, se kevesebbet, pont tíz percet töltött ott.

Számtalanszor elképzelte, vajon milyen lehet ruhában. Szoknyát hord? Vagy nadrágot? Tökéletes a teste, teljesen szimmetrikus, és hibátlan. A bőrének már minden centiméterét látta, feszes és sima, a zsírsejtek is optimális méretűek. A szakmája miatt tudta, hogy a nőnemű egyedeken hol találhatóak a túltelített zsírsejtek, és ezen a lányon sehol sem talált ilyet, még a legkényesebb pontokon sem.

Egyetlen dolog volt, ami nem tetszett, amitől kirázta a hideg. Miért kell a padlóra dobni a köntöst?

Mire ideáig jutott, végzett az összeszereléssel. Ez volt az első ajándék, amit nőnek vett. Az állítható magasságú, vízálló, króm szobainas úgy állt az előszoba közepén, mint egy robot.

Gyönyörű, futurisztikus és funkcionális, mint egy nászajándék.

Gyorsan összepakolt, a fóliát és a gumikesztyűt a kukába dobta, felöltözött, és átsétált az ajándékkal a szomszéd lépcsőházba. Tudta, melyik ajtó elé kell letenni, megvolt a tömb tervrajza, becsöngetett, és elfutott, le a hetedikről, haza, gyalog fel a nyolcadikra.

Pontosan kilenc órakor lefeküdt. Annyi adrenalin volt a vérében, hogy nem tudott elaludni, ezért hajnalban bevett egy altatót, amitől végigaludta az egész napot. Már majdnem öt óra volt, amikor felébredt.

Kiugrott az ágyból, be a fürdőszobába, és felállt a kád szélére.

Először azt hitte, hogy az altató miatt lát homályosan. Aztán rájött, hogy ez nem homály, ez egy sötétítő, ez egy átláthatatlan, fehér függöny a lány fürdőszobaablakán.

Azt már csak homályosan látta, hogy a háztömb előtt valaki kivett a lomtalanításra kipakolt kupacból egy króm szobainast, és odakiáltott egy fiúnak, hogy ezt visszük, tiszta új.

Még mindig nem értette, mi történhetett.

Biztos a króm. Mert az borítja a rendet, gondolta. Lehet, hogy fehéret kellett volna rendelni.

KISDUGÓ

Azt mondja, ne csináljak semmit. Mi az, hogy semmit? Akkor mutassa meg nekem, hogy azt hogy kell. Tessék?, pislogtam. Az akkor mi? És a brunyálás? Most akkor oda sem mehetek?

Brunyálás nélkül rohadt sokáig bírom, de pislogás nélkül semeddig. Múltkor matekórán kétezerig számoltam el, addig egyet sem pislogtam. Egy segget képzeltem magam elé, hogy azt nézem, közben számoltam, kicsengettek, aztán abbahagytam.

Rá kéne gyűjtani. Mekkora buli lenne. Kisdugó rágyújtott az igazgatóiban, mekkora raj már. Na, öcsém, akkor lenne itt tisztelet. Akkor már mindenki spanoskodni akarna.

Ez érdekes, hogy cigi nélkül egy hétig is kibírom, az nem olyan, mint a pislogás. Mert azt kell.

És a gondolkodás micsoda, az nem csinálás? Mert azt mindig csinálom. Ha valaki rám néz, meg nem mondaná, hogy most is gondolkodom. Úgy teszek, mintha nem gondolkodnék, csak nézném a tablót vagy a pókot a sarokban. Benyalják simán.

Vicces, hogy ma mindenki azt kérdezi, hogy te közben nem gondolkodtál? De, pont hogy gondolkodtam, azért nem vertem agyon. Van kamera az öltözőben? Naná, hogy nincs. Simán szétverhettem volna.

Az a baj a tanárokkal, hogy azt hiszik, mindent megtehetnek. Hogy csak úgy fogdoshatják más nőjét. Azt mondja Bakos, hogy talajtorna, majd segít, közben meg letaperol minden csajt. Aztán csodálkozik, ha elborul az ember agya. Mit szólna, ha az ő csaját taperolnám? Mert van neki, egyszer hazáig követtem, valami egyetemistával kavar. Csak sasoltam, hogy milyen jó kis kéroban lakik, mondtam is, hogy majd jövőre benézünk hozzá a bátyóval.

Már egy éve figyelem a Bakost. Eddig nem bántottam, mert nem szemétkedett, meg tőlem fogdoshatja bárki csaját, kit érdekel.

De most rábaszott, mert az én csajomat taperolta. Pedig tudja, hogy együtt vagyunk, már szólt egy csomószor, hogy ne csókolózzunk a folyosón.

Erre ma megfogja a seggét. Azt mondja, véletlen, segített a szaltónál a beleállításba, bocsika. Mi van?

Óra után behívom a gádzsót az öltözőbe, hogy segítsen, tanár úr, baj van.

Bejön, kérdi, mi a baj, mondom, az, hogy fogdosod a csajomat. Bekóstitoltam egy jobbossal, aztán úgy hasba rúgtam, hogy tíz percig imádkozott meg öklendezett.

Legalább tudja, hogy Kisdugóval nem kell szívózni. Tesóm szokta mondani, hogy ha nincs ellenséged, nem is vagy senki.

Azt mondja az iskolaőr, ne csináljak semmit. És a levegővétel? Az mi-csoda? Az semmi?

Tesóm mondta, hogy huszonnégy perc a rekord, hogy addig bírta egy bűvár levegővétel nélkül. Azt is szoktam, a levegővisszatartást, hogy nem veszek. Pont egy percig. Milyen furcsa, hogy nem tud magától megfulladni az ember, mert ha nem akarok, akkor is veszek levegőt, pedig már próbáltam olyat is, hogy befogtam a kezemmel az orromat és a számat, de akkor is vettem levegőt.

Meddig üljek még itt? Leszarom én már ezt az egészet, ha vége a nyolcadiknak, megyek a tesómmal melózni. Gyertyázok, megkapom a részem, tiszta lóvé, abból elleszek. Ezt a köcsög Bakost fogom először kipakolni. A cipőit is elhozom. Rohadt jó cipői vannak. A csaját meg elszeretem. Hadd tudja meg, milyen a forró vér.

A Tesómnál is jobban fognak tisztelni. Tudod te, hogy én ki vagyok? Mond ez a név valamit, hogy Kisdugó? Bocsánat, gengsztermaffiavezér úr, jöjjön csak be, nem ismertem meg, jó szórakozást kívánok!

Majd elviszem a Bakos csaját is az éjszakába, bulibáró, látod, Bakosné, ez az élet, nem a tanulás meg a biciklizés.

Én nem viperával fogok járni, hanem Berettát villantok, beszóltál, öcsém, virítsd a lóvét.

Na, itt játszik a pislogás meg a levegővisszatartás. Ha célra tartasz, akkor nem pislogsz, nem veszel levegőt, mert félremegy a lövedék.

HÉRAKLÉSZ OSZLOPAI

Azt kérdezi, vajon meddig fürödhet még együtt a gyerekekkel, közben hússos mellbimbói szagatják a fúgát a csempék közül, a gyerekek sártól és kajamaradéktól mocskosan viháncolnak a lábai között, vízipisztolyozzák ki a kádból a vizet a kombi gázkazánra. Megszoktuk egymás testét az évek során, minden kis gyűrődő hájacskát, bőrhibát, zsírfelesleget ismerünk, a mellbimbókról mindig a savanyú cigánymeggy, a mellek tapintásáról a barackleváros piskótatekerics jut eszembe. Ülök a lehajtott fedelű vécén, csúszkál alattam a teteje, ez is egy olyasmi a házban, ami rám vár, hogy megjavítsam. Nézem őket, és az a mondat jut eszembe, amit nagynénémtől hallottam, amikor gyerekkorunkban együtt fürödtünk az unokatestvéremmel, még most utoljára, mert már szőrösödik a lőcs. Anyámnak mondta, a konyhában beszélgettek, és nekem a löncshús ugrott be, amit anyám eszik esténként olyan jóízűen, karikára vágott lilahagymával, parasztkenyérré katonázva. De hogy mi köze ennek a mi fürdésünkhöz, és hogy mitől szőrösödik a löncshús, azt nem tudtam, viszont elképzelttem, hogy ha anyám nem rakja este hűtőbe, az reggelre sűrű, fehér szórt ereszt magából. A gyerekek nevetve fújnak szemközt vízzel, én leesem a vécéről a meglepettségtől. Guglizz már rá, hallod, kéri, mert mindig bizonygatni kell neki, hogy nem szörnyű anya, hogy semmit nem csinál rosszul, hogy nem nevelünk szörnyetegeket, senki nem jut pokolra. Feltámaszkodom a vizes csempéről és csak annyit mondok, hát az biztos, hogy nem a szőrrel függ össze. Az gond, ha tizenhárom évesen nagyon szőrösödik a farkam? Ha a szőr hosszabb, mint a lőcs, akkor igen. A Google-től ilyen válaszokat kapok a kérdésemre. Ne a hülyeségre keress rá, érkezik a gúnyolódás a kádból, közben oszlik a hab a víz tetején, láthatóvá válnak a telten gömbölyű idomok, a szőrös szeméremdomb, a bozontos hónalj. Gyerekeink a csillogó és szappantól sikamlós combok között őrzöngenek, egyikük kézen áll a sekély vízben, apró fenekét összeszorítva lendíti lábait a másikuk nyakába, én gyönyörködöm a látványban, tulajdonképpen ebből a szögből egy kivörösödött pofazacskó teljesen összetéveszthető egy farpofával. A kettő egymás mellett olyan természetes, mint a darált löncs a fehérkenyéren. Önfeledten nevetnek, és ez ellen mi semmit nem tehetünk. Nem is akarunk. Sikoltoznak, szájukba

csavarodnak a szőkésbarna göndör fürtök, hedonista mosoly és élvezkedés. Az anyai combok, mint Héraklész oszlopai, hirtelen összezárnak, a közöttük hadakozó kis cerkófmajmok csapdába estek, fojtogatva érzik magukat, már nem olyan vidámak, a fejük fölé csaptak a hullámok, de tetszik nekik, ez az ő perverziónjuk. Én póló nélkül ülök a vécére, érzem az izzadságom szúrós szagát, arra gondolok, hogy a gyerekeké is ilyen, genetika, párt is ez alapján választunk. A legtöbb szakértő egyetért abban, elég öt-hat éves kor körül abbahagyni a közös fürdést, dobja ki a Google. Ki az az állat, aki együtt fürdeti a gyerekeit, ennyire nem kéne spórolni a vízzel, írja más. Ötödik osztályban kupidónak öltöztettek az iskolai farsangon, amit később tagadhatatlanul szégyelltem, mindig eldugtam azt a képet, ami akkor készült rólam. De ha rágondolok, pontosan tudom, hogy ott akkor nem éreztem szégyent, ellenkezőleg, azt éreztem, enyém a legmenőbb jelmez a suliban. Vonultam egy lepedőből hajtogatott tógában a tesiteremben, alufóliába csavart nyílvezzőmről szívecskék lógtak cernára fűzve, miközben mindenki karatésnak, pókembernek meg focistának volt öltözve. A legszörnyűbb az egészben mégis pusztán annyi, hogy a kosztümversenyt egy ilyen focista nyerte. Meg lehet dögleni ebben a fürdőszobában a párától, kapom a közvetett utasítást arra, hogy nyissak ablakot. A kis majmok könyörögnek, hogy nyissam szét nekik újra Gibraltárt, úgy szeretik, ha szabad az átjárás Afrikából Európába. Ezek szerint én vagyok Herkules, kérdezem tőlük, majd felmutatom karizmomat az ablak előtt, elképzelem, hogy most csak a sziluettet látják, szakállas görög szobor vagyok, maszkulin, széles, mint egy három evezősoros triérész. Az ösztönző sikoltásokra odasietek, és könnyedén, mint egy szülész orvos, szétnyitom az erős pilléreket. Tudom, hogy ezek az oszlopok könnyedén rám is omolhatnak, súlyuk alatt megfulladnék magam is, csak egy rossz szó, csupán egy rossz mozdulat. Egyelőre ennyi, a célokat elértem, a berber makákók most rajtam csüngenek, kéjsóvár pillantások, nyakamba másznak, most Atlasz vagyok, alig bírok kiegyensúlyozni velük a fürdőből, nagyok már, be nem áll a szájuk, a szobájukban folytatjuk. Mindig megnézem a Gólem poszttert az ajtó fölött, Prágából hoztuk, amikor még nem voltak, mikor még nem veszekedtünk ennyit. Akkor még nem tudtuk, hogy gyerekeink lesznek, hogy majd itt köt ki a szobájukban a prágai Gólem, aki éppen a Károly-hídon megy át, és ijesztgeti a lakosokat. Jiří Votruba grafikája, kedveljük a stílusát, ő az, aki már a 90-es években hírnevet szerzett magának Prágában. A gyerekek persze rá se néznek, nem az ilyesmi tetszik nekik, magunk miatt raktuk ki, hogy emlékeztessen minket

arra, milyen más volt azelőtt. Utólag majd a veszekedések is biztos megszőpülnek, mint az, hogy valójában mozdulni se lehetett a Károly-hídon. Legalább ezt a rohadt ülőkét megcsavározhatnád valamikor, hallom kintről a tanácsot, közben Atlasz már nem bírja, Atlasznak már minden csigolyája elmozdult a helyéről, Atlasznak leverték a szemüvegét, és meghúzta a nyakát. Héraklész oszlopai most tiszteletet parancsolóan lépnek be a szobába, egy pillanatra mindenki elnémul, aztán a cerkófmajmok újra támadásba lendülnek, kezdődik minden előlről, vagy folytatódik, és én arra gondolok, ezért felesleges volt lefürdeni. Votrubának van egy olyan illusztrációja, amelyen megmutatja, hogyan kell megragasztani egy törött szívet pillanatragasztóval, egy másikon pedig azt, hogyan hámozzunk meg egy banánt. Az egyszerű dolgokat újra és újra el kell magyarázni az embereknek. A kis berber makákók végre lenyugszanak. A mese után még nagyon sokára alszanak el. Fekszem köztük a sötét szobában, a távolban csak egy vörös fejű nyúl világít. Sokáig gondolkodom, jól csináljuk-e, amit csinálunk, boldogok vagyunk-e, vagy gyűlöljük egymást, túlzottan megengedők vagyunk, vagy mérgező szülők. Mire eldönténém, hogy mit is érzek valójában, addig teljesen elálmosodom. Pislogom, de csak nehézségek árán tudom nyitva tartani a szememet. Teljesen elveszítem az időérzékeimet, nem tudom, tíz perce fekszem itt, vagy két órája. De apró lábrezzenésekből, a mellkasok emelkedéséből, szuszogásokból értek, tudom, hogy még túl korai felállni és kimenni, még az ajtónyikorgás is hangrobbanásként hathat, és azzal súlyos munkaóráim mehetnek veszendőbe. Várom még, tudom, hogy ezer dolgot kéne elintéznem, átgondolnom, megszerkesztenem, felkészülnöm a holnapra, a hétre, de csak egy dologra tudok gondolni: hogyan hámozzunk meg egy banánt. Bealszom.

Mikor felébredek, a nyálam folyik a nyakamon, melegem van, izzadt hajszálak tapadnak a homlokomra. Ellenőrzöm a makikat, majd lassan felállok, és amilyen gyorsan csak tudok, kisuhanok az ajtón. Mintha két ellentétes pólusú világ találkozna itt, ahol az ajtó zsilipként szolgál. Mint egy űrhajós, nehéz szkafanderében haladok, mozgásom leírhatatlanul lassú, de folyamatos, mintha ezen a folyosón a gravitáció is megváltozna, műtőszobai fény és a klíma jeges levegője ömlik az arcomba. Meztelen talpamra egy színező rajzlapdarabka tapad, a másokra egy zsríkréta vagy egy gyurma, óvatosan léppek, nehogy a recsegő parketta zaja mindent tönkretegyen. Mikor biztonságos távolságba érek, érzem, visszatér a megszokott gravitáció, benyitok a tetőtéri hálószobába, kint kutyaugatás és a Pogány Induló hallatszik tompán

zúgva egy BMW-ből, benn félhomály, olvasófény és harminckét fok. Hé-
raklész oszlopai néznek velem farkasszemet, majd lassan kinyílnak. Legyél
Herkules, érkezik a parancs, maskulin, szakállas görög szobor, egy három
evezősoros triérész. Egy pillanat alatt levetkőzöm, felmutatom a karizmo-
mat, érzem az izzadságszagom szúrós szagát, végigtekintek magamon, majd
a hívogató oszlopokon, a kettő együtt olyan természetes, mint darált löncs
a fehérkenyéren.

SÉTATÉR

László Noémi

ANYÁM

Nem emlékszem anyámra. Nem érzek védelmet, melegséget, nem tör rám jóleső elgyengülés. Anyám – a szó, a fogalom sokkal inkább fájdalmat vált ki belőlem. Ott, ahol az anya szóval megnevezett valaminek lennie kell, fájdalom van bennem. Azt mondom, pontosabban azt mondják, anya, és sajog, mintha nyílt sebet, friss potyolást érintene rajtam a megnevezés ujjja. Erre szokás mondani, hogy ha fáj, ne nyomogasd, de anyai szeretetre szokosodott, szűzmáriás kultúránkban bonyolult feladat anyámat tabusítani, nemigen sikerül, mindenhol az anyai szeretetről kelt legendákba botlom, megannyi ujj, amitől a seb, az ütés helye, az idevágó, megfelelő emlékek hiánya csak jobban sajog.

És miért kellene anyámat tabusítani – nos, azért, mert hogyan, miféle képpel szólhat keserű szavakat édesanyjáról az ember? Talán ez a kapu, amin a gyávának most be kell lépnie, és aminek a nyitját a kamaszok még ismerik abban az életkorban, amikor a tiszteld apádat és anyádat, hogy hosszú életű légy a földön imperatívusza még nem villan lépten-nyomon a szembe. Lehet-e elhatározás, eltökéltség, szándék kérdése a tisztelet? Nem tudom. Nem vagyok teljesen biztos abban, hogy igen. Amikor a tisztelet megkövetelik, az belőlem igen erős spontán ellenérzést vált ki, és igazi tiszteletet csak azok iránt érzek, akik a létezést nem a tisztelet fogalma felől közelítik meg.

Szeresd anyádat – ez aztán még abszurdabb. E felhívás egészen félelmetes módon azt feltételezi, hogy a szeretet akarat és választás kérdése, elhatározás kérdése, mint valami jól megírt, hibátlanul futó program, a megfelelő jelszót megadva, gombnyomásra azonnal működik. Anyám a kezdet helye, ittlétem kulcsa. Talán ahhoz, hogy felfogjam, mit keresek itt, miért pont most és pont ide érkeztem, pont ebben a formában és ilyen lehetőségekkel, hozzá kell bújniom, benne kell elmerülnöm, és micsoda rettentő bökkenő, ha ez a dolog, hogy én pont akkor, pont oda érkeztem, őbenne határtalan melegség helyett ugyanazt a rámutató, sajgó fájdalmat váltja ki!

Anyám a fájdalom helye, a kudarc, a csalódottság és a megcsalás tapasztalata, mert ezen a világon semmi sem az, ami, és én, úgy tűnik, ezt elsősorban az anyámmal való szembesülés útján fedeztem fel. Nehéz elfogadni, hogy az ember az, ami, főleg abban az életkorban, amikor kívülről még szinte magára sem láthat, és talán azért van akkora mítosza az anyai szeretetnek, mert ezekben az időkben volna jó, ha az anya magától értetődő és természetes módon egyéb sem volna gyermeke számára, mint ez a feltétlen elfogadás. És micsoda lehetetlen helyzetben találhatja magát az anya, amikor egyrészt ezt a feltétlen elfogadást kell foganatosítania, másrészt pedig úgy terelni az elfogadottat, hogy ne mindenhol azzal pirítsanak majd rá, hogy nem nevelte meg az anyja.

Anyám a szorongás helye – ezt az iszonyatos súlyt sikerült csak megérezni benne, hogy felelős értem, felelősségre vonható azzal kapcsolatosan, ahogyan én a világban viselkedem, márpedig én a világban sok értelemben cseppet sem viselkedem jól, és lehet, hogy ez már csecsemőkorban látszott rajtam. Hiába vagyok én akármilyen, ha anyámat nem a szeretet felszabadító érzése önti el megérkezésem pillanatában, hanem a frász töri ki attól, hogy ezután már sosem csak önmagáért, hanem ezért a mélyvad, idegen lényért is felelősségre vonható.

Anyámat hideg rázza, és jeges veríték üt ki homlokán, mert fehér kezslábasban beleültem a sárba, homoktortával ettettem a szomszéd Jucikát, bepisíltam az oviban, csámpásán álltam az évváró ünnepélyen, idén csupán második tanuló lettem, elszakítottam az ünneplőharisnyám, otthagytam versenyvizsgán nyert munkahelyem, és nem lesz nyugdíjam, és ez még csak az életem egy elenyésző szelete, amire őneki rálátása van.

Anyám az iszonyat helye – ha még attól is rángógörcsöt kap, amit óhatatlanul megtud rólam, mi lenne, ha tudná mindazt, ami nem érdekli, amivel nem törődik, amire nincs ideje, amit el sem tudok már neki mondani, mert a szorongás útvesztőjében vagy egyszerűen csak össze nem illő alaptermesztünk miatt nem alakult ki olyan viszony közöttünk, amelynek biztonságos kötelékében rá merném bízni mindennapjaim szörnyű titkait?

Anyám a sajnálat helye – sajnálom, hogy szép reményei e zsákutcában sorvadtak el, hogy cipellők és toalettek, olvasmányélmények és moxidélutánok helyett portörítés és krumplihamozás, teregetés és kuporgatás jutott neki, hogy elképzelt valamit, ami aztán egészen másként alakult, és ebben, úgy tűnik, ő nagyon nem lelte örömét, mindazonáltal mégis fáj nekem, hogy ezért a borzadályért én vagyok hibás. Nem egyszerű az elsőszülött sora. Még szegény XIV. Lajos is gyerekkorában mennyit szenvedett! Édesanyámat

én avattam másokért felelős entitássá, és az én ágyneműmet kellett neki gyakrabban lecserélnie, mint ahogyan a XIV. Lajosét cserélték, bár Lajos ágyneműjét, tudjuk, nem édesanyja cserélte, és azt hiszem, ily tekintetben az én anyám is szívesebben lett volna XIV. Lajos édesanyja, így legalább a takarítás és nagymosás terhe alól mentesül.

Anyám a bizonytalanság helye – számára nem csupán az borzasztó, ami vagyok, hanem az is, amivé lehetek, a sok Istentől elrugaszkodott szó és cselekedet, amivel a kedélyeket borzoló. Állandó veszélyforrás vagyok, megszegyenítő pillanatok sokasága záporzik belőlem őrá, és mivel ő sosem tudja biztosan, hogy én szép és jó, kedves és szeretetre méltó vagyok, honnan tudhatnám mindezt én, aki amúgy is állandóan a világ éleibe ütközöm, és véres fejjel oldalognék vissza valakihez, aki megvigasztal, ehelyett azonban anyám áll ott, szigorú, sértett vagy megszeppent arccal, hogy már megint mit követtem el. Anyám, az igazság bajnoka, aki minden alkalommal elmondja nekem, hogy mindazért, ami történik velem, elsősorban én vagyok felelős.

Anyám az elmúlás helye – tőle tanulom a halált és tőle öröklöm a halálfélelmet, bár annyi szent, hogy annak nem akarok örökébe lépni, és emiatt minden tőlem telhetőt elkövetek annak érdekében, hogy anyámon át a halált elijesszem. Bősz ostobaságom mélyén fogalmam sincs, hogy ádáz halálellenes hadakozásommal lényegében nem a halált, csak anyámat riasztom el.

Anyám a riadalom helye – már megint mit csináltál, fiam, és innen tudom, hogy léteimmel valami gyökeresen balul alakult, anyám következetesen fiának szólít, és még csak azt sem mondhatom, a vak is látja, hogy lány vagyok, ugyanis ránézésre nem teljesen nyilvánvaló, hogy mi vagyok, a viselkedésem pedig mindig fiús volt, mi mást tehetett szegény anyám, mint hogy összevont szemöldökkel nyugtázta a tényt, másképp nem is te volnál, fiam.

Csakhogy én mégis lány vagyok, és anyám a nőiesség helye – kócos és bogos térdű, fára mászó és kerítés-szagató énem hátterében anyám gyönyörű, ruháit, cipőit viselni tudja, van tartása és frizurája, fejét magasra emeli, pillantása büszke, orra fitos, ajka finom és mindene kedves, formás, kicsi, csak a haragja nem, a haragja rettenetes, dül, mint az orkán, tör-zúz, vagy jégtűzű szemmel meredten néz, míg a konyhapadlóba süllyedek, és egész gyerekkoromban ettől a pillantástól tartok. Félek anyám szemétől, miközben rájövök, hogy az enyém pont olyan, és emiatt délelőtt fenyegetően bámulok magamra a tükörben, azt játszom, hogy anyám néz, és én megedztem magam, hogy legközelebb, amikor ismét fiának szólít, derekasabban álljam a sarat.

Anyám a női sors helye – nekem is fájt, fiam, és nagyanyádnak is, mi ilyenek vagyunk, ezzel nincs most mit kezdeni. De azért a tűzhelyen fedőt hevít, konyharuhába takarja, és sajgó ágyékomra fekteti, és amikor görcsölő méhem miatti kínomban már második órától hazagyalogolok a külvárosi lakótelepre, mert a trolin állni sem bírnék annyi ideig, csak annyit mond, hogy jól tetted, fiam, én is ezt csináltam, hiába bírni kell, ezt nem lehet kibírni.

Anyám a bátorság helye – jaj, milyen finnyás vagy, fiam, sóhajt, amikor első szülemről mesélem, hogy tíz anya és csecsemő között kuksoltam sok napig egy betonpadlós, vasrácsos ablakos, vaságyas kórteremben, ahol valamelyik baba állandóan sírt, és úgy csörtettek gézzel átkötött életeinkben a szenvtelen nővérek, mint disznó a kukoricában.

Anyám a józan ész helye – hiába mesélem, hogy mosakodni és dolgot végezni egy távoli, rozsdás és mocskos, széteső mosdóba kellett az átépítés alatt álló, felállványozott folyosók labirintusán át vonulni, miközben felvágott hasunk miatt mozgássérült fokozaton működött csak a járás. Finnyás vagy te, fiam, legyintett rám anyám, hát én is ott szültem háromszor, és nagyon civilizált volt. Persze, a hetvenes évek derekán, nyolcvanas évek elején még tarthatott a felvilágosult szocializmus civilizáló dühe, csak hogy mire én oda eljutottam, mindent szétbomlasztott a vadkapitalizmus, és arról nem is tud anyám, hogy a szüléssel ellentétes előjelű beavatkozáson is átestem az alagsorban, amikor is egy hozzám hasonlóan alig felnőttkort megért lánnyal osztoztunk egy vaságyon, s ő azon morfondírozott, délután hogy megy edzésre, mert a karatét nem lehet kihagyni.

Anyám a történet helye, nagyszüleimről, dédszüleimről, zivataros háborús időkről mesél, hadifogságról meg Taskentből hazacsempészett kukoricaszem méretű gyémántokról, melyek miatt anyám anyja és nagynénje haláláig haragszik egymásra, igazságos és igazságtalan dolgokról, idegesítő szülői felügyeletről mesél nekem, és Sanyikáról, az öccséről, aki kezén-lábán hat ujjal született, mint Ady Endre, fantasztikusan rajzolt, és sorsjeggyel bőrröndnyi bélyeget nyert, de tizennégy éves korában egy szív műtétbe belehalt.

Anyám a kezdet és a vég helye, szoruló szívvel nézem, ahogy hősieen sorra legyúrja betegségeit, miközben egyre kisebb, és valahányszor hálátlan szívvel arra gondolok, vajon szeretett-e valaha, mindig eszembe jut, mennyire meglepett, amikor vándoréveim alatt levelet írt nekem, olvastam könnyed és komoly betűkkel rótt sorait, és szívtáncoltam, hogy anyám tán mégis emberszámba vesz engem.

NÉZŐTÉR

Molnár Flóra

FORTRESS OF SMILES

KURO TANINO JAPÁN RENDEZŐ VENDÉGJÁTÉKA
A THÉÂTRE VARIA-BAN

Bevallom, Kuro Tanino darabja leginkább azért töltött el kíváncsisággal, mert érdekelt a japán falusi ember egyszerű életének megjelenítése a színpadon. Egy olyan világot vágytam látni, amelybe még turistaként sem kaphatok betekintést. Mindezt testközelből, a nézőtér második sorából nézve. És valóban, az alkotócsapat mindent megtett azért, hogy a lehető legreálisabban tükrözze ezt az elszigetelt világot. Már a függöny felgördülése előtt intimitást és közelséget árasztott a textil Kacusika Hokusai japán festő képeit idéző hullámmintája, a tenger morajlásának a hangja, a „képkivágot” az alacsony belmagasság által.

A díszlet két, hiperrealisztikus lakásbelsőt ábrázolt, penészes falakkal, egyteres konyha-nappali elrendezéssel. A látványvilág (Takuya Kamiike) központjában is a mindennapi élettel járó cselekvések legfőbb színtere, a konyha (hűtő, főzőlap, pult) állt. Az előadásban ez a hétköznapi egyszerűség köszönt vissza, a színészek többször főztek és ettek, tulajdonképpen a fényváltásokat kivéve az évések határozták meg a napok múlását: a reggelik és vacsorák egymásutánja jelezte az idősűrités technikáját, ez volt az, ami természetessé tette a sűrités formáját, ami kapaszkodót adott ahhoz, hogyan értelmezhetjük a lineáris történetmesélés belső logikáját. Az időkezelésnek ugyanis sajátos, lüktető és pulzáló dinamikája volt, hol kitartott cselekvések, hol pedig gyorsan lefutó párbeszéddek által, mozgóképes hagyományokat követve. A rendező kiváló érzékkel vezette a néző tekintetét és figyelmét, felhasználva ezeket a formai elemeket, ugyanakkor a kitérítést és felgyorsult időérzékelés izgalmas konnotációkat kapott azáltal, hogy az előadás legnagyobb részében két párhuzamos életet mutatott be egymás mellett, a két „család” mindenféle interakciója nélkül.

A történet, amelyet Kuro Tanino írt, egy idősödő halász életét mutatja be, aki egyedül él egy apró településen a tenger mellett. Munkatársai és ba-

rátai látogatják, ők jelentik számára a családot, beszélgetéseik azonban leginkább végtelenül hétköznapiak. Ételről, családról (vagy annak hiányáról), televíziós műsorokról beszélgetnek, valamint nőkről és a hozzájuk kapcsolódó elmagányosodás élményéről. Rendkívül fontos elem beszélgetéseikben a szexualitás. Nem vulgáris, inkább kamaszfiúkat idéző párbeszédnek ezek arról, mit szeretnek a nőkben, és mennyire szeretnének kapcsolódni velük. Úgy tűnik azonban, hogy elszigetelt világukban ez nagyon nehezen történik meg, így számukra a nő egyfajta misztérium, a boldogság mesebeli forrása. Kedves kíváncsisággal nyilatkoznak ebben a témában, az egyikük például egy hölgy bokáját dicséri, míg egy másik karakter a lélek és a személyiség fontosságát hangsúlyozza. Kommunikációjuk olykor különböző médiumokból elcsent vagy a terület hagyományából fakadó mintázatokat tartalmazza, nyelvhasználatuk redukált, s a nézőnek gyakran olyan érzése támad, hogy elszigeteltségükben kevésbé sajátították el az intimitás nyelvét. A főszereplőre különösen jellemző ez az ismereti hiányosság, akár különböző területeken is. Amikor a főhős egyik munkatársa édesanyja betegsége miatt felmond, nem érti az orvosi szakzsargont, ugyanakkor nem tudja kezelni az okostelefont, idegen számára az online randevúzás világa. Generációjára jellemző módon egyedül a TV által kapcsolódik a külvilághoz, különböző sorozatok által alkotott mintázatok segítségével próbálja értelmezni saját érzéseit és formába önteni a gondolatait. Véleményem szerint az előadás végéig sem sikerül megfogalmaznia azt, ami saját életével kapcsolatban aggasztja, vagyis a magányosságtól való félelmet. A színész kifejező játéka azonban tökéletesen megérteti a közönséggel, miért aggasztja annyira a munkatársának és barátjának hirtelen kilépése, vagy hogy miért tölti el kétségekkel a szomszédjában élő demenciával küzdő öreg hölgy jelenléte. Az alkotócsapat kivételes finomsággal beszél a japán társadalom intimitásproblémájáról, olykor egészen megható jeleneteket láttatva a színpadon, vizuálisan is párhuzamba állítva az élete végén járó, ápolásra szoruló nő és az időskor küszöbén álló, egyedülálló férfi életét. A darab karakterei mind kapcsolódni próbálnak valahogyan embertársaikhoz: a középkorú titkár megpróbálja megérteni a betegségével küzdő anyjának szemcsés kommunikációját, a fiatal lány unoka nem tudja, mit kezdjen nagymamája állapotával, miközben az ismerkedés a magánélete nagy részét kitölti. A fiatal halász jó kedéllyel, ám bujtatott letargiával éli az egyedülálló mindennapjait, miközben egy partnerről álmodozik, kollégája az interneten megismert barátnőjével próbálja megmenteni a távkapcsolat velejárói miatt szétzilált kapcsolatát. Remek színészi alakításoknak lehettünk tanúi, amelyek mellőzték az eltúlzott gesztusokat,

azonban kifejezték a klasszikus „drámaiatlan dráma” karaktereinek belső, legmélyebb vívódásait.

Ezek miatt tehát nem véletlen, hogy a produkció számomra egy kivételes pontossággal előadott Csehov-mű adaptációjára emlékeztetett, amely a realizmus legteljesebb formai megvalósítására törekedett. Olyannyira pontosan próbált ragaszkodni ezen hagyományhoz, hogy a néző kukkolói szerepe is tisztázva volt: a nyitott lakásbelső egy „láthatatlan”, a kertre néző üvegfal által valósult meg, melyen olykor a szereplők is átleselkedtek a másik lakásba. Elszigeteltségük azonban teljes volt, nemcsak a nézők irányába, hanem egymás irányába is, hiszen mindössze két rövidebb jelenet elején lépett kapcsolatba egymással a két szomszéd.

A realista hagyományokhoz való kapcsolódás azonban olyan egyszerű megoldásokban is megjelent, mint az evés szinte rituális bemutatása, testünk táplálásának fontossága. Izgalmas, ahogyan a karakterek gondosan ügyelnek testük jólétére, evés és alvás által, mentális jólétük azonban ezzel szemben elhanyagolt, talán a társadalmi normák miatt is kibeszéletlen és rejtett: az anyját ápoló férfi például nem akar a lánya előtt sírni, így a fürdőszobában zokog. Ez a csehovi univerzum egyetlen idegen elemet tartalmaz csupán: a filmes, mozgóképes, Japánnak a nyugati kultúrához való viszonyulását jól bemutató elemek – a narrátori hang által produkált keretes szerkezet ízlésemhez mérten kissé erőltetett megjelenése, az intertextusok (*Az öreg halász és a tengerből* való idézetek, a western-filmek jelenléte), a véleményem szerint kissé idegenszerű country-zene az átállások sötétjében. Mindezek mellett pedig a tökéletes időűrités és a filmkockaszerű képkivágat. Ezek a színházi megoldások számomra izgalmas lenyomatot jelentettek a nyugati kultúra térhódításának értelmezéséhez, ahhoz, ahogyan a karakterek életében keveredik a folklór és a popkultúra.

Kritikám végén ki kell emelnem még egy elemet, ami számomra különösen tetszett az előadásban: a világítás különösen finom kezelését, a napszakok váltakozása természeti kifejeződésének megidézését a színpadon. A produkció gyönyörű fényezést alkalmazott (Masayuki Abe), amely különböző hangulatokat árasztott, és érzékeltetett nemcsak a külső, ablakokon beáramló reflektorfények és természeti hangok (Koji Shiina) által, de a kisebb, olvasólámpa, hűtőszekrény lámpájának használatával. Nagyon kevés előadásban tapasztaltam ilyen kivételes fényezést, amely művészileg egyenlő látványeleme volt a részletgazdag díszletnek.

A *Fortress of Smiles* című előadás tehát a lehető legpontosabban és legkifejezőbben használta fel a nyugati realista hagyományokat, olyan frisses-

séggel, amellyel európai színházban kevésszer találkoztam. A tapsból ítélve, a vélhetőleg különböző kísérleti színházi előadásokhoz (is) szokott brüsszeli közönség számára mindenképpen izgalmas és pozitív élmény lehetett ez az alkotás, amely a Kunstenfestivaldesarts keretei között volt látható a Théâtre Varia-ban.

Az előadás időpontja: 2023.05.20. Írta és rendezte: Kuro Tanino. Játsszák: Susumu Ogata, Kazuya Inoue, Koichiro F. O. Pereira, Masato Nomura, Hatsune Sakai, Masayuki Mantani, Natsue Hyakumoto. Stage manager: Masaya Natsume, Yuhi Kobayashi. A rendező asszisztense: Haruka Kikuchi, Kodachi Kitagata. Díszlet: Takuya Kamiike. Light design: Masayuki Abe. Sound design: Koji Shiina.

Borsodi L. László

TEVE A TŰ FOKÁN –
A KRITIKA KOCKÁZATAIZSIDÓ FERENC: *TRENDEK ÉS ELHAJLÁSOK. IRODALOMKRITIKÁK.*
LECTOR KIADÓ, MAROSVÁSÁRHELY, 2021.

A Bibliában a teve a tű fokán projekt eleve elrendeltség. Jézus egyik legmeghökkenőbb kijelentéseinek egyike (Mt 19,23; Lk 18,25) arra enged következtetni: ahogy a tevének lehetetlen átmenni a tű fokán, úgy a gazdagnak sem lehetséges önerőből eljutni Isten látására. Na de mit gondoljunk a kritikusról, aki önként vállalva kockázatot, annak tudatában bírál, hogy az *oroszlán harapása veszélyes* – akár ő harapja meg az oroszlánt, akár őt harapja meg a fenevad. Vagyis arra adja a fejét, hogy szépirodalmi alkotások végtelen áramából válogasson, véleményt formáljon, tudva, hogy ezzel olyan szűk ösvényen indul el, amelyen minden lépés végzetes lehet. Bírálataival ugyanis színre viszi szakmai, mégis viszonylagos véleményét azzal a reménnyel, hogy munkája minta a szőnyegben, esetleg hangja meghatározó lesz abban a dialógusban, amit az adott szöveggel, annak szűkebb vagy tágabb kontextusával folytat. Vagy azzal a meggyőződéssel szólal meg, hogy az ő véleménye fogja pályára állítani, esetleg leálló sávra terelni az adott (élet)művet, netán munkájának kánonképző szerepe lesz. És mindenképpen számolnia kell azzal, hogy bírálata további bírálatok célpontjává válhat, vagy maguk a bírált szövegek vallanak ellene. S akkor még nem esett szó arról, hogy az irodalmi pokol hányadik bugyrába kerül az, aki a bíráló bírálójának jelöli ki önmagát. Igen, mert – számottevő intézményesült kritikusképzés nem lévén – a legtöbb kritikus önjelölt, nagy részük különutas.

Zsidó Ferenc *Trendek és elhajlások* című kötete is ennek az önkéntes kockázatvállalásnak a lenyomata, olyan kritikus szövegtérkép, amely öt év (2016–2021) munkáiból rajzolódik ki. A szerző az *Előszó*ban megfogalmazottakkal ugyan megkönnyíti a kritikus dolgát, leszögezi hitvallásának főbb paramétereit, de ars criticája nemcsak a bevezető szövegből olvasható ki,

hanem abból is, hogy milyen könyveket választott, és tartott bírálásra érdemesnek, azokat miként rendezte fejezetekbe; illetve az egyes szövegekben elszórva is körvonalazódik, mit gondol a kortárs irodalmi folyamatokról, milyen irodalomfelfogást vall magáénak, hogyan vélekedik a kritika feladatáról és a kritikus szerepéről.

A különböző folyóiratokban (*Előretolt Helyőrség, Helikon, Hítel, Székelyföld, Tiszatáj*) megjelent kritikákat tartalmazó gyűjteményhez utólag írt *Előszó* szerint kortárs szerzők aktuális könyveivel foglalkozik, „de néhány fontos régebbi kötet/jelenség is terítékre került, melyek mentén megpróbáltam felvillantani, milyen utat járt be az erdélyi irodalom az elmúlt negyven-ötven évben, s részben azt is, hogy miként kapcsolódik a magyarországi irodalmi folyamatokhoz. (...) Erdélyi viszonylatban például mennyire hatnak (vagy nem hatnak) a második vagy harmadik Forrás-nemzedék emblematisz szerzői az újabban jelentkezőkre?” Ugyanakkor arra hivatkozva, hogy az utóbbi években „közeledés figyelhető meg a magyar és román irodalom között”, és „a fordításkötetek száma is megnőtt” (9.), a szerző román alkotók magyarrá fordított műveit is elemzi Doina Ruștitól Dan Lungun át Alexandru Vakulovskiig. Zsidó Ferenc kritikusi merítése az 1970-es évek elejétől a 2010-es évek végéig megjelent opusokról értekeznek – az epika terén Tar Sándortól Balázs K. Attiláig, a líra területén pedig Király Lászlótól Láng Orsolyáig, viszonyítási pontja a második és a harmadik Forrás-nemzedék. *A néhány fontos régebbi kötet/jelenség és az aktuális könyvek kifejezések* kellőképpen mutatják, hogy a szelektálásban a kritikus egyéni ízlése, szubjektív szakmai szempontjai érvényesül(het)tek, *aktuálison* azokat a 2010-es évek második felében megjelent könyveket értve, amelyek szerinte kapcsolatba hozhatók az említett Forrás-nemzedékek általa kiemelt íróinak fontosnak ítélt alkotásaival. Ezért – némiképpen vitázva a szerzőnek az egyik rádiós interjúban kifejtett véleményével – inkább beszélhetünk egyéni keresztmetszetről, szűkítéstről, válogatásról, mintsem „személyes preferenciáim mentén épülő kánon”-ról.¹ Azt gondolom ugyanis, hogy a kánon (bár az irodalomkritika történetéből ismerünk egyszemélyes kánonképzőket vagy -kezdeményezőket) egyetemes fogalom, amely nem fér meg ilyen direkt módon a *személyes preferenciák* leszűkítő karakterével, és a kánonképzés – annak minden szubjektív s ezért vitatható vonatkozása ellenére – sokkal összetettebb szempontokat érvényesítő folyamat/törekvés, mint amit egyetlen, intézményi háttér nélküli szerző (intézményen akadémiai, egyetemi, mindenképpen irodalomtudományos kereteket értve) kritikai tevékenysége végrehajthatna. Egyéni meglátásai esetleg részét képezhetik annak a folyamatnak, amelyet

Zsidó Ferenc ugyanebben a beszélgetésben „kánonok letapogatása”-nak, azaz körvonalazási kísérleteinek nevez. S ilyen értelemben nem reménytelen vállalkozás a könyv, mert szerzője szövegről szövegre haladva, azok életműben való elhelyezésével, az irodalmi hagyományban való tájékozottságának köszönhető alapossággal ezt teszi. Reménye semmiképpen nem az lehet, amit az epikai művek értelmezését sorjázó fejezetcím, a *Szembesített próza-kánonok* sugall, hogy az egyes kötetek párbeszédbe állításának egyben kanonikus funkciója is volna, hanem az, hogy ameddig eljutott, amit kritikusként bejárt, az töredék. S hogy részéről ez a töredék az egész, ami majd részét képezheti egy nagyobb egésznek, például egy kontextuselvű és/vagy recepcióesztétikai alapú befogadás-horizontból végiggondolt, irodalomtörténeti összefüggéseket megteremtő monografikus (igényű) munkának.

S tulajdonképpen ez a részre figyelés, a parciálisnak az egészhez való viszonya, de nem a provincialitásba zárkózás jellemzi irodalomfelfogását is. Úgy gondolja ugyanis, hogy az irodalomnak van regionális meghatározottsága, mert *erdélyi* magyar irodalomról beszél, és nyíltan vállalt kritikusi pozícióját is az *erdélyi* jelzővel illeti, kijelentve: „Erdélyi kritikus vagyok, és fenntartom, hogy amíg vannak sajátos erdélyi témák és jellegzetes erdélyi megszólalás, addig (külön) erdélyi irodalomról is beszélni lehet/kell, ezért főként erdélyi könyveket emelek ki.” (*Hetet egy csapásra!*, 12.) Hogy ez így van-e, kiderül-e a könyvből, az viszonylagos. Kissé merésznek vagy egyenesen leegyszerűsítőnek tűnhet ez a fajta magabiztos *erdélyi* címkézés a transzilvánizmus(ok) létjogosultságát, jelentéslehetőségeit végiggondoltató, immár több évtizede tartó irodalomelméleti, -történeti viták viszonylatában.² Végignézve azonban a négy fejezetbe sorolt harminchat kritikát, megbizonyosodhatunk, hogy néhányat leszámítva (pl. Oravecz Imre: *Ókontri*; Kukorelly Endre: *CéCéPé avagy lassúdad haladás a kommunizmus felé*; Balázs Attila: *Magyarfauszta*), a kritizált kötetek többsége valamilyen szempontból (a szerző származása, tartózkodási helye, a mű témája, nyelvhasználata, megjelenési helye, a kritikus identitása) Erdélyhez kapcsolódik. Nem vagyok arról azonban egyáltalán meggyőződve, hogy egyik vagy másik említett tényező elégséges feltétele lenne az *erdélyi* jelző használatának (de e helyütt ez a vita messze vezetne). S ha fel is merül dilemma ennek kapcsán, az mindenképpen a könyv erényei közé tartozik, hogy az erdélyiség nem dísz a karácsonyfán, nem is önmagáért való kritikusi blöff vagy provokáció. Ellenkezőleg: nyitottság, sokszínűség, többszólamúság, ami egyszerre jelenti a választott alkotások gazdag rétegzettségének feltárását és a körültekintő kritikus műválasztási szempontjainak megalapozott voltát, Zsidó Ferencnek a(z) (kor-

társ) irodalomban való jártasságát. A műveket ugyanis nem csupán önma-
guk *erdélyiségében* elemzi, tehát interpretációi nem zárulnak be, mert mindig
viszonyít, mű–mű közötti összefüggéseket láttat, kapcsolatot teremt a *nem*
erdélyi irodalmakkal (utal magyarországi, világirodalmi szerzőkre). Például
Tar Sándor írásművészetét Móricz Zsigmond, Tersánszky Józsi Jenő és
Émile Zola szövegvilágával, bizonyos szövegeit Molnár Vilmos vagy Mózes
Attila stílusával rokonítja, Király László *Kék farkasok* című kisregényét pedig
szintén gazdag irodalmi hagyományba ágyazza – Illyés Gyula *Puszták népe*
című oeuvre-jét, Szabó Zoltán írásait említi, illetve további erdélyi szerzőkre
hivatkozik a tényirodalomból, például Asztalos Istvánra, Méliusz Józsefre,
Szabó Gyulára. Ezt a nyitottságot, párbeszédjellegét azzal is megteremti,
hogy választásaival – főként az epikai alkotások terén – talál egy olyan kö-
zös témát és perspektívát, amely által dialógusba léphetnek egymással az
erdélyi magyar, a magyarországi magyar és a románról magyarra fordított
művek. Ha nem is mindig egyenletesen, ha nem is mindig explicit módon,
de beágyazódva abba a hagyományba, hatástörténetbe, amelynek az eredő-
jét a szerző a nevezett Forrás-nemzedékek által teremtett irodalomban jelöli
meg. Ez a téma a történelem, ezen belül ritkán a századelő, de többnyire
a trianoni békediktátum utáni szétszakítottság állapota/közege, valamint
a kommunizmus és a posztkommunizmus, a választott művek által kínált
perspektíva pedig a kisemberhez köthető alulnézet (pl. *A mi trónk. Tar*
Sándorról; Egyén és közösség regénye. Király László: *Kék farkasok; Gyűrött*
Traktor, kisimult arcok. Dan Lungu: *Tyúkok a mennyben*). A líra területéről
vett könyvek reflexiójában a *Hetet egy csapásra!* című kritikából a Farkas
Árpád *Erdélyi asszonyok* és Király László *Készülődés Pazsgába* című kötetéről
szóló részek, valamint egy másik Király-könyvről, *A Kővadászok Klubjáról*
szóló *Sétalovaglás erőltetett menetben* című kritika képezheti a Forrás-nem-
zedéki hatástörténet kiindulópontját. Ezzel összefüggésben megalapozott
az *Előszó*ban levont általánosító következtetés, hogy az 1989-es korszak-
váltás cezúra, akár az adott szerző életművén belül is, ami az erdélyi lírában
„a közösségi én individualizálódását hozta, s ezzel gyakorta visszafogott,
meditatív megszólalás társul” (10.). Ez a határ/váltás Farkas Árpádnál a ko-
rábbinál is markánsabb szűkszavúságot eredményezett, 1990 után nagyon
kevés új vers közlésével, Király Lászlónál pedig valóban individualizálódott
és meditatívabbá vált a közösségi én. Véleményem szerint azonban a kivá-
lasztott, Forrás-nemzedéki hatást (is) mutató és ekként ajánlott versesköte-
tek (pl. Nagy Attila: *Csillagköz*; Dimény H. Árpád: *Levelek a szomszéd szo-
bába*; Láng Orsolya: *Bordaköz*) semmiképpen nem sorolhatók a „harsány,

»harcos« közéleti versek” (10.) sorába (hiába általánosító a megállapítás, akkor is legalább részben a kiválasztott könyvekre is vonatkoznia kellene), mint ahogy Ferencz Imre *Válogatott versek* című gyűjteménye, Fekete Vince *Vargavárosa* vagy Bálint Tamás *Lávsztorija* sem. Utóbbiak viszont – ha sokkal lazább szálakkal, jóval áttételesebben is, mint ahogyan az a prózai művek és műfordítások viszonyrendszerében megragadható – már annak a hagyománytörténésnek a részei, amelyek »a hagyományt (...) úgy utasítják el, (...), hogy valójában felvállalják«, és amelyekben „az epikum megtermékenyítő hatása szintén tetten érhető.” (10.)

Kérdés persze, szükség van-e, miért van szüksége a könyv szerzőjének effajta egységben láttatásra, ha az egyes kritikák megírásának időbeli szétzóródása okán joggal feltételezhető, hogy az *Előszó*ban megkomponált koncepció utólagos. Vagy lehet, éppen ez az utólagosan körvonalazott koncepció egyfajta *pillantás a hídról*, kvintesszenciája mindannak, amit Zsidó Ferenc kritikusi munkásságában az elmúlt évek során érvényesített.

Ennek az egységesítő törekvésnek némileg ellentmondani látszik a könyv (*Trendek és elhajlások*) és a fejezetek címében (*I. Varietas delectat*, *II. Szembesített prózakánonok*; *III. Lírai hullámgyűrűk*; *IV. Kitekintő*) szereplő nyelvtani többes szám. Ahol nem nyelvtani többes szám szerepel (*I.*, *IV.*), a kifejezés vagy a szó ott is arra utal, ami az *Előszó*ban így fogalmazódik meg: „Sokféle hang, megszólalás, világnézet, művészetfelfogás és téma jelenik meg a vizsgált könyvekben: a teremtett világok, műfajok, stílusok tobzódó változatossága. Mondhatni az elhajlás a trend.” (9.) Megkockáztatom, hogy ez a többes számozás, a *Lírai hullámgyűrűk*ben a metaforikus megnevezés, valamint a *Kitekintő* túl általános jellege mintha magának a kiválasztott korszakhatárnak/nemzedéknek a poétikai–irodalomtörténeti helyét, szerepét súlytalanítaná, a választás szubjektivitását erősítené, s mintha ennek a sokféleségnek a hangsúlyozása, metaforizálása el akarná takarni az összefüggések kontextuális, irodalomtörténeti, poétikai alapokon történő alaposabb kifejtését.

Akármitől is következik az, hogy „az elhajlás a trend” (9.), a sokféleség megmutatkozik a kötet vállalt egyenetlenségéből, szubjektív felépítéséből is, ami ugyancsak a szerző preferenciáival hozható összefüggésbe. S ez itt azért nem minősülhet egyértelműen negatív értékítéletnek, mert lehet, hogy a kritika műfajában, egy kritikakötetben, tehát strukturálisan a vázolt problémáról csak ekként, mozaikszerűen lehet *beszélni*. (Ugyanakkor a szerző/a könyv nem vádolható azzal, amit Antal Balázsnak maga Zsidó ró fel *Egy elhallgatott grafománról* című, Mózes Attila életművéről szóló kismonográ-

fiájáról szóló kritikájában. Azt nehezményezi, hogy Antal könyvében „elég gyakori az önisméltés, alaplolgokra tér vissza a szerző, talán azért, mert a kötet egyes fejezetei különálló tanulmányokként készültek el” (28.). Zsidó Ferencnél ehhez képest előre-vissza utalások szerepelnek lábjegyzetek segítségével, és a szövegtestekben is elkerüli az önisméltés veszélyét.) Miről van szó (lehetőleg) egészen pontosan?

A *Varietas delectat* mindössze 7 szöveget tartalmaz, a *Szembesített prózákánonok* a legterjedelmesebb 16 írással, a *Lírai hullámgyűrűk* 8, a *Kitekintő* pedig 5 elemzést foglal magába. A számbeli aránytalanságok és az egyes szövegek terjedelme, illetve ezzel összefüggésben a kifejtés mértéke jól mutatja, milyen területen mozog otthonosan a szerző. A számszerűség és a terjedelem önmagában nem fokmérője ugyan semminek, a problematizálás milyensége, a fogalomhasználat, a megközelítésmód azonban sok mindent elárul, hogy milyen kockázatokat vállal(t) a kritikus.

Az antológiákat, monográfiákat, kritikaköteteket szemlélő rész, a *Varietas delectat* szövegei látszólag a görcső alá vett időszak párhuzamos irodalomtörténeteinek az értelmezése, széles spektrumuk azonban láthatóvá teszi azokat az összefüggéseket, amelyek révén a választott prózai, lírai és a műfordítás-irodalomból vett alkotásokhoz, valamint azok reflexióihoz kapcsolódnak. Egyetértve azonban Codău Annamária észrevételével, összefoglaló, áttekintő jellegű recenziókról van szó: „inkább recenziók, mint kritikák, a kötetben következetesen érvényesített műfajmegjelölés ellenére”.³ Úgy tűnik ugyanis, hogy amely területen Zsidó Ferenc nem érzi eléggé jártasnak magát, és ezért/vagy nem kíván egyértelmű értékítéletet megfogalmazni, nem tesz úgy, mint aki mindenhez ért. Nem biztos, helyesen jár el (a kritikus mindenhez minden tekintetben tudjon hozzászólni?), inkább óvatos marad: bemutat, tájékoztat, felhívja a figyelmet, és nem minősít, nem fogalmaz meg direkt módon bírálatot, csupán a választással és a tájékoztatással/közvetítéssel fejezi ki többnyire elismerő véleményét. Lehet, sőt biztos, vannak olyanok, akik úgy vélik, ez nem elég. És amennyiben tulajdonképpen kritikai diskurzusról van/lenne szó, valóban nem elég. Ha azonban komolyan vesszük azt, amit a szerző szintén ars criticája részeként az *Előszó*ban megfogalmaz, és a könyv egészében következetesen érvényesít, hogy szakmai kritériumoknak megfelelően, közérthetően, élőbeszédszerűen kíván írni, tájékoztatósi pontokat nyújtva az átlagolvasónak, akkor a bemutató/közvetítő funkciónak van létjogosultsága. Sőt, a többi fejezetben olvasható reflexiókat is ez a krédó menti meg vagy indokolja. Ez azonban újra visszavezet a kritika vs. recenzió problémájához, figyelembe véve azt a

nyilvánvaló különbséget is, hogy a nyelvhasználatról, a célközönségről, tehát a kritika céljáról és szerepéről is mást-mást gondolunk, amint azt a szerzővel egy kritikustusa alkalmából tisztáztuk is.⁴

Ugyanez az attitűd érvényesül a további fejezetekben is: a *Szembesített prózakánonok*, a *Lírai hullámgyűrűk* és a *Kitekintő* darabjai is inkább leíró jellegűek. Az viszont, hogy a szerző prózaíró, nem csak kritikus, hogy mennyire elválaszthatatlan nála a kétféle szerep,⁵ nem csupán az elemzett opusok számából következik, hanem abból is, ahogyan hozzányúl egy-egy epikai alkotáshoz; ahogyan láttatja az adott mű prózapoétikai eljárásait, nem melőzve olykor az életrajzi vonatkozásokat, a személyes indítást sem. De soha nem téveszti szem elől, hogy a szövegépítmény az elsődleges, minden más a tágabb kontextusba helyezést szolgálja. Tar Sándor munkásságának például a recenzió, a kritika kereteit meghaladó esszé jellegű tanulmányt (?) szentel. Sőt, úgy érzékelem, a líráról szóló fejezetbe is olyan köteteket válogatott be, amelyekben a líra epikumba hajlása érhető tetten (pl. Király László: *A Kővadászok Klubja*; Ferencz Imre: *Válogatott versek*; Fekete Vince: *Vargaváros*), és ugyanez a műnemek közötti átjárás érvényesül a fordításirodalom lírai szövegeiben is (pl. Pavel Œuşară: *Sissi*; Doina Ioanid: *Ideje, hogy fülbevalót hordj*).

Az első fejezetben a szerzői óvatosságból/szándékból (?), a második, harmadik és negyedik fejezetben az epikumközpontúságból következő leíró-bemutató jelleg, a gyakori cselekményismertetés, annak mennyisége, olykor aránytalansága (ami a líra epikai változatát színre vivő könyvekről szóló értekezésekben még nagyobb aggodalomra ad okot), valamint a kritikusi distanciát közvetlenebbé tenni igyekvő törekvés (az irodalomtudományos fogalmi apparátus *lazítása*, köznapivá tétele) gyakran háttérbe szorítják, netán ellehetetlenítik, hogy a kritikusi hang határozottabbá váljék. Bár a több helyen is a pontosan megfogalmazott értékítéletek meggyőzőek, kelőképpen fogalmiak,⁶ a tájékoztató részek ízes, közvetlen megszólító jellege, olykor a csevegésig (de nem a bagatellizáló élőbeszédszerűségig)⁷ elmenő, mégis intellektuális értekezés kifejezetten kedvet teremtett bennem néhány általam még nem ismert mű elolvasásához; egy kritikakötetben az ironikus utalások, a zárójelek közé tett tapintatos megfogalmazások helyett/mellett azonban szívesen olvasnék többet olyan bírálatokból, amelyek elevenbe váganak, még egyértelműbb véleményt fogalmaznak meg. Hogy *hulljon a férgese*, árnyalódjék az irodalmi préri, amelyen megállíthatatlan könyvdömping van, és csak az maradjon meg az irodalmi emlékezetben, ami arra érdemes. Persze lehet, éppen ez, a dömping okozta mennyiség és sokirányúság válhat a

kritikus óvatosságának a mentségévé, ráadásul a szerzőnek feltett szándéka volt az is, hogy elemzései révén kevésbé ismert szerzők műveit is *beszője* az irodalmi beszédbe. Ez a döntés, a nehezen tájékozódás, a kétely, a kritikus tapogatózás vállalása pedig elismerésre méltó kockázatvállalás Zsidó Ferenc részéről. Egyébként meg tud ő poétikailag megalapozott, markáns megállapításokat tenni. Az ilyenekből olvasnék többet, mint: „Stílusához ugyanakkor az is szervesen hozzátartozik, hogy sok elemző, összegző jellegű, szentenciaszerű kijelentést tesz, narrátorként előtérbe lépve, ezek egy része telitalálat, más része viszont inkább terheli a szöveget, a túlbeszéltség érzetét keltve” (*A kulcsszó: idő*. Györffi Kálmán: *Válogatott novellák*, 81.); „Ezen a ponton az elbeszélés üteme a kelletténél jobban lelassul (...); a vendégszövegek, dokumentumok mennyisége is kezd zavaró lenni, a szerkezet szétzilálódni látszik” (*Személyes enciklopédia*. Ferencz István: *Veszedelemről álmodom*, 91.).

A könyvet becsukva marad a kritikai szöveg kritikusanak a dilemma: mi a kritikus esélye arra, hogy átjusson a tű fokán, reménye legyen arra, hogy véleménye valamilyen formában hanggá válik? Akkor jár-e el helyesen, ha úgy gondolja, hogy az ő kritikái nyomán fog könyvet venni kezébe az átlagolvasó, miközben tudjuk, hogy a nagy átlag nem olvas, és aki olvas, az betájolás nélkül is talán boldogul? De akkor mi értelme a recenzió típusú kritikának? Talán a vajtfülű olvasók szűk rétege lehet a mentsége, akik szempontokat akarnak kapni. Vagy az jár a szűk ösvényen, aki úgy véli, hogy a szakmának ír? Igen, de kérdés, vajon érdekli-e a szakmát, hogy mit ír a kritikus. Van-e, s ha igen, miként megy végbe ma az irodalom recepciójában a művek interpretációját végrehajtó kritikai munkák befogadása, beépül-e abba?⁸ Vagy elégtétele lehet-e egy kritikusnak az, amit Esterházy Péter fogalmaz meg: „...a kritika az nem valami élősdiként függ az irodalom csecsén, nem afféle társutas vagy pláne potya, fontos része az irodalomnak, egymásra vannak utalva, irodalom nélkül nincs kritika, kritika nélkül nem látja magát az irodalom, ez őt is a nincs felé tereli.”⁹

Semmiképpen sem lehet megnyugtató magyarázatokat adni ezekre a felvetésekre. De miért is lenne fontos, hogy egy kritikus válaszokat adjon, kapjon, netán eligazítson? Talán az a fontosabb, hogy szellemi kapacitásának függvényében valamelyest ő eligazodjék, s a szövegek útvesztőjében tett kalandozásairól számot adva, kérdéseivel elgondolkodtasson: az irodalom, a kultúra működéséről, esélyeiről, a(z) (szellemi) ember potenciális perspektíváiról, reménytelen helyzetéről. S közben folyamatosan dolgozzon, akár van hallgatója, akár nincs. Ha ebben következetes, talán minden kockázat

ellenére a szűk úton jár, és fokról fokra tisztábban lát. Talán. Hogy éppen hol tart? Ebben mindig kételkedjék. Zsidó Ferenc is ezt teszi.

JEGYZETEK

¹ https://www.marosvasarhelyradio.ro/musorok/most-valami-egesen-ujvan-kialakuloban/?fbclid=IwAR0QF7r8cpkb_Rq0QaZfj5mhwKT7A4klMz35TM3kqPjfgt8IPMwfK55RkbU [utolsó megtekintés: 2023. április 21.]

² Hogy mennyire élénken foglalkoztatja mind a mai napig az (erdélyi) irodalomtudományos életet a transzilvanizmus kérdése, arra jó példa a kolozsvári Vallásszabadság Házában 2023. április 20-án szervezett szimpózium is, amelyet *Transzilvanizmuskonceptiók és -formák az erdélyi irodalmi életben* címmel szerveztek a Partiumi Keresztény Egyetem (PKE) Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszékének oktatói.

³ Codău Annamária: *Egy kritikus polca* (Zsidó Ferenc: *Trendek és elhajlások. Irodalomkritikák*, Lector Kiadó, Marosvásárhely, 2021), Újvárad, 2021. november, 60–62, itt: 60.

⁴ *Kritikustusa*. Kerekasztal-beszélgetés. Csíkszeredai Könyvvásár. Résztevők: Borsodi L. László, Tamás Dénes, Zsidó Ferenc. Helyszín: Eröss Zsolt Aréna, Csíkszereda. Időpont: 2021. szeptember 17.

⁵ Zsidó Ferenc *A mi írónk. Tar Sándorról* című munkájában nyíltan megfogalmazza prózaírói és kritikus szerepeinek kapcsolatát: „*A mi utcánk* című könyvének akkor futottam neki másodszer, amikor olvasmányélményekkel tölteztem *Huszonnégy* című regényem megírásához (...). Örültem, hogy hangoskönyv formában is elérhető, két sutra végighallgattam, de csak annyit értem el, hogy egy évre félretettem a regényem. Mert éreztem, én ilyent nem tudok csinálni.” (55.) A fentiekből az következik, hogy mindenekelőtt olvasóként közelít egy (élet)műhöz, majd regényíróként tekint rá inspirációs forrásként, és csak azután elemzi kritikusként. Mintha az utóbbi következne az előbbiből, és talán ez is magyarázza kritikáinak-recenzióinak beleérzőbb megközelítését. Ezt számos kijelentés alátámasztja: „Vári Attila lírában is jelentős, prózáját azonban jobban szeretem” (*Hetet egy csapásra!* Vári Attila: *Sztálinvárosi idill*, 16.); „A Bukarest-fejezet a kötet legjobb bika.” (*Személyes enciklopédia*. Ferencz István: *Veszedelemről álmodom*, 90.) stb.

⁶ Néhány példa szabatos Zsidó Ferenc-diagnózisra: „A kétszólamú narráció egy külső és egy belső történést jelenít meg, így lehet ez a könyv egyszerre az egyén és közösség regénye.” (*Egyén és közösség regénye*. Király László: *Kék farkasok*, 64.);

Balázs K. Attila könyvében „a történetek indázva összekapcsolódnak: az egyik szövegben felvázolt helyzet egy másikban kap értelmezést, a cselekménymozzanatok folytatódnak, kiegészülnek, új megvilágításba helyeződnek.” (*Emlékező kamera*. Balázs K. Attila: *Homokóriás*, 160.); „A *Vargaváros* jó példája annak, milyen új lehetőségeket tár fel a lírában az epikum felé való nyitás: a történetyszerűség helyett (...) a nyelvi megformáltságra és az elrejtett kódokra tevődik a hangsúly.” (*Magánmitológiák közösségi hangon*. Fekete Vince: *Vargaváros*, 185.)

⁷ Ennek ellenére sajnos vannak olyan szavak, szófordulatok, amelyek nem tartoznak se az elemzett mű stílusához, se nem férnek meg a tudományos szóhasználatot igénylő kritika keretében. A nyelvi közvetlenséget, közérthetőséget ezek az élőbeszédszerűnek tekinthető szavak, kifejezések nemhogy megteremtenék, ellenkezőleg, sértik a kritikai szöveg státusát: „Nem erdélyi, de nagyon jó (*azt, hogy mi szükség a de kötőszóra, ne kérdezzék*)” (*Hetet egy csapásra!* Kun Árpád: *Boldog észak*, 17.); „Térey (*pardon, Alex*) a műélvezőkről is *leszedi a keresztvizet*” (*Merész, nem durva*. Térey János: *Káli holtak*, 139.) [kiemelések tőlem: B. L. L.]

⁸ A további kérdéseket ld.: Borsodi L. László: *A kritikus pozíciója* (Tamás Dénes: *Könyvjelzők. Írások az éppen történő irodalomról*, Lector Kiadó, Marosvásárhely, 2020), *Látó*, XXXIII. évf., 4. sz. – 2022. április, 102–109.

⁹ Esterházy Péter és Marianna D. Birnbaum beszélget: *Az évek iszkolása*. Magvető, Budapest. Változatlan utánnnyomás, 2015, 124.

Amik Annamária – György Andrea

SZEKTA ÉS SZÍNHÁZ

RAKOVSZKY ZSUZSA: *AZ IDŐK JELEI*. MAGVETŐ, BUDAPEST, 2022.

GyA: A történelmi regények olvasása közben óhatatlanul elgondolkodom azon, hogy vajon milyen arányban keveri a szerző a tényeket a fiktív elemekkel. *Az idők jelei* tudatosan irányítja erre a kérdésre a figyelmünket. Rakovszkynál ugyanis nemcsak a cselekmény, de a beemelt versek és a főszöveg dialógusa is megnyitja tények és fikció keveredésének izgalmas, posztmodern játékterét.

AA: Rég olvastam ennyire jól megírt, mélyreható, letehetetlen regényt. Azt hittem, Darvasinak a *Magyar Sellőjét* nem lehet túlszárnyalni a dikta-tórikus hatalom letaglózó ábrázolásában.

GyA: Nagy élvezettel olvastam a regényt megszakító verseskrónika-részleteket. Állítólagos szerzőik a tizenhatodik századi Hermann von Kerssenbroch és korabeli ismeretlen anabaptista költők. Von Kerssenbroch reneszánsz kori tudós költő volt, akinek legismertebb irodalmi műve éppen a münsteri anabaptisták történetét dolgozza fel, de mivel Rakovszky sem forrást, sem a fordító(k) nevét nem adja meg, feltámad bennünk a gyanú, hogy ezek pszeudo-szövegek. A prózaíró és a költő Rakovszky Zsuzsa tehát együtt van jelen ebben a könyvben, szép összhangot alkotva.

AA: A totalitarizmus finom kritikáját látom meghúzódni amögött, hogy Rakovszky az újrakeresztelődőket bíráló Kerssenbroch mellett védőügyvédként megszólaltatja az ismeretlen anabaptista költőket is.

GyA: A szerepversek a történelmi hangulat megteremtésén túl egyszerre viszik előre és értelmezik egy utólagos nézőpontból a történetet.

AA: Az első személyben megszólaló narrátor maga is gyakran él a prolepszis eszközével, egyértelmű, hogy következtetései már feldolgozott élmények.

GyA: A szerepversek ugyanakkor ironikusan kiforgatják, nem pedig biztosítják a történelmi hitelességet, és arra figyelmeztetnek, hogy alapvetően fikciót, nem dokumentumregényt olvasunk. Ezt a jelzést komolyan is

vettem, aztán később rátaláltam a vesztfáliai anabaptistákra, akik valóban kikiáltották Új Jeruzsálem királyságát Münsterben. Így kiderült, hogy az alaptörténet nem fikció eredménye, sőt, pontosan dokumentált események alapján született. És ez a regény nem íródhatott volna meg a huszadik századi közép-kelet-európai kommunista diktatúra tapasztalata nélkül. Orwell *1984* című klasszikusa ugyanúgy irodalmi előzményének tekinthető, mint Kemény Zsigmond *A rajongója*, amellyel nemcsak a vallási fanatizmus tematizálása, hanem a szereplők jellemzésének lélektani mélysége is összekapcsolja.

AA: *Az idők jeleivel* ellentétben a münsteri lázadás másik kortárs szép-irodalmi feldolgozása, Richard Powers *Orfeo* című regénye mellőzi a közösségi szempontot, hiszen az amerikai író olyan kultúrában él és alkot, amelynek nincs történelmi tapasztalata a politikai terrorról. Így az anabaptistákról operát író főszereplője inkább a teokrácia vezetőinek tudatába kísérel meg behatolni, az ostrom ehhez csupán háttérrel szolgált.

GyA: *Az idők jeleit* viszont úgy szerkesztették meg, hogy a főcselekmény az összes mellékszálal összesodorva a hatalmas nagy jelenet, Münster városának végső ostroma felé haladjon, annak ellenére, hogy ennek az összecsapásnak a kimenetele már az elején világosan körvonalazódik. A farsang érkezését jelző bábu, Karnevál Hercegének díszes bevonulása, majd pere és máglyahalála előre jelzi Leydeni János király tündöklését és bukását. Vagyis ezt a regényt lehetetlen elszpojlerezni, mert nem a történet vége a fontos, hanem annak az útnak a bemutatása, amelyen az események drámai sodrása a végkifejlethez vezet. Téged mivel szólított meg ez az aránylag távoli múltba, a reformáció korába helyezett regény?

AA: Huszonegyedik századi, emberjogi szemléletű olvasóként a szomszédban zajló, teokratikus érvekkel is támogatott háború kritikáján túl relevanciáját leginkább abban látom, ahogyan megrajzolja a totalitárius rendszer fokozatos kialakulását. Hogy miért fajul a püspöki visszaélésekkel szembeni legitim panasz kényuralommá, nem tudni, de a módszertana világos: egyik fő eszköze a valóság ideologikus torzítása. És ideológián itt azt a szemléletet értem, amely az egyéni, lelkiismereti szabadság kiiktatásával kollektív jólétet ígér. A hit mércéje többé nem annak személyes gyümölcse, hanem a prófétához való hűség, a körülötte kialakult közösséghez való tartozás. Nem véletlen, hogy amint rámutattál, Rakovszky nem a történet végének várható izgalmával ragadja meg az olvasót, hanem éppen az odavezető útnak a bemutatásával.

GyA: Akárcsak manapság, a megidézett történelmi korban is az értékek radikális átrendeződése ment végbe. A szerző érzékenyen tapint rá arra, hogy a hagyomány megrendülésének zűrzavarában megvetik a lábukat a szélsőséges, akár vallási vagy vallási köntösbe öltöztetett ideológiák.

AA: A király elődjét, Matthysont, mint minden magára adó diktátort, az kergeti örületbe, hogy nem tudja teljes mértékben irányítani alattvalói gondolatait. Éppen azokra az újrakereszteltekre gyanakszik leginkább, akik az ő kényszerítésére cselekedtek saját meggyőződéseik ellen – a diktátorok 22-es csapdjára.

GyA: Úgy tűnik, hogy Rakovszkyt különösen foglalkoztatják a szekták, gondoljunk a *Célia* című regényére, ahol a mai Magyarországon élő címszereplő önként választja az egyéni szabadságát korlátozó szektáriánus közösség „biztonságát”.

AA: A radikalizáció folyamatának vizsgálatát itt kiterjeszti a közösségre és részben a korszakra is. A hatalmat idegenek segítségével szilárdítják meg, más városokból várnak támogatást.

GyA: Az olvasás során felvetődik az a kérdés is, hogy miféle lelki szükségletek vezethettek oda, hogy a szereplők, Münster város lakói, ezek a munkamániás, két lábbal a földön élő tisztességes polgárok, akikről már a beköszöntő vers is azt írja, hogy: „iparkodóak és szorgalmasak... gyakran éri őket munkálkodva az este”, bedőltek az álpróféták egyre hajmeresztőbb tanításainak, és maguk is vallási fanatikusokká válva közreműködtek a diktatúra kiépülésében és fenntartásában?

AA: Rakovszky nem általánosít. Maradnak még mérsékelt münsteriek, akik nem tartják Istentől valónak a rend millenarista felforgatását. Ráadásul az újrakereszteltek sem mind megtévesztett emberek. Vezetőik közül sokan tudatosan foltozzák a valóság kőszikláin zátonyra futó szektás álmot, mint a nők a szétágyúzott várfalat. Rothman, a mozgalom egyik ideológusa egy színpadias álgyógyulási jelenet megrendezésétől sem riadna vissza. A valóság hamisításával illusztrálják Hannah Arendt megállapítását, miszerint a totalitárius uralom ideális alattvalói nem a szélsőséges meggyőződéseket őszintén vallók, hanem azok, akik számára megszűnik a tapasztalat valósága és az igaz-hamis közötti különbségtétel. Érdekes, hogy Liza sem tanult ember, mégis a pékből, vándorkomédiás szabósegédből átvedlett profétákat „afféle közönséges népeknek” tekinti. Nem mondja ki, de érezhető, hogy szerinte a lelki minőséget nem a társadalmi pozíció adja. Hanem mégis mi?

GyA: A regény ezekre a kérdésekre nem ad válaszokat, de elgondolkodtat arról, hogy mennyire kiismerhetetlen és esendő az ember. Azt, hogy

a hatalomvágy milyen erősen munkál bennünk, és a megadatott hatalom mennyire személyiségtorzító hatású, a „király”, Leydeni János sorsa is illusztrálja, akinek uralkodása kegyetlenül csúfos véget ér. A regény nem demonizálja a diktátort, „ő sem volt rosszabb, mint sokan mások, csak éppen véletlenül igen magas polcra került” – summázza az öreg Betha.

AA: A próféta Lizával folytatott *pillow talk*jából, azaz monológiájából derülnek ki a magával hordozott lelki sérülései. Liza maga is gyermekkori abúzus áldozata, és ezen a kapun könnyedén bejuthatnak a szívbe a lélek vadászok. A prédikációt hallgató tömeg erőteljesen vizuális hatású leírása is kiemeli az emberben lakozó kettősséget: arcuk egyik fele véresen izzik, míg másik fele sápadtan dereng a téli alkonyatban. „Vajon hány lélek lakik bennünk?”, kérdezi Liza. Az ártatlan kis Clara szintén kettős képet őriz a Janus-arcú Janról.

GyA: A szubjektív narrátor erőteljes női nézőpontot érvényesít. Veres Liza, a néma szolgáló különösen érzékeny tekintetén keresztül láthatjuk, például, ahogyan a férfiak uralta világban gazdája felesége reménytelen küzdelmet folytat férjéért, aki egyre inkább radikalizálódik vallási-politikai nézeteiben. De látjuk az anyát is, amint küzd kiskorú lányáért is, akit feleségül kényszerítenek a prófétához.

AA: Bár ez a narrátor magát csupán figyelőnek nevezi, fejlődéstörténete nagyszerűen kiemeli Rakovszky jellemábrázolásának páratlan lélektani érzékenységét. Liza akkor dönti el, hogy elmenekül a városból, amikor saját magán észleli a Gonosz vonzerejét a Rothmanról megszülető fantáziáiban. Ennek a belső konfliktusnak nyoma sem volt, amikor Leydeni János éjszakai látogatásait fogadta, ráadásul Rothman tisztességes házasságot ajánl cserébe a némaságból való csodaszerű gyógyulása megjárásáért. Jelenléte visszafogott ugyan, engem mégis lenyűgözött a mesélő.

GyA: Humor és önirónia is érvényesül Liza szólamában, többször is megjegyzi, hogy a többnejűséget törvényessé tevő próféta őt nem sorolta be feleséggyűjteményébe: „hogyan, egy cselédlányt, amikor a város legtekintélyesebb családjainak leányai között válogathatott”.

AA: Ellentétben a bibliai teremtéstörténettel, a münsteri új világ teremtéstörténetében a férfi, és nem a nő az inkább kísérhető fél. Iróniája egyébként diagnosztikai szerepet is betölt: míg a történet elején az ablaküvegre festett sarkalatos erények ragyogóan vetülnek a gyűlésteremnek használt szoba padlójára, később, amikor a vallási önkényuralom megmutatja az igazi arcát, „a sarkalatos erények színes szilánkjai ott hevertek a padlón”.

GyA: Liza ugyanakkor a színház iránt is fogékony. Az ő tekintete kapcsolja össze a farsang karneváli színjátékát „az új Jeruzsálem és az egész földkerekség királyává” felkent Leydeni János uralkodásának gondosan eltervezett, erőteljesen teátrális ceremóniáival.

AA: A komédiás Leydeni János számára az egész város válik színpaddá, amelyen valóra válthatja az elhanyagolt gyermek agyszüleményeit, hogy Powers gondolatát idézzem.

GyA: A regény azt sugallja, hogy a történelem folyton ismétli önmagát, mivel az ember képtelen megszívlelni a figyelmeztetéseket, és tanulni saját hibáiból. Ezt a szkeptikus hangot ellensúlyozza a fából faragott kised, amelyet az egyik templomban ledöntött Mária-szobor tartott egykor a karjában. A nők rejtegetik, egymásnak adják, míg végül kimenekítik a városból.

AA: Az egyik rejtegető, a gyermekfeleséggé tett Ännchen története jelzi a gyógyulás talán egyetlen lehetőségét: a megbocsátást mint életcélá tett folyamatot, a gyűlölködésre való hajlammal is felvállalt belső küzdelmet.

Fazakas Márta – Tamás Dénes

AZ ÖNMITOLÓGIA- ÉPÍTÉS REGÉNYE

KUN ÁRPÁD: *TAKARÍTÓ FÉRFI*. MAGVETŐ KIADÓ, BUDAPEST, 2023.

Tamás Dénes: Felütésként arra lennék kíváncsi, hogy ezt a regényt lehet-e szerinted az előző két regény ismerete nélkül olvasni, illetve mennyire vonatkoztatja az olvasó az olvasottakat Kun Árpád, Norvégiában élő magyar író valóságos életére?

Fazakas Márta: Az első kérdésre számomra egyértelműen igen a válasz. Miután elolvastam a *Takarító férfit*, elővettem újra a *Boldog Északot* is, és mintha egy teljesen más (és számomra erősebb, izgalmasabb) regényvilágba csöppentem volna bele, nyelvi megformáltságában, történeteivel stb. Természetesen nagyon sok szállal kötődik egymáshoz a kettő, és a *Takarító*

férfit gazdagíthatja a *Boldog Észak* ismerete, de nem szükséges feltétele az olvasásának.

A második kérdés már bonyolultabb, és nem tudok sem egyértelmű igennel, sem nemmel válaszolni, s ez a vacillálás olvasás közben is jelen van, és állandó olvasói önvizsgálatra késztet. Azáltal, hogy ennyire beleenged a főhős intim családi terébe, hétköznapijaiba, nagyon nehéz kitérni a kísértés elől, hogy mindennek a referenciáit ne tételezzük valóságosnak, ugyanakkor ez egyféle csapda is, amiben provokálódasz: ki olvas benned, a kíváncsi kukkolló vagy a kevésbé hús-vér, a fikció biztonságában mozgó értő-befogadó olvasó? Azt hiszem, az autofikciónak ez is adja az erejét, hogy a végletes (ön) feltárulkozással valami olyasmit szolgál ki az olvasóban, amivel utóbbi nem szívesen találkozik. S ami egyébként egyféle irodalmi trend is, elég, ha csak a tősgyökeres norvég Knausgård regényeire gondolunk. De vissza is dobom a kérdést, látsz-e ebben trendet, és ha igen, szerinted hoz-e valami újat a fikció–valóság ősrégi irodalmi játékába?

TD: Igen, számomra is a *Boldog Észak* lett viszonyítási pont, az igazság az, hogy a trilógia második regénye, a *Megint hazavárunk* című, valahogy átfolyt rajtam anélkül, hogy maradandó nyomot hagyott volna. És az is igaz, hogy a *Boldog Észak* számomra is kiemelkedik a többi közül, a mindhárom regényben fellelhető adalékok szinte tökéletes arányban vannak összekotyvasztva benne. Itt – a *Takarító férjben* – mintha ez az arányosság nem jött volna létre, pedig látszik az írói igyekezet, hogy ehhez a salátaregényhez megtalálja a megfelelő öntetet, ami összeolvasztja a különálló ízeket. De erről később.

Most a trendekkel kapcsolatos kérdésedre reagálnék. Az úgynevezett autofikciós regények áradására, amit én az egyre narcisztikusabbá váló kultúránk tünetének látok. Mintha a nagy történetek elvesztésének a korát élnénk már rég. S ezért már nem a másban próbáljuk magunkat felfedezni, hanem magunkban a mást. Ennyiben itt is az önmitológia-építés regényét olvashatjuk, amelynek anyaga a szerző élete, illetve az eddigi életműve. Csak éppen itt az én nem heroizálódik, hanem hétköznapi esetlegességében mutatkozik meg, amit megint tulajdoníthatunk egyfajta trendnek.

Ami pedig a fikció–valóság ősrégi játékát illeti, itt azért a szerző be-dob mindent, hogy elbizonytalanítson, mivel van dolgunk: álom–valóság, én–alteregő, felcserélt életek, világ–ellenvilág, műalkotásban tükröződő élet – minden megtalálható ezek közül a regényben, csak arra nem tudtam rájőnni, hogy mi ennek a tulajdonképpeni tétje. De lehet, te szolgáltatasz valamilyen választ erre a problémára.

FM: Három lehetséges válaszom van, bár attól tartok, egyik sem elég erős ahhoz, amit te számonkérsz: az egyik a cím, ami azért ér meg egy misét, mert, legalábbis nőként, eléggé megejtő egy olyan férfiúi önmitológiának az épülésével találkozni, ahol lényeges szerepet kapnak a feminin zónájába vont minőségek: a gondoskodás, a szolgálat, a gyerekekkel való szeretetteljes, intim viszony hagyományosan mind a nők terepét képezik, itt viszont egy ellentétes mozgásban a macsó férfi identitás leépítését szolgálják, és egy másféle, „korszerűbb” férfikép épülését – ami mindenképp üdvözlendő az irodalomban is. A másik lehetséges út a regény első mondata: *A kanyarban életem végére értem*. Annak az életnek a végére, amelyről – amikor a főhős elkezdi visszafejteni – kiderül, hogy valójában egy beteljesedett, önmagában elégséges, örömteli élet, s amelyben a halál törése éppen azt kérdezteti, hogy milyen feladat adódik még, mit lehet/kell megkeresni, ha minden itt van már abban a banális boldogságban is, hogy felöltöztethetem a gyerekemet. S a harmadik lehetséges kulcs pedig az a momentum, amikor, talán Párizsban, a főhős egy teljesen idegen férfinak hirtelen megvallja, hogy valójában ki is ő. De ha jól értem, neked ezek a perspektívák, mint például az esendőség, a hagyományos férfiminták lebontása kevésbé érdekesek, és semmiképp sem biztosítanak kohéziót. Van ugyanakkor egy erős cselekményszál benne, a Justin nevű afrikai menekülttel való találkozás története, amelyben egy barátság megtalálása és elvesztése mesélődik el, ehhez hogyan viszonyultál?

TD: Én abban nem tudtam dűlőre jutni, ha ennyire boldog ez az élet, ha ennyire egyben van azzal, ami vele történik, mégis mi az, ami kísérti, nyugtalanítja. Másrészt éreztem egy kicsi önfényezést az egészben. És ezt pont az általad említett párizsi jelenet hordozza. Ott ugyebár a főszereplő találkozik a metrón egy idegen francia értelmiséggel, aki a hóna alatt Proust egyik regényét tartja. És akkor egy csodálatos vallomást tesz ennek az idegen férfinak. Tulajdonképpen azt vallja meg, hogy ő annak ellenére boldog, hogy felhagyott az értelmiségi léttel, mert így egyszerre élhet annak, ami egyensúlyt ad az életének, a szeretetnek és a képzeletnek. Mi ez, ha nem önfényezés? Ugyanakkor tudjuk, hogy a képzeletnek alig tud élni a mindennapokban, hiszen a takarítás és a gyereknevelés teljesen elveszi az idejét, ezért ahhoz, hogy írhasa regényét, hajnalban kell kelnie, nem tudja kialudni magát, amitől egész nap bóbiskol, belealszik helyzetekbe, álmodni kezd. Mondjuk, ez az állandó kialvatlanság trükkösen regényszerző mozzanattá válik, egyfajta *action gratuite*-ként viszi előre a regény történéseit, hiszen az álom logikáját szövi bele a történések hétköznapi világába. Innen pedig nem tudjuk eldönteni, mi az, ami megtörténik veled, s mi az, amit csak álmodik.

Így az általad említett férfibarátság is ebben az eldöntetlenségben létezik. Ami különben valóban a legszebb része a regénynek. Ahogy a főszereplő kislányának a megkettőződése is. A hétköznapi élet nyúglódéseivel szemben ezek a barátságok, megkettőzések adják meg azt az emelkedettséget az emberi létnek, amire vágni lehet. A teljesen máshoz való kapcsolódás vad spontaneitása. Különben szerinted hol van otthon ez a főhős a világban?

FM: Lehet önfényezésnek is nevezni, de én inkább egy majdhogynem bűnbánó vallomásként olvastam: minden igyekezet ellenére, hogy azzal a sokféle szereppel kiegészzen, ami a boldogságát el tudja hordozni, a szíve mélyén mégis a művelt, olvasó-író, nem hétköznapi férfi képét hordozza, aki az alkotásban találja meg az önazonosságát és önbecsülését, ez az ő fekete doboza. Amivel nem kérkedik, hiszen egy földalattiban, egy idegen, más nyelvet beszélő férfinak vallja meg. Ugyanakkor az általad említett szerepkettőzések, főként a barátságtörténetben, minden szépségük ellenére számomra éppen akkor veszítenek hitelükből, amikor nyilvánvalóvá válik, hogy ez is egy öntükröződő játék, amikor is a másokban is önmagam szépségét vagy éppen rútságát szemlélhetem. S innen nézve érzésem szerint a veszteség sem kapja meg a kellő súlyát: bár a regény tele van tűzdelve a halál váratlan betöréseivel, ezek mégsem törnek meg sem a diskurzust, sem a mindennapi élet folyását, hanem mintegy beleszántódnak annak természetes folyásába, akkor is, ha aztán valami mást engednek kibontakozni – például a gombákat a barlangban. Egyszóval hiányzik a gyász, a veszteség kíméletlensége, feldolgozhatatlansága. S hogy hol van otthon a főhős? Szerintem nem az otthonosságot keresi, hiszen azt mindenben megtalálja, hanem éppen az ellentétét, a véletlent, a csavart, a váratlant. Amit nem lehet kiprovokálni, de amivel lehet és kell is élni. S ez a regény másik szervezőelve is, ami dramaturgiaként tűnhet csapongó, szertelen játéknak, de felszabadító, sőt humorosnak is, ez utóbbiért eléggé hálás is vagyok. A barlangi gomba megtalálása vagy a Haitibe utazás például ilyen váratlan fordulatok, amelyek az önmagán elvégzendő, gyötrő identitáskeresési munka alól felszabadítják a hőst. De van-e még olyan pontja, ügye a regénynek, amelyet fontosnak találnál kiemelni?

TD: Azért az lebegtetve van, hogy itt a másban való tükröződés vagy tényleges találkozás történik-e. Szerencsére, mondom. És akkor talán arra is megkaptam a választ e beszélgetés során, hogy mi abroncsozza össze ezt a regényt: ez a lebegés. Halál és élet, álom és valóság, a különböző világok, az én és a másik között. Az otthonosság kérdését ugyanakkor azért feszegettem, mert itt a hétköznapi valóságok között is folyamatosan átjárunk. Norvé-

gia, Magyarország, Haiti tűnnek fel mint helyszínek. És valahogy mindegyik helyszín feltárja az otthontalanságát, sőt, kegyetlenségét is, miközben mindegyik otthonos is sok szempontból. Egyik interjújában mondja Kun Árpád, hogy ő azért otthonosan a világban, mert sok helyen tudja otthonosan érezni magát. Szép otthonosság ez, teszem hozzá, ami mögött azért ott érezzük az ember radikális, Heideggerrel szólva, hátborzongató otthontalanságát. Mintha a természet ragyogóan megírt, de mégis a regényszövevből kimutató képei hordoznák ezt leginkább. Ahol pedig az otthontalanság alap, ott a halál sem igazi törés. Az ontológiai derű (Esterházy), ahogy a *Boldog Északot*, ezt a regényt is áthatja. Boldognak kell elképzelnünk a takarító férfit.

TALÁLT VERSEK

Kormos István

(1923 – 1977)

VONSZOLNAK PIROS DELFINEK

vonszolnak piros delfinek koromtengeren éjszaka
partra kicsapnak az a part szívem leomlott partfala
álmaim-rakta házadig onnan vakon is elmegyek
de kapud nyitott-kés-kapu ablakon küldő fényjelek
s kezek kezek kezek kezek küldő kezek taszítanak
hangtalan hang eresszelek hangtalan hang elhagyjalak
gyerekkorodba nem hagyod magadat visszarántani
vergődnek csak homlokodon kérlelő szavam szárnyai
szemed nem-lehet-fényei elmondják ami mondhatatlan
hogyan nem leszel hogyan nem leszek keréketört nevetés csattan
jövönk a halvaszületett koromtegereken libeg
felfalják piros lovaim kik vonszoltak a delfinek
egy árva kutyaugatás nem engem szólít nevemen
fenn salétromos menny ragyog hűvösen lehajtom fejem
cella-magány jön hallgatok ki voltam istenek fia
alámerül Atlantiszom Párizs Marlotte Normandia

OKTÓBER

Gyors madár-Niagara zúdul
ötven évemre fröcskölődve, csurdig
a vérző-füvü-rét zöld füttyögéssel:
rigók, csízek hullámlanak, pirók
csirreg egy galagonya-kottaágon,

havat futtatnak északi egekre
a barázdabillegető-bakák,
szelet szurkál szarvára hajahéjjal
két Ázsiát-vonszoló kisökör;
nem tél ez, mondják, év októbere,
valamint életem októbere;
baktattam a királydinnyés homok
kéksárga lepedőjén fölsziszegve,
támasztva vállam Szent Lajos-sziget
örök falának, szekérutakat
hömpölygetett időm Miasszonyunk
Katedrálisa fölött, déli tengert
Mecsér és Miklós és Lébény között,
ahová visszamenni volna jó;
szoknyák úszkálnak a fellegtelen
mennynek feszülve: tejszagot lobognak,
pendely-sirályhad keringel, cipő-
erdő suttogja fülembé: Fiú,
lemesterkedtél minket lánybokákról.
Orromba csap az égő fű szaga,
október ez, az év októbere,
valamint életem októbere;
nem fájna, ha egy nagy csontkalapács
a halántékomra csördítene,
de utánam, uraim, mi marad?
mert tenyerem csak semmivel tele,
árkok szikráznak benne karcosan,
és kihűlt szerelmek lehellete;
látsz régóta, szegények Istene,
pecsétednek szívemen a helye,
tudtam s tudom, milyen lámpa ragyog
utamra, bár a nap is fekete,
serceg és pattog kanócélete;
már nem birizgál semmilyen titok,
én kezdettől magamra számítok.

NÉVJEGY

~~Az igazán elcsúszta, amit megfogalmaztam~~
~~az az esemény~~
Pontosan kétszáz évvel ezelőtt ez történt:
• Charles: a legelső szobor, az első "mesterek" –
– majd után a többi.
de a hallgatóság?
Imre Sutor

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap,
Petőfi Kulturális Ügynökség – Magyar Kultúráért Alapítvány

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)365-801946; E-mail: lato.szerk@gmail.com; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 120, fél évre 60, negyedévre 40 lej. Előfizetéseket a szerkesztőségben vesszük föl.

ISSN 1220-5982